

Riktlinjer för handläggning enligt LSS

6

2023SOCN31

Socialnämnden

Datum
2022-10-04

Diarienummer
2023SOCN31 705

Riktlinjer för handläggning enligt LSS

Förslag till beslut

Socialnämnden antar *Riktlinjer för handläggning enligt LSS* att gälla från den 1 mars 2023.

Socialnämnden upphäver *Riktlinjer för handläggning av LSS* antagna av välfärdsnämnden den 6 november 2019 § 257. Riktlinjerna tillämpas dock till och med den 28 februari 2023.

Sammanfattning av ärendet

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, är en rättighetslag som ska garantera personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar goda levnadsvillkor. Riktlinjerna ska säkerställa att kommunens invånare behandlas lika oavsett handläggare, och ska ses som en vägledning och ett förtydligande av lag och rättspraxis. En individuell prövning görs alltid utifrån den enskildes behov och förutsättningar.

Välfärdsnämnden beslutade den 6 november 2019 § 257 att anta de nu gällande riktlinjerna för handläggning enligt LSS. Riktlinjer bör revideras regelbundet och en översyn har genomförts under 2022.

Till största delen består revideringen av strukturförändring i syfte att förtydliga innehållet. Nytt innehåll beskriver den lagändring som infördes 1 januari 2023 gällande personlig assistans.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse 4 oktober 2022
- Riktlinjer för handläggning enligt LSS, 19 januari 2023
- Gällande riktlinjer med markeringar med anledning av ändringsförslag, den 15 november 2022
- Riktlinjer för handläggning av LSS antagna av välfärdsnämnden 6 november 2019 § 257
- Protokollsutdrag, RFF § 16, 4 april 2022

- Protokollsutdrag, RTD § 41, 19 september 2022
- Synpunkter från Autism- och Aspergerföreningen med förvaltningens kommentarer

Ärendet

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, är en rättighetslag som ska garantera personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar goda levnadsvillkor. Valfärdsnämnden beslutade den 6 november 2019 § 257 att anta de nu gällande riktlinjerna för handläggning enligt LSS.

Riktlinjerna utgör nämndens styrning i de beslut som fattas. Syftet med riktlinjerna är att skapa enhetlighet i synsättet vid bedömningar och att säkerställa att kommunens invånare behandlas lika oavsett handläggare. Riktlinjerna ska även bidra till att uppföljning av beslut utförs på ett sådant sätt att det säkerställs att individen får rätt insats och omfattning utifrån dennes situation och behov. Riktlinjerna ska ses som en vägledning och ett förtydligande av lag och rättspraxis. En individuell prövning görs alltid utifrån den enskildes behov och förutsättningar.

Riktlinjer bör revideras regelbundet och en översyn har genomförts under 2022. Till största delen består revideringen av strukturförändringar med syfte att förtydliga innehållet.

I tidigare version förekom samma information under beskrivningen av olika insatser, i förslaget har sådan information samlats i ett inledande kapitel. Exempelvis har all information om den enskildes kostnader vid olika insatser sammanfattats i avsnitt 2.5 med ”LSS-insatser är avgiftsfria, men det kan tillkomma avgifter för hyra, mat och fritidsaktiviteter. Se kommunens taxebestämmelser.” I det fall taxebestämmelserna ändras krävs alltså ingen ändring i riktlinjerna. Likaså är information om tidsbegränsade beslut samlad i avsnitt 4.2.6.4 istället för att beskrivas utifrån varje insats.

Hänvisning till specifika domar har strukits, till viss del för att underlätta läsning men framförallt för att rättspraxis är föränderlig. I det reviderade förslaget betonas detta genom tillägget ”Eventuella förändringar i lag och praxis följs utan föregående ändringar i riktlinjerna.” i avsnitt 1.1. I varje individuellt beslut hänvisar handläggaren till aktuell rättspraxis.

Även beskrivning av insatsernas utförande har strukits i revideringen, då riktlinjerna beskriver lagstiftningen ur ett myndighetsperspektiv. För utformning och utförande ansvarar den enhet som verkställer beslutet. Verkställighet sker utifrån lagstiftning och föreskrifter för att tillgodose den enskildes behov och garantera delaktighet och självbestämmande, men aktuella riktlinjer berör alltså enbart myndighetsutövning och rätten till insats.

Då omstruktureringen av riktlinjerna är omfattande har det varit svårt att markera förändringarna enligt systemet med färgmarkerad och överstruken text. För att underlätta läsning är större förändringar markerade med röd text.

Ny lagstiftning gällande personlig assistans

Riksdagen antog i juni 2022 två propositioner. Dels propositionen *Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (2021/22:214)*, dels *Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård (2021/22:244)*. Lagändringen bedöms leda till ökad rättssäkerhet och förutsägbarhet i bedömningen av rätten till personlig assistans, och innebär sammanfattningsvis:

- Förebyggande stöd som en person på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver för att förebygga att hen fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom ska bli ett grundläggande behov enligt LSS.
- Kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser som en person på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver för att hen själv ska klara att tillgodose något av de grundläggande behoven personlig hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra, ska räknas in i de grundläggande behoven.
- Det så kallade föräldraansvaret enligt föräldrabalken ska beaktas vid bedömningen av ett barns behov av personlig assistans genom att det görs ett schabloniserat föräldraavdrag.
- Ett nytt grundläggande behov införs i LSS. Det nya behovet gäller stöd som behövs ”löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa”. Hjälpbehov som avser sådant stöd ska vara assistansgrundande i sin helhet.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2023. Reviderat förslag är formulerat utifrån den förändrade lagstiftningen. Utvecklingen av rättspraxis kommer att följas noga.

Samråd

Samråd har skett med rådet för tillgänglighet och delaktighet, tidigare rådet för funktionshinderfrågor, den 4 april 2022 och den 19 september 2022. Vid revideringen som genomfördes 2019 lämnades synpunkten att rådets medlemmar inte fått tillräckligt lång tid för genomläsning och återkoppling. Vid årets revidering gavs rådets deltagare därför betydligt längre tid och därmed större möjlighet att hinna vidarebefordra förslaget till respektive förening, samt att återkoppla till förvaltningen.

På sammanträdet den 19 september 2022 framför rådet två synpunkter; dels att det är viktigt att insatsen motsvarar behovet, och dels att det ofta är bättre att fatta tillsvidarebeslut i stället för att tidsbegränsa dem. Synpunkterna har inte lett till ändring i texten. Det framgår i avsnitt ”4.2.6 Bedömning av behov och rätt till insats” att utredningen ska visa att behovet motsvaras av den begärda insatsens syfte. I avsnitt ”4.2.6.4 Tidsbegränsning” framgår att en individuell prövning ska göras i varje enskilt ärende.

Autism- och Aspergerföreningen har inlämnat ett flertal synpunkter, varav vissa har beaktats i riktlinjerna. Autism- och Aspergerföreningens synpunkter och förvaltningens svar bilägges ärendet.

Sektorschef
Malin Johansson

Verksamhetschef
Carina Fransson

Riktlinjer för handläggning enligt LSS

Riktlinje

talar om hur man i normalfallet bör hantera en fråga

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten	4
2. Om lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	6
2.1 Goda levnadsvillkor och att leva som andra	6
2.2 Personkretsar	6
2.2.1 Personkrets 1	7
2.2.2 Personkrets 2	7
2.2.3 Personkrets 3	7
2.3 Insatser	7
2.4 Individuell plan	8
2.5 Avgifter	8
3. Övriga bestämmelser.....	9
3.1 Ansvarsfördelning mellan bosättnings- och vistelsekommun	9
3.2 Samordnad individuell plan	9
3.3 Stöd och skydd för barn.....	10
3.4 Förmyndare, förvaltare och god man.....	10
3.5 Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning	10
3.6 Synpunkter, klagomål och avvikelser	11
4. Handläggningsprocess	12
4.1 Begäran om insats	12
4.2 Utredning och bedömning.....	12
4.2.1 Inhämtande av information och utredningsprocess.....	12
4.2.2 Handläggningstid	13
4.2.3 Tillfällig utökning.....	13
4.2.4 Förhandsbesked.....	14
4.2.5 Personkretsbedömning.....	14
4.2.6 Bedömning av behov och rätt till insats.....	15
4.3 Barnperspektiv.....	17
4.3.1 Oenighet mellan vårdnadshavare	18

4.4 Beslut.....	18
4.5 Verkställighet.....	19
4.6 Uppföljning och ny prövning	19
4.6.1 Uppföljning	19
4.6.2 Ny prövning av tidsbegränsade beslut.....	20
4.6.3 Ny prövning av icke tidsbegränsade beslut.....	20
5. Insatser	21
5.1 Personlig assistans.....	21
5.1.1 Förändringar i lagstiftningen.....	21
5.1.2 Grundläggande och andra personliga behov	22
5.1.3 Särskilda villkor och avgränsningar	23
5.2 Ledsagarservice	28
5.2.1 Kriterier och avgränsningar.....	28
5.3 Biträde av kontaktperson	30
5.3.1 Kriterier och avgränsningar.....	30
5.4 Avlösarservice i hemmet	31
5.4.1 Kriterier och avgränsningar.....	31
5.5 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet.....	32
5.5.1 Kriterier och avgränsningar.....	32
5.6 Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov	33
5.6.1 Kriterier och avgränsningar.....	33
5.7 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar	34
5.7.1 Kriterier och avgränsningar.....	34
5.8 Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.....	36
5.8.1 Bostad med särskild service	36
5.8.2 Kriterier och avgränsningar.....	38
5.9 Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig	39
5.9.1 Kriterier och avgränsningar.....	39

1. Inledning

1.1 Syfte

Nämnden ansvarar för myndighetsutövning gentemot personer med funktionsnedsättning i Härryda kommun. Dessa riktlinjer beskriver hur nämnden inom ramen för sitt uppdrag verkar för att personer som har rätt till insatser enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) får sina behov tillgodosedda. I enlighet med delegationsordning fattar handläggare, metodhandledare och enhetschef beslut om insatser enligt LSS på delegation från nämnden.

Riktlinjerna utgör nämndens styrning i de beslut som fattas. Syftet med riktlinjerna är att skapa enhetlighet i synsätt vid bedömningar. De ska säkerställa att kommunens invånare behandlas lika oavsett handläggare. Riktlinjerna ska även bidra till att uppföljning av beslut utförs på ett sådant sätt att det säkerställs att individen får rätt insats och omfattning utifrån dennes situation och behov.

Riktlinjerna ska ses som en vägledning och ett förtydligande av lag och rättspraxis. En individuell prövning görs alltid utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Eventuella förändringar i lag och praxis följs utan föregående ändringar i riktlinjerna.

1.2 Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten

- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)
- Socialförsäkringsbalk (2010:110) 51 kap. (SFB)
- Kommunallag (2017:725)
- Förvaltningslag (2017:900) (FL)
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) (OSL)
- Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (GDPR)
- Lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter
- Föräldrabalk (1949:381) (FB)
- Äktenskapsbalk (1987:230)
- Sambolag (2002:376)

- Skollag (2010:800)
- Lag (1982:80) om anställningsskydd (LAS)
- Förordning (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Socialtjänstförordning (2001:937) (SoF)
- SOSFS 2006:5, Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS
- Handläggning och dokumentation, Socialstyrelsen, artikel nr: 2010-6-13
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete enligt SoL, LVU, LVM, och LSS
- Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ds 2008:23)

2. Om lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

LSS ger till den som omfattas av lagen möjlighet att få ett sammanhållet och individuellt utformat stöd. LSS är en rättighetslag som tillkommer för vissa personer med funktionsnedsättning.

Målet med LSS är att det inte ska vara någon skillnad i levnadsvillkor för människor med eller utan funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att skapa ett värdigt liv i gemenskap med andra. Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade.

LSS utgör ett komplement till annan befintlig lagstiftning inom området, vilket innebär att lagen inte medför några inskränkningar i rätten till insatser som kan tillkomma enligt andra lagar. Det innebär att personer som omfattas av LSS har samma rätt som alla andra att exempelvis få en ansökan prövad enligt socialtjänstlagen (SoL). Ett avslag enligt SoL kan inte motiveras med att behovet kan tillgodoses genom insats enligt LSS.

2.1 Goda levnadsvillkor och att leva som andra

Den enskilde ska genom insatser enligt LSS tillförsäkras goda levnadsvillkor. Begreppet goda levnadsvillkor beskrivs inte närmare i lag eller förarbeten, för att förstå innebörden får istället rättspraxis studeras.

Goda levnadsvillkor innebär att personer med funktionsnedsättning inte ska ha sämre levnadsvillkor än personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder, utan ska kunna leva som andra. Ingen har dock ovillkorlig rätt att välja fritt i alla situationer. Ambitionen ska vara att tillgodose den enskildes önskemål inom rimliga gränser för vad som typiskt sett är goda levnadsvillkor för alla medborgare.

2.2 Personkretsar

LSS anger vilka personer som kan beviljas insatser med stöd av denna lag. Den definierar tre olika grupper, så kallade personkretsar. För att beviljas insatser enligt LSS måste personen inledningsvis tillhöra någon av dessa personkretsar.

2.2.1 Personkrets 1

Denna personkrets omfattar personer med utvecklingsstörning (intellektuell funktionsnedsättning), autism eller autismliknande tillstånd.

2.2.2 Personkrets 2

Denna personkrets omfattar personer som i vuxen ålder har drabbats av en hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, och till följd av detta har fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning.

2.2.3 Personkrets 3

Denna personkrets omfattar personer som har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som inte uppenbart beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

2.3 Insatser

Inom ramen för LSS finns följande tio insatser:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder¹
2. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB)
3. Ledsagarservice
4. Biträde av kontaktperson
5. Avlösarservice i hemmet
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
7. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov

¹ Denna insats behandlas inte i dessa riktlinjer då regionen är ansvarig huvudman.

8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna
10. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig

I de fall behov inte motsvarar syfte med någon av ovanstående insatser, eller då en begäran om insats enligt LSS avslås, har den enskilde möjlighet att ansöka om stöd enligt SoL.

2.4 Individuell plan

I samband med att en insats enligt LSS beviljas ska den enskilde erbjudas en individuell plan. Den som är beviljad en insats kan också när som helst begära att en individuell plan upprättas, om det inte redan har skett.

Den individuella planen ska upprättas i samråd med den enskilde. Planen ska redovisa åtgärder som vidtas av kommun, region och andra.

Individuell plan kan vid behov kompletteras med en samordnad individuell plan (SIP). Den senare har till syfte att underlätta samordning av insatser som ges av olika huvudmän och kan i vissa situationer vara mer omfattande. Den enskildes delaktighet är viktig i upprättandet av såväl individuell plan som SIP.

Se även avsnitt om SIP på sida 9.

2.5 Avgifter

LSS-insatser är avgiftsfria, men det kan tillkomma avgifter för hyra, mat och fritidsaktiviteter.²

² Se kommunens taxebestämmelser.

3. Övriga bestämmelser

3.1 Ansvarsfördelning mellan bosättnings- och vistelsekommun

Utgångspunkten är att det är den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, som ansvarar för utredning och beslut enligt LSS. Om en person önskar flytta till en annan kommun och är i behov av insatser enligt LSS, är det den mottagande kommunen som utreder och beslutar om förhandsbesked, se sida 14.

En kommun har det yttersta ansvaret för de personer som vistas i kommunen. Ansvaret är dock begränsat till akuta insatser om det är en annan kommun som är ansvarig för personens stödbehov. Är en person inte folkbokförd i Sverige ansvarar vistelsekommunen för akuta insatser.

Om den enskilde är stadigvarande bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen är det bosättningskommunen som ansvarar för att behovet utreds, beslutar om insatser samt verkställer och finansierar dessa. Bosättningskommunen kan dock begära hjälp med att verkställa beslut i vistelsekommunen.

När en person till följd av beslut fattat av bosättningskommunen vistas i annan kommun har placerande kommun ansvar för samtliga insatser. En kommun som genom ett beslut placerar en person i en annan kommun har ett sammanhållet ansvar för de insatser som personen kan behöva. Det inbegriper även ett ansvar för planering av framtida insatser. Däremot omfattas inte regionernas insatser av det sammanhållna ansvaret. Det innebär att kommunen måste bevaka att personen som får sina insatser i en annan kommun också får tillgång till hjälpmedel, hälso- och sjukvård, tandvård och habilitering.

3.2 Samordnad individuell plan

Sedan 2010 gäller enligt SoL och hälso- och sjukvårdslagen (HSL) att för personer som behöver insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård ska vid behov en SIP upprättas.

En SIP ska innehålla:

- Insatser som den enskilde behöver
- Huvudmännens ansvar

- Vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommun och region
- Vem av huvudmännen som har det övergripande ansvaret för planen

Den enskildes delaktighet och inflytande är centralt i allt arbete med SIP. Det är den enskildes behov och önskemål som utgör utgångspunkten för planeringen.

Syftet med SIP är:

- Att den enskilde är delaktig i sina vård- och omsorgsinsatser
- Att den enskilde känner till huvudmännens ansvar och vilka krav hen kan ställa på dem
- Att huvudmännen samordnar insatser och ansvar

3.3 Stöd och skydd för barn

Var och en som arbetar inom socialtjänstens verksamhetsområde har en skyldighet att göra en anmälan till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa.

3.4 Förmyndare, förvaltare och god man

Kommunen ska anmäla till överförmyndaren när en person kan anses behöva förmyndare, förvaltare eller god man. Anmälan ska även göras om behovet inte längre kvarstår.

3.5 Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är statliga ersättningar som kan beviljas en förälder för merarbete med särskild tillsyn och vård samt för de merkostnader som orsakas av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. Dessa bidrag handläggs av Försäkringskassan.

Insats enligt LSS kan inte nekas med hänvisning till att omvårdnadsbidrag är beviljat, det vill säga att behovet skulle vara tillgodosett på annat sätt. Dock kan omvårdnadsbidrag komma att reduceras när insats enligt LSS beviljas.

Merkostnadsersättning kan ges parallellt med LSS-insatser.

3.6 Synpunkter, klagomål och avvikelser

Den som bedriver socialtjänst ska ta emot och utreda synpunkter och klagomål från bland annat enskilda, närstående och personal. Vid avvikelser från gällande rutin ska socialtjänsten upprätta en avvikelserapport och åtgärda avvikelsen.

I SoL och LSS samt socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd³ regleras socialtjänstens ansvar att uppmärksamma och undanröja allvarliga missförhållanden inom verksamheterna (Lex Sarah).

Om den som arbetar i hälso- och sjukvård eller socialtjänst påträffar misskött djur i sin tjänsteutövning är det under vissa förutsättningar tillåtet att bryta sekretessen. Det är innebörden av bestämmelsen, den så kallade Lex Maja, i offentlighets- och sekretesslagen. Att det är tillåtet att göra en anmälan innebär dock inte att det är en skyldighet att göra det.

³ SOSFS 2011:5

4. Handläggningsprocess

4.1 Begäran om insats

Insatser enligt LSS är frivilliga och kan endast beviljas och utföras under förutsättning att den enskilde har begärt det. ”Begäran” kallas den ansökan som görs för att få stöd och service enligt LSS. Begäran kan göras skriftligt eller muntligt. Den enskilde måste begära en specifik insats och kan även begära en viss omfattning och liknande detaljer om verkställighet.

När begäran görs ska det säkerställas om den avser en viss tidsperiod och vilket tidsperspektiv den enskilde tänker sig.

Om den enskilde är ett barn under 15 år kan vårdnadshavare begära insatser för hen. En ungdom mellan 15 och 18 år som har förmåga att förstå vad saken gäller samt kan uttrycka sin egen vilja, begär insats tillsammans med vårdnadshavare. När begäran rör ett barn och det finns två vårdnadshavare, ska båda vårdnadshavarna stå bakom begäran (se även avsnitt om oenighet mellan vårdnadshavare, sida 18).

Om den enskilde är myndig och uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning, kan legal företrädare i form av god man, förvaltare eller ombud med fullmakt begära insats för hen.

När begäran om insats enligt LSS har inkommit ska utredning inledas utan dröjsmål.

4.2 Utredning och bedömning

4.2.1 Inhämtande av information och utredningsprocess

Utredning enligt LSS omfattas av bestämmelser i förvaltningslagen (FL). Där framgår bland annat att alla ärenden som rör enskilda personer ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Till utredningen inhämtas uppgifter om den enskildes situation, behov och förmågor. Information inhämtas från exempelvis medicinska underlag, den enskilde, närstående eller andra som har kännedom om personens behov och förmågor. Det åligger den enskilde eller legal företrädare att medverka i

utredningen samt inkomma med efterfrågat underlag för att styrka behoven. Om den enskilde inte har möjlighet att göra det och inte har företrädare som kan vara behjälplig, kan handläggare inhämta underlag förutsatt att samtycke till det lämnas. Avsaknad av underlag eller samtycke får dock inte medföra att utredning inte genomförs eller att beslut inte fattas. Om så krävs, får bedömning göras och beslut fattas utifrån befintligt underlag vilket kan resultera i avslag om funktionsnedsättning och behov inte är tillräckligt styrkt.

4.2.2 Handläggningstid

Det finns inte någon särskild bestämmelse som reglerar handläggningstiden i ett LSS-ärende. Enligt justitieombudsmannen (JO) är en rimlig handläggningstid omkring tre till fyra månader. Kommunen har skyldighet att underrätta den enskilde om beslut i ett ärende kommer att bli väsentligt försenat. Det är dock inte möjligt att generellt uttala sig om vad en väsentlig försening är eftersom det beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

Den enskilde har möjlighet att föra talan om långsam handläggning, så kallad dröjsmålstalan. Om ett ärende inte har avgjorts inom sex månader, får den enskilde skriftligen begära att myndigheten ska fatta beslut. Sådan begäran får endast göras vid ett tillfälle under ärendets handläggning. Inom fyra veckor från den dag då sådan begäran inkommer, ska myndigheten antingen avgöra ärendet eller i särskilt beslut avslå begäran om att ärendet ska avgöras. Ett beslut om att avslå en sådan begäran kan överklagas.

Om den enskilde behöver stöd under utredningstiden ska behovet utredas och avgöras genom ett särskilt beslut. Det kan till exempel bli aktuellt om personkretstillhörighet tar lång tid att fastställa, eller om utredningen gäller personlig assistans. Under utredningstiden kan i så fall beslut fattas om bistånd enligt SoL.

4.2.3 Tillfällig utökning

Om den enskilde begär tillfälligt utökad insats under en begränsad period kan detta beviljas om behov bedöms föreligga. Utredning och bedömning görs som vanligt. Aktuella insatser är personlig assistans, ledsagarservice, avlösarservice i hemmet och korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Tillfälligt utökning av insatsen personlig assistans beskrivs närmare i avsnittet om insatsen.

4.2.4 Förhandsbesked

Den som har för avsikt att flytta till Härryda kommun kan ansöka om förhandsbesked om rätten till insats enligt LSS i kommunen. Denna ansökan hanteras på sedvanligt sätt.

Om förhandsbesked beviljas gäller det i sex månader från den dag då insatsen blir tillgänglig för den enskilde. När den enskilde har flyttat till kommunen och insatsen har varit verkställd i några månader sker en uppföljning och ny prövning, varefter ordinarie beslut om insatsen fattas under förutsättning att behov kvarstår.

Om den enskilde fått avslag på ansökan om förhandsbesked om bostad med särskild service enligt LSS men beviljats annan insats, kan hen antingen flytta till egen bostad i kommunen eller avsluta beviljat beslut.

4.2.5 Personkretsbedömning

När begäran om insats enligt LSS inkommer, görs personkretsbedömning. Handläggare utreder och bedömer om personen ifråga omfattas av någon av lagens personkretsar (se sida 6). En bedömning av huruvida en person omfattas av personkrets görs alltid som en del av insatsutredning, det görs alltså inte om ingen begäran om insats har inkommit.

I första hand provas om personen ifråga omfattas av personkrets 1 eller 2. Om så inte är fallet, görs prövning gentemot rekvisiten i personkrets 3. Den enskilde ansvarar för att inkomma med underlag som efterfrågas av handläggare. Handläggare bedömer om underlag behöver kompletteras.

För att kunna fastställa att någon ingår i personkrets 1 krävs medicinskt underlag i form av intyg eller utlåtande från läkare eller psykolog som styrker diagnos.

För att tillhöra personkrets 2 krävs att det medicinska underlaget beskriver funktionsnedsättningen och dess varaktighet. Det ska framgå att personen, till följd av hjärnskada i vuxen ålder, har fått en kognitiv funktionsnedsättning som är såväl betydande som bestående. Till personkrets 2 hör inte personer som till följd av psykiska sjukdomstillstånd eller missbruk av beroendeframkallande medel har begävningsmässiga funktionsnedsättningar.

När det gäller bedömning av huruvida en person omfattas av personkrets 3, kan utöver ovanstående även annat underlag såsom exempelvis ADL-bedömning (aktiviteter i det dagliga livet) eller information från andra behövas. De medicinska underlagen ligger till grund för bedömningen av

personkretstillhörighet och ska kunna förklara det logiska sambandet mellan stödbehov och diagnos, funktionsnedsättning samt aktivitetsbegränsning. För att någon ska anses tillhöra denna personkrets, ska samtliga angivna kriterier vara uppfyllda. Kriterierna går dock inte att helt självständigt bedöma var för sig, eftersom de påverkar varandra. För personer med flera funktionsnedsättningar måste en samlad bedömning göras. I vissa fall kan bedömningen av huruvida en person omfattas av personkrets 3 ändras över tid.

4.2.6 Bedömning av behov och rätt till insats

Förutsatt att en enskild har bedömts omfattas av personkrets, görs därefter en bedömning av behov och en prövning av rätten till begärd insats. Personer som ingår i personkrets har rätt till insatser om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på något annat sätt. Syftet med begärd insats ska motsvara behoven och insatsen ska krävas för att personen ska uppnå goda levnadsvillkor.

Den enskildes behov av insats bedöms alltid utifrån den individuella situationen. Normaliseringsprincipen ska vara vägledande. Bedömning ska göras utifrån en jämförelse med livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder utan funktionsnedsättning, det vill säga personen ska genom insatsen beredas möjlighet att leva som andra.

Vid myndighetsutövning enligt LSS görs en individuell bedömning av den enskildes behov i förhållande till rådande lagstiftning och aktuell rättspraxis. Av bedömningen ska följande framgå:

- Den enskildes behov som följer av funktionsnedsättning och aktuell situation
- Huruvida behoven är tillgodosedda på annat sätt eller inte
- Vilken hänsyn som tas till rådande föräldraansvar, om begäran gäller insats för ett barn
- Om behoven som inte tillgodoses på annat sätt motsvarar den begärda insatsens syfte
- Ifall insatsen behövs för att säkerställa att den enskilde uppnår goda levnadsvillkor
- I vilken omfattning insatsen ska beviljas, förutsatt att det är en insats som beviljas i specificerad omfattning
- Barnkonsekvensanalys, det vill säga en reflektion kring barnets bästa i förhållande till begärd insats när utredning gäller ett barn
- Eventuell tidsbegränsning och motivering till denna

- Mål med beviljad insats, övergripande såväl som individuella

4.2.6.1 Föräldraansvar

Det stöd och den omvårdnad som föräldrar ger till barn utan funktionsnedsättning utgör norm för vad som är normalt. De behov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder utgör grunden för bedömning av stödinsatser åt barn. Insats enligt LSS ska inte täcka upp för det som kan anses inrymmas i normalt föräldraansvar för ett barn i en viss ålder. Gällande insatsen personlig assistans görs schabloniserat föräldraavdrag, se sida 24.

4.2.6.2 Hushållsgemenskap

För vuxna personer som lever i hushållsgemenskap förutsätts att viss praktisk hjälp ges mellan de vuxna. Något ansvar för den andres personliga omvårdnad föreligger inte. Detta gäller för sammanboende par samt föräldrar med hemmavarande barn över 18 år. För makar finns detta reglerat i äktenskapsbalken. Några särskilda skäl att göra avsteg från denna bedömning, till exempel med hänsyn till kulturellt betingade traditioner, ska normalt inte göras.

4.2.6.3 Omfattning

Beviljad omfattning definieras olika beroende på vilken insats det gäller. För personlig assistans uttrycks omfattning med genomsnittligt antal timmar per vecka. Insatserna ledsagarservice, kontaktperson och avlösarservice i hemmet beviljas med ett visst antal timmar per vecka eller månad. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet beviljas i normalfallet med antal dygn per år. Ett korttidsvistelsedygn motsvarar emellertid inte alltid 24 timmar, utan ett dygn innebär antingen ett dygn med övernattning eller en dags vistelse utan övernattning. Övriga insatser uttrycks inte i omfattning.

4.2.6.4 Tidsbegränsning

Utgångspunkten är att beslut om insats enligt LSS inte tidsbegränsas. Detta kan dock göras till exempel om behov föreligger under viss period, om det finns osäkerhet kring hur insatsen och dess omfattning motsvarar behoven, eller om det på förhand ter sig sannolikt att rätten till insats kan komma att ändras över tid. En individuell bedömning av huruvida ett beslut om insats ska tidsbegränsas görs alltid utifrån faktorer i det enskilda ärendet. Eventuell tidsbegränsning av beslut ska motiveras.

Även om ett rekvisit för att omfattas av personkrets 3 är att funktionsnedsättningen ska vara varaktig, är det inte självklart att en person som har bedömts omfattas av denna personkrets fortsätter att göra det hela livet. Beroende på individuella omständigheter kan beslut om insatser för personer som har bedömts ingå i personkrets 3 därför komma att tidsbegränsas.

För barn och unga finns en naturlig utvecklingspotential samt vanligtvis förändrade yttre förutsättningar under uppväxten. Beslut om insatser för barn och unga ska därför i normalfallet tidsbegränsas.

Vad gäller insatsen personlig assistans ska dessa beslut i normalfallet tidsbegränsas första gången en person beviljas insatsen. Syftet är att borga för en mer gedigen uppföljning och på så vis säkerställa att insatsen och dess omfattning svarar upp mot den enskildes behov. Om rätt till personlig assistans kvarstår efter uppföljning och ny prövning fattas vanligtvis ett icke tidsbegränsat beslut om det inte fortsatt finns särskild orsak som motiverar tidsbegränsning. För personer som beviljas personlig assistans och beslutsdatum är mindre än två år innan personen ifråga fyller 66 år görs ingen tidsbegränsning av beslutet. Detta gäller även om det är första gången insatsen beviljas, eftersom det inte är möjligt att bevilja personlig assistans åt en person efter 66 års ålder.

Beslut om insatsen daglig verksamhet ska tidsbegränsas och gälla till dess att personen inte längre är i yrkesverksam ålder, eftersom insatsen är riktad till personer i just yrkesverksam ålder.

Längden på tidsperioden som en insats beviljas bör inte vara kortare än ett år om det inte rör sig om tillfällig utökning av insats under en specifik period, eller det finns andra särskilda omständigheter som talar för att tidsbegränsningen bör vara kortare.

Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att begära insatsen på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd. Om avslutsdatum för beslut överskrids på grund av lång handläggningstid fortgår insatsen oförändrat till dess att nytt beslut har fattats.

4.3 Barnperspektiv

All verksamhet som rör barn ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade. Barnet ska få relevant information och ges

möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets bästa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Kommunikation med barn ska alltid ske utifrån barnets förutsättningar, och vikt ska läggas vid att handläggare har den kompetens som krävs.

Vid utredning och uppföljning som rör barn ska barnets vilja synliggöras och utgöra en del av beslutsunderlaget för att bedöma vad som är barnets bästa. En barnkonsekvensanalys, det vill säga en analys av såväl positiva som negativa konsekvenser av ett beslut och en insats, bör redovisas. Barnets behov kan vara utgångspunkten vid prövning av vad som är barnets bästa, men barnets vilja ska synliggöras och uppmärksammas. Om ett beslut fattas där andra intressen än barnets bästa har vägt tyngre ska detta motiveras.

Ovanstående gäller även barn som är anhöriga, till exempel minderåriga barn med en förälder som har funktionsnedsättning eller barn som är syskon till barn med funktionsnedsättning.

Många barn med funktionsnedsättning har insatser från flera verksamheter och myndigheter. Det är särskilt angeläget att skapa samverkan och samordning kring dessa barn och deras närståendes behov av stöd och service.

4.3.1 Oenighet mellan vårdnadshavare

Om ett barn har två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Detta förutsatt att det gäller någon av insatserna kontaktperson, avlösarservice i hemmet eller korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

4.4 Beslut

En begäran om insats enligt LSS kan beviljas, avslås eller delvis avslås; det sistnämnda vanligtvis gällande omfattning eller specifik verkställighet.

Beslut fattas i enlighet med aktuell delegationsordning. I beslutet, som ska vara skriftligt, ska följande framgå:

- Huruvida personen omfattas av någon av personkretsarna samt lagrum (1 § 1, 2 eller 3 LSS)

- Om personen har behov av insats och om behovet är tillgodosett samt lagrum (7 § LSS)
- Vilken insats som beviljas eller avslås samt lagrum (9 § 2-10 LSS), inklusive eventuell beviljad omfattning
- Information om hur länge beslutet gäller, antingen tills vidare eller under specificerad tidsperiod
- Återkallelseförbehåll
- Eventuell information om avgift
- Besvärshänvisning vid avslag eller delavslag
- Datum för när beslutet är fattat samt vem som är beslutsfattare

Återkallelseförbehåll innebär att det ska framgå av beslutet att en ny prövning kan göras och att beslutet därmed kan komma att ändras under giltighetstiden. Detta vid väsentligt förändrade behov eller förhållanden, eller om det finns anledning att ifrågasätta rätten till insats.

Vid beslut som går den enskilde emot har hen möjlighet att överklaga.

4.5 Verkställighet

I Härryda kommun fattar handläggare endast beslut om rätten till insats som sådan. Handläggare lämnar sedan uppdrag till de enheter som ansvarar för val av insatsform, utformning och utförande av insatsen. Detta innebär i praktiken att en riktad begäran om exempelvis en specifik insatsform eller verksamhet kommer att leda till ett delavslag även om själva insatsen beviljas. Den enskilde får då beslut om bifall på insats, men avslag på den del som rör verkställighet.

För personlig assistans gäller att den enskilde själv får välja assistanssamordnare. Valet står mellan kommunen, privat assistansbolag eller att starta ett eget företag/själv samordna insatsen.

4.6 Uppföljning och ny prövning

4.6.1 Uppföljning

Uppföljning av beslut är en viktig del i en kvalitetsstyrd verksamhet och kan påvisa vad som uppnåtts i relation till uppsatta mål. Såvida inte annat framgår av beslutet ska uppföljning ske årligen för samtliga insatser förutom bostad med

särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna och daglig verksamhet, där uppföljning sker vartannat år.

Kommunen har rätt att utföra oanmälda hembesök för uppföljning av personlig assistans när den utförs av en närstående som inte är anställd av kommunen. Syftet är att bedöma rätt till personlig assistans eller behov av fortsatt assistans.

4.6.2 Ny prövning av tidsbegränsade beslut

En ny prövning av ett tidsbegränsat beslut som löper ut är att betrakta som en ny och förutsättningslös prövning, vilket innebär att det inte är en självklarhet att insatsen förlängs även om behoven och situationen är densamma som första gången insatsen beviljades.

Även om ett beslut är tidsbegränsat och gäller för en viss period, kan handläggare efter uppföljning och ny prövning göra bedömningen att rätt till insatsen kvarstår.

4.6.3 Ny prövning av icke tidsbegränsade beslut

Utgångspunkten är att icke tidsbegränsade beslut gäller tills vidare. Enligt FL får ett gynnande beslut ändras till den enskildes nackdel endast under förutsättning att någon av följande särskilda omständigheter föreligger:

- Beslutet är försett med ett korrekt återkallelseförbehåll
- Tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart
- Beslutet är felaktigt beroende på att den enskilde har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter

I samband med uppföljning övervägs om det finns anledning att göra en ny prövning. Det kan också vid annat tillfälle framkomma uppgifter som föranleder behov av ny prövning av icke tidsbegränsat beslut.

5. Insatser

5.1 Personlig assistans

Insatsen personlig assistans är ett personlig utformat stöd till den som har mycket stora stöd- och hjälpbehov av personlig karaktär. Personlig assistans ska vara en sammanhållen insats som i sig innefattar andra insatser, vilket ger samordning och kontinuitet.

Insatsen handläggs av två huvudmän; kommunen och Försäkringskassan. Kommunen handlägger enligt LSS som reglerar insatsen för grundläggande behov under 20 timmar per vecka. Försäkringskassan handlägger enligt socialförsäkringsbalken (SFB) för grundläggande behov över 20 timmar per vecka. Kommunen har det ekonomiska ansvaret för personlig assistans upp till 20 timmar per vecka, oavsett huvudman och lag.

Personlig assistans kan utformas som biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans. Vid biträde av personlig assistent är kommunen arbetsgivare och anställer assistenter. Vid ekonomiskt stöd väljer den enskilde annan assistansanordnare än kommunen, exempelvis eget företag eller assistansbolag.

5.1.1 Förändringar i lagstiftningen

Riksdagen antog i juni 2022 två propositioner. Dels propositionen *Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn* (2021/22:214), dels *Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård* (2021/22:244). Riksdagen har även antagit propositionen *Justerade åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande system* (2021/22:SfU25) som påverkar åldersgränser för beviljande av personlig assistans.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2023. Dessa riktlinjer är formulerade utifrån den förändrade lagstiftningen. Utvecklingen av rättspraxis kommer att följas noga.

5.1.2 Grundläggande och andra personliga behov

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av denna insats för sina grundläggande behov.

Med grundläggande behov avses:

1. Andning
2. Personlig hygien
3. Måltider
4. Av- och påklädning
5. Kommunikation med andra
6. Stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom (förebyggande stöd)⁴
7. Stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv, eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa (medicinskt stöd)⁵

Om den enskilde på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser för att han eller hon själv ska klara att tillgodose ett grundläggande behov som avses i punkterna 2–5, ska sådana insatser beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet.⁶

Stöd och hjälp med grundläggande behov ska vara av mycket privat karaktär och insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag, för att ge rätt till personlig assistans. Hjälp med behov enligt punkterna 1,6 och 7 ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär. Detta gäller även måltider i form av sondmatning.

Förflyttningar och överflyttningar som sker i samband med integritetsnära grundläggande behov ska räknas in under grundläggande behov. Behov av hjälp med förflyttningar och överflyttningar i övriga situationer kan ingå i andra personliga behov.

Lagen anger inte någon lägstanivå för antal timmar grundläggande behov som ger rätt till personlig assistans enligt LSS. Det är samtidigt uppenbart att den som bara i mycket begränsad omfattning har behov av stöd och hjälp med något av de

⁴ Ny lagstiftning från 2023-01-01

⁵ Ny lagstiftning från 2023-01-01

⁶ Ny lagstiftning från 2023-01-01

grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans.

Den som behöver hjälp med de grundläggande behoven kan även ha rätt till insatser för andra personliga behov i sin livsföring om dessa inte tillgodoses på annat sätt. I det totala behovet av personlig assistans räknas också in tid som inkluderar städning, inköp och liknande uppgifter, under förutsättning att den enskilde är delaktig när insatserna utförs. Vid gemensamt hushåll ska makars gemensamma ansvar för hushållets skötsel beaktas.

5.1.3 Särskilda villkor och avgränsningar

5.1.3.1 Tillfällig utökning

Tillfälligt utökat behov av insatsen personlig assistans enligt LSS kan uppstå som ett komplement till beslut om assistansersättning enligt SFB eller personlig assistans enligt LSS.

Förutsägbara, kontinuerliga situationer i den dagliga livsföringen ligger till grund för behovsbedömning vid beslut om assistansersättning enligt SFB eller ordinarie beslut enligt LSS. Kommunen har ansvar för tillfälliga utökningar av assistansen utöver vad som beviljats i grundbeslutet. Dessa beslut fattas enligt LSS.

Om en person ofta begär tillfällig utökning kan det tyda på att bedömning i samband med grundbeslut inte har tagit hänsyn till alla förutsägbara och kontinuerliga behov. Grundbeslutet kan då behöva omprövas. Om beslutet är fattat enligt SFB ska kommunen informera Försäkringskassan.

Kommunen har skyldighet att pröva begäran om tillfällig utökning av personlig assistans i avvaktan på Försäkringskassans beslut om assistansersättning, även i de fall det rör en kontinuerlig eller permanent utökning. Kommunens beslut är tillfälligt och gäller i avvaktan på Försäkringskassans bedömning och beslut. Om kommunen i sitt tillfälliga beslut har beviljat mer tid än vad Försäkringskassan beviljar, gäller det tillfälliga beslutet endast i avvaktan på Försäkringskassans beslut.

Vid utredning om rätt till tillfälligt utökad assistans är det viktigt att ta del av den utredning som ligger till grund för det gällande beslutet om personlig assistans eller assistansersättning för att veta vilka behov som är beaktade och redan tillgodosedda. Handläggare ska i bedömningen ta hänsyn till om det finns redan beviljad tid som kan omdisponeras.

Exempel på tillfälligt utökat behov kan vara att den enskilde kortare tid vistas i en miljö som inte är anpassad, tillfällig sjukdom som nedsätter funktionsförmågan, att daglig verksamhet har tillfälligt stängt, etcetera. Den tillfälliga utökningen beviljas utifrån det antal timmar som beviljats i grundbeslutet. Det innebär att en tillfällig utökning inte automatiskt beviljas med det antal timmar som exempelvis daglig verksamhet eller skola är stängt, såvida inte grundbeslutet gäller all vaken tid.

Om ett barn är hemma från förskola eller skola får tillfällig utökning inte automatiskt avslås med motiveringen att behovet är tillgodosett genom att föräldrar har möjlighet att söka tillfällig föräldrapenning från Försäkringskassan. En individuell prövning ska göras i varje enskilt fall.

Vid resor ska behov av tillfällig utökning av personlig assistans för ledsagningsbehov bedömas utifrån praxis för insatsen ledsagarservice. Rättspraxis visar att utlandsresa inte inryms inom ledsagarservice. Praxis säger att utökad assistans i samband med resor kan beviljas vartannat till var fjärde år. En individuell bedömning görs i varje enskilt fall.

5.1.3.2 Dubbel assistans

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt kan under vissa omständigheter ha rätt till två assistenter, så kallad dubbel assistans, endast om möjligheter att få bostadsanpassning eller hjälpmedel har utretts. Om behovet av dubbel assistans föreligger i samband med grundläggande behov ska tiden för den andra assistenten också räknas med i tiden för grundläggande behov.

Behov av dubbel assistans ska kunna härledas till den enskildes behov av stöd och hjälp från två assistenter, och kan inte beviljas utifrån till exempel arbetsmiljöskäl.

5.1.3.3 Förälder med funktionsnedsättning

Omvårdnad av barn till person med funktionsnedsättning ingår som huvudregel inte i personlig assistans.

Undantag kan göras under spädbarnsåret, då assistenten kan hjälpa föräldern med funktionsnedsättning att klara viss praktisk omvårdnad, som exempelvis ges vid amning och blöjbyten, av barnet.

5.1.3.4 Personlig assistans till barn med funktionsnedsättning

Barns rätt till personlig assistans ska bedömas enligt samma kriterier som för vuxna. Det så kallade föräldraansvaret enligt föräldrabalken ska beaktas vid

bedömningen av ett barns behov av personlig assistans genom att det görs ett schabloniserat föräldraavdrag. Avdraget blir olika stort beroende på hur gammalt barnet är. Föräldrarnas ansvar är mindre ju äldre barnet är. Föräldraavdrag ska inte göras för hjälpbehov som rör grundläggande behov andning, måltider i form av sondmatning eller medicinskt stöd. Nivåerna för föräldraavdrag är följande:

- För barn upp till ett år görs ett avdrag med 12 timmar per dygn för grundläggande behov
- För barn mellan ett och sex år görs ett avdrag med 2 timmar och 30 minuter per dygn för grundläggande behov samt 30 minuter per dygn för andra personliga behov
- För barn mellan sju och elva år görs ett avdrag med 1 timme per dygn för grundläggande behov samt 1 timme per dygn för andra personliga behov
- För barn mellan tolv till 17 år görs ett avdrag med 1 timme per dygn för andra personliga behov⁷

5.1.3.5 Personlig assistans i andra verksamheter

Barn med funktionsnedsättning har ofta särskilda behov av stöd inom barnomsorg, skola och på fritid. Om barnets behov inte tillgodoses inom ramen för ordinarie verksamhet, är det huvudmannens uppgift att se till att resurser tillförs verksamheten med hänsyn till barnets behov. Endast om det stöd eleven behöver är av sådan art att det faller utanför vad som är rimligt att förskolan eller skolan svarar för, har eleven rätt till personlig assistans i förskolan eller skolan.

I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad. I verksamheten ska det finnas den personal som behövs för att stöd och omvårdnad ska kunna ges. Det åligger alltså verksamheten att ansvara för all omvårdnad för att den enskilde ska kunna ta del av insatsen daglig verksamhet. Det kan undantagsvis beviljas personlig assistans i samband med daglig verksamhet om den enskilde har ett oundgängligt behov av en särskild person knuten till sig. Den särskilda personen ska vara nödvändig för den enskildes kommunikation. Behovet förstärks om den enskilde har behov av täta sjukhusbesök.

På bostad med särskild service ska boendepersonal tillgodose den enskildes samtliga behov i den dagliga livsföringen. Detta innebär att personer med denna insats inte har rätt till personlig assistans. I insatsformen annan särskilt anpassad

⁷ Ny lagstiftning från 2023-01-01

bostad ingår inte service och omvårdnad varför assistansersättning kan vara aktuellt.

Resursbrist i annan verksamhet ska inte lösas genom att personlig assistans beviljas.

5.1.3.6 Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Enligt HSL är all vård, omvårdnad och tillsyn sjukvårdens ansvar under sjukhusvistelse. Den som har beslut om personlig assistans kan dock efter bedömning av särskilda skäl ges möjlighet att ha med sig personlig assistans under sjukhusvistelse upp till fyra veckor. Särskilda skäl kan vara att den enskilde inte kan kommunicera med sin omgivning på ett förståeligt sätt, eller behöver tillgång till någon som känner till dennes hälsotillstånd. Särskilda skäl kan även vara andra omständigheter som medför att den enskilde behöver ett starkt begränsat antal personer i sin närhet.

Det bör framgå av bedömningen huruvida rätt till assistans under sjukhusvistelse föreligger eller ej. För att beviljas personlig assistans vid vistelse på sjukhus krävs alltid läkarintyg.

5.1.3.7 Personlig assistans över 66 års ålder

Rätten till personlig assistans finns kvar när den enskilde fyller 66 år om insatsen har beviljats innan dess, eller begäran inkommer senast dagen före 66-årsdagen och därefter blir beviljad. Insatsen kan inte beviljas eller utökas efter det att den enskilde har fyllt 66 år.⁸

5.1.3.8 Anmälan till Försäkringskassan

Kommunen ska underrätta Försäkringskassan om en person som får assistansersättning enligt SFB beviljas bostad med särskild service, daglig verksamhet eller annan insats som kan påverka rätten till assistansersättning.

Kommunen ska även underrätta Försäkringskassan när behovet av personlig assistans för grundläggande behov bedöms överstiga tjugo timmar per vecka.

⁸ Ny lagstiftning från 2023

5.1.3.9 Merkostnader vid ordinarie personlig assistents sjukdom

Vid ordinarie personlig assistents sjukdom kan den enskilde välja om hen vill begära biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans. En begäran om ersättning för merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom handläggs enligt LSS. Vid avslag kan beslutet överklagas.

5.2 Ledsagarservice

Insatsen innebär att den enskilde ledsagas till och från kultur- eller fritidsaktiviteter, besök hos vänner eller på promenad. Insatsen är knuten till fritidsaktiviteter utanför hemmet och syftet är att bryta isolering samt möjliggöra en mer meningsfull fritid. Insatsen ska underlätta för personer med omfattande funktionsnedsättning att kunna delta i samhällslivet samt att ha kontakt med andra.

Omvårdnad ingår inte generellt i insatsen, men om behov uppstår i samband med aktivitet bistår ledsagaren med det stödet.

Ledsagarservice avser endast vardagliga aktiviteter av enklare karaktär.

5.2.1 Kriterier och avgränsningar

I utredning och bedömning bör framgå om behovet av ledsagning endast omfattar förflyttning till och från en viss aktivitet eller också omfattar insatser under eller i samband med aktiviteten. Vid bedömning ska särskilt beaktas om den enskilde i sin nuvarande situation riskerar att bli isolerad på grund av sin funktionsnedsättning.

Yngre barns behov av stöd och hjälp i samband med fritidsaktiviteter tillgodoses i normalfallet av föräldraansvar. Vid prövning av ungdomars rätt till insatsen ska särskilt beaktas om behovet av ledsagarservice är tillgodosett genom att ungdomen regelbundet kan ta del av fritidsverksamhet oberoende av föräldrars medverkan.

Behovet ska anses tillgodosett om den enskilde har personlig assistans. Insatsen ska inte heller utföras på daglig verksamhet eller i annan verksamhet. Om en verksamhet, såsom exempelvis en skola, bostad med särskild service eller daglig verksamhet, genomför en gemensam resa är detta fortfarande att betrakta som reguljär verksamhet och berättigar inte till ledsagarservice enligt LSS.

I normalfallet är behovet av ledsagning tillgodosett vid boende i bostad med särskild service. För personer som bor i sådant boende görs bedömningen med hänsyn till om den enskilde deltar i daglig verksamhet utanför bostaden, har möjlighet att komma ut i samhället och har tillgång till regelbundna fritidsaktiviteter. Det ska undantagsvis finnas möjlighet att få ledsagning genom beslut om ledsagarservice som utförs av andra än gruppboendens personal, om

det finns särskilda skäl för detta och behovet av individuell ledsagning inte rent faktiskt tillgodoses i boendet.

5.3 Biträde av kontaktperson

Syftet med insatsen är att den enskilde ska få stöd att bryta isolering. Insatsen ska ge stöd och hjälp till fritidsverksamhet. En kontaktperson kan tillsammans med den enskilde genomföra aktiviteter och uppmuntra hen att ta egna initiativ och knyta kontakter. Avsikten med en kontaktperson är främst att tillgodose behov av en medmänniska när anhörigkontakt eller vänner saknas eller behöver kompletteras.

Insatsen innebär att den enskilde får ett icke-professionellt stöd. Kontaktpersonen, som inte har något juridiskt ansvar i sitt uppdrag, kan ge råd och vara en förespråkare för den enskilde i enklare frågor. Kontaktpersonen får inte ta ansvar för frågor som faller inom god mans uppdrag eller som är av juridisk karaktär.

I uppdraget som kontaktperson ingår aldrig omvårdnad.

5.3.1 Kriterier och avgränsningar

Vid bedömning av behov av kontaktperson ska beaktas om den enskilde:

- saknar eller har liten kontakt med anhöriga
- är ensamboende
- saknar arbetsgemenskap
- saknar någon att umgås med på fritiden

Vid prövning avseende barn och ungdom upp till 18 år ska normalt föräldraansvar och kamratkontakter i skola och fritidsverksamhet beaktas.

Skillnaden mellan insatserna kontaktperson och ledsagarservice är att en kontaktperson innebär icke-professionellt stöd och ska tillgodose det vardagliga behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras. Ledsagarservice har mer karaktär av en följeslagare ute i samhället.

Kontaktperson kan i allmänhet inte beviljas i bostad med särskild service eftersom personalen stöttar den enskilde i dennes fritids- och kulturaktiviteter. Finns anhöriga utgör dessa ett socialt nätverk.

Något krav på särskild yrkeskompetens hos en kontaktperson kan aldrig ställas. Detta innebär att insatsen inte kan beviljas när kravet på specialkompetens är alltför omfattande. Om en person med komplex problematik begär insatsen bör det övervägas om behovet bättre kan tillgodoses med annan insats.

5.4 Avlösarservice i hemmet

Insatsen innebär att en person tillfälligt avlöser, avlastar och tar över omsorgen från anhöriga eller närstående. Insatsen utförs i den enskildes hem eller i dess direkta närhet. Insatsen utgår alltid från hemmet, vistelse utomhus innebär inte längre utflykter. I insatsen kan omvårdnad ingå.

Syftet med insatsen är att ge sammanboende anhöriga utrymme för varandra, tid för egna aktiviteter eller vila. Tillgång till avlösning kan också vara en förutsättning för att närstående ska kunna ägna sig åt barnets syskon, delta i kortare utbildning eller medverka i behandling utan att barnet med funktionsnedsättning följer med.

Avlösarservice kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger, och ska kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer.

5.4.1 Kriterier och avgränsningar

Behov av avlösarservice i hemmet föreligger när den enskilde normalt får sitt behov av omvårdnad och tillsyn tillgodosett av föräldrar eller anhöriga i sitt eget hem, och dessa behöver avlösning i omvårdnads- och tillsynsarbetet.

Det ska särskilt beaktas om behovet kan anses vara tillgodosett genom insatser som till exempel personlig assistans eller korttidsvistelse, alternativt genom regelbunden avlastning via privat nätverk. Vidare bör beaktas om barnet bor växelvís hos föräldrarna, och dessa därigenom får avlastning.

Insatsen kan inte beviljas för att tillgodose behov av barnomsorg, tillsyn av syskon till personen med funktionsnedsättning, eller för att anhörig ska kunna förvärvsarbeta eller studera.

5.5 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet innebär att en person med funktionsnedsättning under kortare eller längre tid vistas i ett korttidshem, hos en stödfamilj eller deltar i lägerverksamhet. Insatsen kan fungera både som regelbunden insats och vid tillfälliga behov.

Insatsen finns i tre former:

- Korttidshem är ett boende med anställd personal. Vistelse varar i normalfallet i ett eller flera dygn och är kontinuerligt återkommande under året
- Stödfamilj är ett lekmanuppdrag där en familj, ett par eller en ensamstående tar emot en person i sitt hem i ett eller flera dygn och där vistelsen är kontinuerligt återkommande under året
- Läger innebär en mer tillfällig typ av korttidsvistelse, till exempel under skollov eller kortkurser som vänder sig till personer med funktionsnedsättning

5.5.1 Kriterier och avgränsningar

Insatsen är trehövdad; den ska tillgodose behov av avlösning för närstående, rekreation och miljöombyte för den enskilde, och/eller personlig utveckling och frigörelse från föräldrar. Det är tillräckligt att det föreligger behov av ett av dessa kriterier för att insatsen ska kunna beviljas.

Om den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, utan att anhöriga är i behov av avlösning, kan insatsen ledsagarservice istället övervägas för att tillgodose behovet. Om anhöriga är i behov av avlösning utan att den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, kan insatsen avlösarservice i hemmet istället övervägas för att tillgodose behovet. För yngre barn bör i första hand avlösarservice motiveras och föreslås med hänvisning till barnperspektivet.

Om den enskilde är beviljad insatsen personlig assistans är i normalfallet såväl behovet av miljöombyte och rekreation som behovet av avlösning för anhörig tillgodosett genom assistans. I enstaka fall kan korttidsvistelse ändå beviljas. Om assistansen utförs av andra än föräldrarna kan föräldrar och syskon ha behov av ett ”assistentfritt” hem. En ung vuxens behov av frigörelse från sina föräldrar kan också vara en anledning att bevilja korttidsvistelse.

5.6 Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov

Ungdomar över 12 år med funktionsnedsättning kan behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och efter skoldagens slut samt under skollov. Korttidstillsyn erbjuds i regel under samma tider som för ordinarie skolbarnsomsorg. Insatsen kan ges så länge eleven går i grund- och gymnasieskola.

5.6.1 Kriterier och avgränsningar

Korttidstillsyn kan komma ifråga från 1 juli det år barnet fyller 13 år, om ungdomen behöver tillsyn i samband med skoldagen samt under lov. Insatsen kan även beviljas om ungdomen behöver meningsfulla aktiviteter och träffa jämnåriga på sin fritid.

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen.

5.7 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar

Ett av socialtjänstens viktigaste mål är att skapa förutsättningar för att barn ska kunna växa upp i sitt föräldrahem. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och unga är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots omfattande stödinsatser i hemmet, inte kan bo i föräldrahemmet.

Genom insatsformen familjehem flyttas omvårdnadsansvaret stadigvarande till en annan familj.

Bostad med särskild service är en insatsform för barn med mycket omfattande behov av särskilt och speciellt stöd som ställer krav på tillgång till personal med kvalificerad och särskild kompetens.

Insatsen kan också ges i samband med skolgång på annan ort då ungdomen inte kan genomföra studier utan stöd i boende.

I insatsen ingår omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.

5.7.1 Kriterier och avgränsningar

Insatsen ska ses som ett varaktigt komplement till det egna föräldrahemmet. Den kan endast bli aktuell för ett barn eller en ungdom med omfattande stödbehov till följd av funktionsnedsättning när det inte längre finns möjlighet att bo kvar hemma med andra stödinsatser, och det därför finns behov av särskilt stöd i särskild boendeform. Omsorgssvikt på grund av brister i föräldraförmåga utreds på andra grunder och kan aldrig kompenseras med insats enligt LSS.

När det gäller boende kopplat till skolgång på annan ort förutsätts att den enskilde har omfattande behov av stöd i vardagen samt att skolan ligger på icke pendlingsbart avstånd från föräldrahemmet, det vill säga att dagspendling inte är möjlig. Skolgången måste fullföljas för att rätten till insats ska kvarstå. I Härryda kommun fattar sektor för utbildning, kultur och fritid beslut om skolgång på annan ort.

I utredning och bedömning ska framgå huruvida det är aktuellt med familjehem eller bostad med särskild service. Utifrån barnets bästa och rätten att leva som andra bör insatsformen boende i familjehem alltid övervägas före boende i bostad med särskild service.

Rättigheten avser barn och ungdomar till och med det år barnet fyller 18 år eller fram till dess att skolgången upphört.

5.8 Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna

Syftet med insatsen är att vuxna personer med funktionsnedsättning som inte klarar ett eget boende ska ha möjlighet att skapa ett hem. Människor med funktionsnedsättning ska kunna leva och bo så likt andra människor som möjligt.

För att anses ha behov av insatsen krävs att den enskilde har ett dagligt återkommande behov av stöd inom flera livsområden som inte tillgodoses på annat sätt.

Enligt kommunallagen ska kommuner och regioner behandla sina medborgare lika, om det inte finns sakliga skäl för annat. Det innebär att kommunen inte får bevilja insatsen åt personer med funktionsnedsättning vars huvudproblematik är att de saknar bostad.

Insatsen finns i två former, nämligen bostad med särskild service respektive annan särskilt anpassad bostad.

5.8.1 Bostad med särskild service

Med bostad med särskild service avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. I insatsen ingår omvårdnad och fritidsaktiviteter.

Omvårdnad innebär individuellt anpassat stöd och hjälp i den dagliga livsföringen som tillgodoser den enskildes psykiska, fysiska och sociala behov.

Personalen har som viktig uppgift att ge den enskilde stöd att utveckla egna fritidsintressen. Fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter kan ske utanför boendet men behöver inte alltid ske ute i samhället.

Insatsen bostad med särskild service för vuxna kan verkställas i två olika former, service- eller gruppboende.

5.8.1.1 Serviceboende

Med serviceboende avses en fullvärdig bostad med god tillgänglighet där stöd och hjälp ges av personal som utgår från en så kallad kontaktlägenhet. De boendes lägenheter ligger oftast samlade i samma hus eller i kringliggande hus.

Gemensamma utrymmen och möjlighet till gemensamma måltider saknas i regel, dock kan kontaktlägenheten vid enstaka tillfällen användas för gemensamma aktiviteter.

En serviceboende är i normalfallet lämplig för en person som:

- dagligen behöver hjälp men inte har ständigt behov av att personal finns i närheten
- inte har ett stort behov av spontant stöd
- till viss del kan vara självständig och klarar av att vara själv
- i förväg tillsammans med personal kan planera vilket stöd som behövs
- själv kan kalla på hjälp genom att kontakta personal

5.8.1.2 Gruppboende

Gruppboende är ett bostadsalternativ för personer som har så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I en gruppboende ska det finnas erforderlig fast bemanning som i huvudsak ska täcka de boendes hela stödbehov. Den enskilde bor i egen fullvärdig lägenhet.

Gemensamma utrymmen i form av vardagsrum och större kök i direkt anslutning till lägenheten ger möjlighet till social samvaro.

En gruppboende är i normalfallet lämpligt för en person som har behov av:

- Stöd och hjälp från personal dygnet runt
- Att kunna få direkt och spontant stöd av personal flera gånger om dagen
- Stöd och hjälp med omvårdnad såsom till exempel med personlig hygien, måltider, klädsel och förflyttningar i och utanför bostaden, göra tillvaron begriplig och att kommunicera
- Stöd för att vara tillsammans med andra, som familj och vänner

5.8.1.3 Annan särskilt anpassad bostad

Om den enskilde, med hjälp av övriga insatser och med viss grundanpassning av bostaden, klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning, kan detta vara ett alternativ framför serviceboende eller gruppboende. Det ska i första hand prövas om anpassningar i befintlig bostad kan tillgodose behovet. I annan särskilt anpassad bostad ingår inte omvårdnad, kultur och fritid.

För att få annan särskilt anpassad bostad i Härryda kommun ska den enskilde ha fysiska och/eller psykiska behov utifrån svårigheter att förflytta sig såväl inom- som utomhus, alternativt behov av att bo i en bostad utan lokaler som delas med andra människor. Befintlig bostad ska inte vara möjlig att bostadsanpassa. Den enskilde ska stå i bostadskö under pågående insats. Den enskilde ska ha ett

omfattande behov av hjälp, och assistansersättning enligt SFB ska under hela hyresperioden vara beviljad från Försäkringskassan.⁹

5.8.2 Kriterier och avgränsningar

Insatsen riktar sig till personer med behov av stöd under dygnets alla timmar. Enligt praxis krävs behov av praktiskt stöd med dagliga grundläggande personliga behov, och/eller kontinuerlig tillsyn. Verbalt stöd i form av exempelvis påminnelser och aktivering samt stöd i att skapa struktur och rutiner i vardagen är inte tillräckligt för att beviljas insatsen. Stödbehov av pedagogisk karaktär samt när utvecklingspotential föreligger är inte att likställa med det omfattande behov av stöd och hjälp med omvårdnad som krävs för att ha rätt till insatsen.

Personer som inte är berättigade till insatsen kan få sitt behov tillgodosett genom boendestöd, som beviljas enligt SoL. För en person som saknar egen bostad ska en bedömning göras om behovet kan tillgodoses med stöd i en bostad i ordinärt boende. Den enskilde kan i så fall erbjudas stöd att söka bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

⁹ 2023SOCN31 705

5.9 Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig

Syftet med insatsen är att skapa meningsfull sysselsättning utanför det egna hemmet som ska bidra till personlig utveckling, stimulans, gemenskap samt främja delaktighet i samhället. Verksamheten ska vara av habiliterande karaktär och ge miljöombyte, social gemenskap, självkänsla och självförtroende. Insatsen har som övergripande mål att utveckla den enskildes möjlighet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden, få tillgång till arbetsmarknadsåtgärder eller anställning.

Daglig verksamhet ska inte uppfattas som en anställningsform. Det är inte fråga om ett avlönat arbete och syftet är inte heller att producera varor eller tjänster. Detta hindrar inte att det övergripande målet är att utveckla förutsättningar att utföra arbete.

Omvårdnad ingår i insatsen.

5.9.1 Kriterier och avgränsningar

Den som omfattas av LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till insatsen daglig verksamhet. Personer som ingår i personkrets 3 är inte berättigade till insatsen.

För att definiera yrkesverksam ålder tillämpas lag om anställningsskydd (LAS), utifrån att detta kan likställas med att leva som andra. Där regleras hur länge en arbetstagare har rätt att kvarstå i anställning, det vill säga till vilken ålder en person har rätt att arbeta innan pensionering. Från och med 2023-01-01 kvarstår rätten till anställning till och med slutet av den månad personen fyller 69 år.

Insatsen är avsedd för personer som inte står till den ordinarie arbetsmarknadens förfogande. En person som saknar jobb kan dock inte nekats daglig verksamhet för att den bedöms kunna förvärvsarbeta i viss omfattning, det är inte heller relevant huruvida personen i framtiden skulle kunna arbeta.

Daglig verksamhet tillgodoser inte behov av tillsyn innan och efter verksamheten. Ett sådant behov får tillgodoses med andra insatser.

Riktlinjer för handläggning enligt LSS

Riktlinje

talar om hur man i normalfallet bör hantera en fråga

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten	4
2. Om lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	6
2.1 Goda levnadsvillkor och att leva som andra	6
2.2 Personkretsar	6
2.2.1 Personkrets 1	7
2.2.2 Personkrets 2	7
2.2.3 Personkrets 3	7
2.3 Insatser	7
2.4 Individuell plan	8
2.5 Avgifter	8
3. Övriga bestämmelser	9
3.1 Ansvarsfördelning mellan bosättnings- och vistelsekommun	9
3.2 Samordnad individuell plan	9
3.3 Stöd och skydd för barn	10
3.4 Förmyndare, förvaltare och god man	10
3.5 Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning	10
3.6 Synpunkter, klagomål och avvikelser	11
4. Handläggningsprocess	12
4.1 Begäran om insats	12
4.2 Utredning och bedömning	12
4.2.1 Inhämtande av information och utredningsprocess	12
4.2.2 Handläggningstid	13
4.2.3 Tillfällig utökning	13
4.2.4 Förhandsbesked	14
4.2.5 Personkretsbedömning	14
4.2.6 Bedömning av behov och rätt till insats	15
4.3 Barnperspektiv	17
4.3.1 Oenighet mellan vårdnadshavare	18

4.4 Beslut.....	18
4.5 Verkställighet.....	19
4.6 Uppföljning och ny prövning	19
4.6.1 Uppföljning	19
4.6.2 Ny prövning av tidsbegränsade beslut.....	20
4.6.3 Ny prövning av icke tidsbegränsade beslut.....	20
5. Insatser	21
5.1 Personlig assistans.....	21
5.1.1 Förändringar i lagstiftningen.....	21
5.1.2 Grundläggande och andra personliga behov	22
5.1.3 Särskilda villkor och avgränsningar	23
5.2 Ledsagarservice	28
5.2.1 Kriterier och avgränsningar.....	28
5.3 Biträde av kontaktperson	30
5.3.1 Kriterier och avgränsningar.....	30
5.4 Avlösarservice i hemmet	31
5.4.1 Kriterier och avgränsningar.....	31
5.5 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet.....	32
5.5.1 Kriterier och avgränsningar.....	32
5.6 Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov	33
5.6.1 Kriterier och avgränsningar.....	33
5.7 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar	34
5.7.1 Kriterier och avgränsningar.....	34
5.8 Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.....	36
5.8.1 Bostad med särskild service	36
5.8.2 Kriterier och avgränsningar.....	38
5.9 Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig	39
5.9.1 Kriterier och avgränsningar.....	39

1. Inledning

1.1 Syfte

Nämnden ansvarar för myndighetsutövning gentemot personer med funktionsnedsättning i Härryda kommun. Dessa riktlinjer beskriver hur nämnden inom ramen för sitt uppdrag verkar för att personer som har rätt till insatser enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) får sina behov tillgodosedda. I enlighet med delegationsordning fattar handläggare, metodhandledare och enhetschef beslut om insatser enligt LSS på delegation från nämnden.

Riktlinjerna utgör nämndens styrning i de beslut som fattas. Syftet med riktlinjerna är att skapa enhetlighet i synsätt vid bedömningar. De ska säkerställa att kommunens invånare behandlas lika oavsett handläggare. Riktlinjerna ska även bidra till att uppföljning av beslut utförs på ett sådant sätt att det säkerställs att individen får rätt insats och omfattning utifrån dennes situation och behov.

Riktlinjerna ska ses som en vägledning och ett förtydligande av lag och rättspraxis. En individuell prövning görs alltid utifrån den enskildes behov och förutsättningar. **Eventuella förändringar i lag och praxis följs utan föregående ändringar i riktlinjerna.**

1.2 Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten

- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)
- Socialförsäkringsbalk (2010:110) 51 kap. (SFB)
- Kommunallag (2017:725)
- Förvaltningslag (2017:900) (FL)
- **Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) (OSL)**
- Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (GDPR)
- **Lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter**
- Föräldrabalk (1949:381) (FB)
- Äktenskapsbalk (1987:230)
- Sambolag (2002:376)

- Skollag (2010:800)
- Lag (1982:80) om anställningsskydd (LAS)
- Förordning (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Socialtjänstförordning (2001:937) (SoF)
- SOSFS 2006:5, Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS
- Handläggning och dokumentation, Socialstyrelsen, artikel nr: 2010-6-13
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete enligt SoL, LVU, LVM, och LSS
- Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ds 2008:23)

2. Om lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

LSS ger till den som omfattas av lagen möjlighet att få ett sammanhållet och individuellt utformat stöd. LSS är en rättighetslag som tillkommer för vissa personer med funktionsnedsättning.

Målet med LSS är att det inte ska vara någon skillnad i levnadsvillkor för människor med eller utan funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ges möjlighet att skapa ett värdigt liv i gemenskap med andra. Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade.

LSS utgör ett komplement till annan befintlig lagstiftning inom området, vilket innebär att lagen inte medför några inskränkningar i rätten till insatser som kan tillkomma enligt andra lagar. Det innebär att personer som omfattas av LSS har samma rätt som alla andra att exempelvis få en ansökan prövad enligt socialtjänstlagen (SoL). Ett avslag enligt SoL kan inte motiveras med att behovet kan tillgodoses genom insats enligt LSS.

2.1 Goda levnadsvillkor och att leva som andra

Den enskilde ska genom insatser enligt LSS tillförsäkras goda levnadsvillkor. Begreppet goda levnadsvillkor beskrivs inte närmare i lag eller förarbeten, för att förstå innebörden får istället rättspraxis studeras.

Goda levnadsvillkor innebär att personer med funktionsnedsättning inte ska ha sämre levnadsvillkor än personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder, utan ska kunna leva som andra. Ingen har dock ovillkorlig rätt att välja fritt i alla situationer. Ambitionen ska vara att tillgodose den enskildes önskemål inom rimliga gränser för vad som typiskt sett är goda levnadsvillkor för alla medborgare.

2.2 Personkretsar

LSS anger vilka personer som kan beviljas insatser med stöd av denna lag. Den definierar tre olika grupper, så kallade personkretsar. För att beviljas insatser enligt LSS måste personen inledningsvis tillhöra någon av dessa personkretsar.

2.2.1 Personkrets 1

Denna personkrets omfattar personer med utvecklingsstörning (intellektuell funktionsnedsättning), autism eller autismliknande tillstånd.

2.2.2 Personkrets 2

Denna personkrets omfattar personer som i vuxen ålder har drabbats av en hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, och till följd av detta har fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning.

2.2.3 Personkrets 3

Denna personkrets omfattar personer som har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som inte uppenbart beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

2.3 Insatser

Inom ramen för LSS finns följande tio insatser:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder¹
2. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB)
3. Ledsagarservice
4. Biträde av kontaktperson
5. Avlösarservice i hemmet
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
7. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov

¹ Denna insats behandlas inte i dessa riktlinjer då regionen är ansvarig huvudman.

8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna
10. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig

I de fall behov inte motsvarar syfte med någon av ovanstående insatser, eller då en begäran om insats enligt LSS avslås, har den enskilde möjlighet att ansöka om stöd enligt SoL.

2.4 Individuell plan

I samband med att en insats enligt LSS beviljas ska den enskilde erbjudas en individuell plan. Den som är beviljad en insats kan också när som helst begära att en individuell plan upprättas, om det inte redan har skett.

Den individuella planen ska upprättas i samråd med den enskilde. Planen ska redovisa åtgärder som vidtas av kommun, region och andra.

Individuell plan kan vid behov kompletteras med en samordnad individuell plan (SIP). Den senare har till syfte att underlätta samordning av insatser som ges av olika huvudmän och kan i vissa situationer vara mer omfattande. Den enskildes delaktighet är viktig i upprättandet av såväl individuell plan som SIP.

Se även avsnitt om SIP på sida 9.

2.5 Avgifter

LSS-insatser är avgiftsfria, men det kan tillkomma avgifter för hyra, mat och fritidsaktiviteter.²

² Se kommunens taxebestämmelser.

3. Övriga bestämmelser

3.1 Ansvarsfördelning mellan bosättnings- och vistelsekommun

Utgångspunkten är att det är den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, som ansvarar för utredning och beslut enligt LSS. Om en person önskar flytta till en annan kommun och är i behov av insatser enligt LSS, är det den mottagande kommunen som utreder och beslutar om förhandsbesked, se sida 14.

En kommun har det yttersta ansvaret för de personer som vistas i kommunen. Ansvaret är dock begränsat till akuta insatser om det är en annan kommun som är ansvarig för personens stödbehov. Är en person inte folkbokförd i Sverige ansvarar vistelsekommunen för akuta insatser.

Om den enskilde är stadigvarande bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen är det bosättningskommunen som ansvarar för att behovet utreds, beslutar om insatser samt verkställer och finansierar dessa. Bosättningskommunen kan dock begära hjälp med att verkställa beslut i vistelsekommunen.

När en person till följd av beslut fattat av bosättningskommunen vistas i annan kommun har placerande kommun ansvar för samtliga insatser. En kommun som genom ett beslut placerar en person i en annan kommun har ett sammanhållet ansvar för de insatser som personen kan behöva. Det inbegriper även ett ansvar för planering av framtida insatser. Däremot omfattas inte regionernas insatser av det sammanhållna ansvaret. Det innebär att kommunen måste bevaka att personen som får sina insatser i en annan kommun också får tillgång till hjälpmedel, hälso- och sjukvård, tandvård och habilitering.

3.2 Samordnad individuell plan

Sedan 2010 gäller enligt SoL och hälso- och sjukvårdslagen (HSL) att för personer som behöver insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård ska vid behov en SIP upprättas.

En SIP ska innehålla:

- Insatser som den enskilde behöver
- Huvudmännens ansvar

- Vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommun och region
- Vem av huvudmännen som har det övergripande ansvaret för planen

Den enskildes delaktighet och inflytande är centralt i allt arbete med SIP. Det är den enskildes behov och önskemål som utgör utgångspunkten för planeringen.

Syftet med SIP är:

- Att den enskilde är delaktig i sina vård- och omsorgsinsatser
- Att den enskilde känner till huvudmännens ansvar och vilka krav hen kan ställa på dem
- Att huvudmännen samordnar insatser och ansvar

3.3 Stöd och skydd för barn

Var och en som arbetar inom socialtjänstens verksamhetsområde har en skyldighet att göra en anmälan till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa.

3.4 Förmyndare, förvaltare och god man

Kommunen ska anmäla till överförmyndaren när en person kan anses behöva förmyndare, förvaltare eller god man. Anmälan ska även göras om behovet inte längre kvarstår.

3.5 Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är statliga ersättningar som kan beviljas en förälder för merarbete med särskild tillsyn och vård samt för de merkostnader som orsakas av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. Dessa bidrag handläggs av Försäkringskassan.

Insats enligt LSS kan inte nekas med hänvisning till att omvårdnadsbidrag är beviljat, det vill säga att behovet skulle vara tillgodosett på annat sätt. Dock kan omvårdnadsbidrag komma att reduceras när insats enligt LSS beviljas.

Merkostnadsersättning kan ges parallellt med LSS-insatser.

3.6 Synpunkter, klagomål och avvikelser

Den som bedriver socialtjänst ska ta emot och utreda synpunkter och klagomål från bland annat enskilda, närstående och personal. Vid avvikelser från gällande rutin ska socialtjänsten upprätta en avvikelserapport och åtgärda avvikelsen.

I SoL och LSS samt socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd³ regleras socialtjänstens ansvar att uppmärksamma och undanröja allvarliga missförhållanden inom verksamheterna (Lex Sarah).

Om den som arbetar i hälso- och sjukvård eller socialtjänst påträffar missköta djur i sin tjänsteutövning är det under vissa förutsättningar tillåtet att bryta sekretessen. Det är innebörden av bestämmelsen, den så kallade Lex Maja, i offentlighets- och sekretesslagen. Att det är tillåtet att göra en anmälan innebär dock inte att det är en skyldighet att göra det.

³ SOSFS 2011:5

4. Handläggningsprocess

4.1 Begäran om insats

Insatser enligt LSS är frivilliga och kan endast beviljas och utföras under förutsättning att den enskilde har begärt det. ”Begäran” kallas den ansökan som görs för att få stöd och service enligt LSS. Begäran kan göras skriftligt eller muntligt. Den enskilde måste begära en specifik insats och kan även begära en viss omfattning och liknande detaljer om verkställighet.

När begäran görs ska det säkerställas om den avser en viss tidsperiod och vilket tidsperspektiv den enskilde tänker sig.

Om den enskilde är ett barn under 15 år kan vårdnadshavare begära insatser för hen. En ungdom mellan 15 och 18 år som har förmåga att förstå vad saken gäller samt kan uttrycka sin egen vilja, begär insats tillsammans med vårdnadshavare. När begäran rör ett barn och det finns två vårdnadshavare, ska båda vårdnadshavarna stå bakom begäran (se även avsnitt om oenighet mellan vårdnadshavare, sida 18).

Om den enskilde är myndig och uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning, kan legal företrädare i form av god man, förvaltare eller ombud med fullmakt begära insats för hen.

När begäran om insats enligt LSS har inkommit ska utredning inledas utan dröjsmål.

4.2 Utredning och bedömning

4.2.1 Inhämtande av information och utredningsprocess

Utredning enligt LSS omfattas av bestämmelser i förvaltningslagen (FL). Där framgår bland annat att alla ärenden som rör enskilda personer ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Till utredningen inhämtas uppgifter om den enskildes situation, behov och förmågor. Information inhämtas från exempelvis medicinska underlag, den enskilde, närstående eller andra som har kännedom om personens behov och förmågor. Det åligger den enskilde eller legal företrädare att medverka i

utredningen samt inkomma med efterfrågat underlag för att styrka behoven. Om den enskilde inte har möjlighet att göra det och inte har företrädare som kan vara behjälplig, kan handläggare inhämta underlag förutsatt att samtycke till det lämnas. Avsaknad av underlag eller samtycke får dock inte medföra att utredning inte genomförs eller att beslut inte fattas. Om så krävs, får bedömning göras och beslut fattas utifrån befintligt underlag vilket kan resultera i avslag om funktionsnedsättning och behov inte är tillräckligt styrkt.

4.2.2 Handläggningstid

Det finns inte någon särskild bestämmelse som reglerar handläggningstiden i ett LSS-ärende. Enligt justitieombudsmannen (JO) är en rimlig handläggningstid omkring tre till fyra månader. Kommunen har skyldighet att underrätta den enskilde om beslut i ett ärende kommer att bli väsentligt försenat. Det är dock inte möjligt att generellt uttala sig om vad en väsentlig försening är eftersom det beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

Den enskilde har möjlighet att föra talan om långsam handläggning, så kallad dröjsmålstalan. Om ett ärende inte har avgjorts inom sex månader, får den enskilde skriftligen begära att myndigheten ska fatta beslut. Sådan begäran får endast göras vid ett tillfälle under ärendets handläggning. Inom fyra veckor från den dag då sådan begäran inkommer, ska myndigheten antingen avgöra ärendet eller i särskilt beslut avslå begäran om att ärendet ska avgöras. Ett beslut om att avslå en sådan begäran kan överklagas.

Om den enskilde behöver stöd under utredningstiden ska behovet utredas och avgöras genom ett särskilt beslut. Det kan till exempel bli aktuellt om personkretstillhörighet tar lång tid att fastställa, eller om utredningen gäller personlig assistans. Under utredningstiden kan i så fall beslut fattas om bistånd enligt SoL.

4.2.3 Tillfällig utökning

Om den enskilde begär tillfälligt utökad insats under en begränsad period kan detta beviljas om behov bedöms föreligga. Utredning och bedömning görs som vanligt. Aktuella insatser är personlig assistans, ledsagarservice, avlösarservice i hemmet och korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Tillfälligt utökning av insatsen personlig assistans beskrivs närmare i avsnittet om insatsen.

4.2.4 Förhandsbesked

Den som har för avsikt att flytta till Härryda kommun kan ansöka om förhandsbesked om rätten till insats enligt LSS i kommunen. Denna ansökan hanteras på sedvanligt sätt.

Om förhandsbesked beviljas gäller det i sex månader från den dag då insatsen blir tillgänglig för den enskilde. När den enskilde har flyttat till kommunen och insatsen har varit verkställd i några månader sker en uppföljning och ny prövning, varefter ordinarie beslut om insatsen fattas under förutsättning att behov kvarstår.

Om den enskilde fått avslag på ansökan om förhandsbesked om bostad med särskild service enligt LSS men beviljats annan insats, kan hen antingen flytta till egen bostad i kommunen eller avsluta beviljat beslut.

4.2.5 Personkretsbedömning

När begäran om insats enligt LSS inkommer, görs personkretsbedömning. Handläggare utreder och bedömer om personen ifråga omfattas av någon av lagens personkretsar (se sida 6). En bedömning av huruvida en person omfattas av personkrets görs alltid som en del av insatsutredning, det görs alltså inte om ingen begäran om insats har inkommit.

I första hand provas om personen ifråga omfattas av personkrets 1 eller 2. Om så inte är fallet, görs prövning gentemot rekvisiten i personkrets 3. Den enskilde ansvarar för att inkomma med underlag som efterfrågas av handläggare. Handläggare bedömer om underlag behöver kompletteras.

För att kunna fastställa att någon ingår i personkrets 1 krävs medicinskt underlag i form av intyg eller utlåtande från läkare eller psykolog som styrker diagnos.

För att tillhöra personkrets 2 krävs att det medicinska underlaget beskriver funktionsnedsättningen och dess varaktighet. Det ska framgå att personen, till följd av hjärnskada i vuxen ålder, har fått en kognitiv funktionsnedsättning som är såväl betydande som bestående. Till personkrets 2 hör inte personer som till följd av psykiska sjukdomstillstånd eller missbruk av beroendeframkallande medel har begävningsmässiga funktionsnedsättningar.

När det gäller bedömning av huruvida en person omfattas av personkrets 3, kan utöver ovanstående även annat underlag såsom exempelvis ADL-bedömning (aktiviteter i det dagliga livet) eller information från andra behövas. De medicinska underlagen ligger till grund för bedömningen av

personkretstillhörighet och ska kunna förklara det logiska sambandet mellan stödbehov och diagnos, funktionsnedsättning samt aktivitetsbegränsning. För att någon ska anses tillhöra denna personkrets, ska samtliga angivna kriterier vara uppfyllda. Kriterierna går dock inte att helt självständigt bedöma var för sig, eftersom de påverkar varandra. För personer med flera funktionsnedsättningar måste en samlad bedömning göras. I vissa fall kan bedömningen av huruvida en person omfattas av personkrets 3 ändras över tid.

4.2.6 Bedömning av behov och rätt till insats

Förutsatt att en enskild har bedömts omfattas av personkrets, görs därefter en bedömning av behov och en prövning av rätten till begärd insats. Personer som ingår i personkrets har rätt till insatser om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på något annat sätt. Syftet med begärd insats ska motsvara behoven och insatsen ska krävas för att personen ska uppnå goda levnadsvillkor.

Den enskildes behov av insats bedöms alltid utifrån den individuella situationen. Normaliseringsprincipen ska vara vägledande. Bedömning ska göras utifrån en jämförelse med livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder utan funktionsnedsättning, det vill säga personen ska genom insatsen beredas möjlighet att leva som andra.

Vid myndighetsutövning enligt LSS görs en individuell bedömning av den enskildes behov i förhållande till rådande lagstiftning och aktuell rättspraxis. Av bedömningen ska följande framgå:

- Den enskildes behov som följer av funktionsnedsättning och aktuell situation
- Huruvida behoven är tillgodosedda på annat sätt eller inte
- Vilken hänsyn som tas till rådande föräldraansvar, om begäran gäller insats för ett barn
- Om behoven som inte tillgodoses på annat sätt motsvarar den begärda insatsens syfte
- Ifall insatsen behövs för att säkerställa att den enskilde uppnår goda levnadsvillkor
- I vilken omfattning insatsen ska beviljas, förutsatt att det är en insats som beviljas i specificerad omfattning
- Barnkonsekvensanalys, det vill säga en reflektion kring barnets bästa i förhållande till begärd insats när utredning gäller ett barn
- Eventuell tidsbegränsning och motivering till denna

- Mål med beviljad insats, övergripande såväl som individuella

4.2.6.1 Föräldraansvar

Det stöd och den omvårdnad som föräldrar ger till barn utan funktionsnedsättning utgör norm för vad som är normalt. De behov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder utgör grunden för bedömning av stödinsatser åt barn. Insats enligt LSS ska inte täcka upp för det som kan anses inrymmas i normalt föräldraansvar för ett barn i en viss ålder. Gällande insatsen personlig assistans görs schabloniserat föräldraavdrag, se sida 24.

4.2.6.2 Hushållsgemenskap

För vuxna personer som lever i hushållsgemenskap förutsätts att viss praktisk hjälp ges mellan de vuxna. Något ansvar för den andres personliga omvårdnad föreligger inte. Detta gäller för sammanboende par samt föräldrar med hemmavarande barn över 18 år. För makar finns detta reglerat i äktenskapsbalken. Några särskilda skäl att göra avsteg från denna bedömning, till exempel med hänsyn till kulturellt betingade traditioner, ska normalt inte göras.

4.2.6.3 Omfattning

Beviljad omfattning definieras olika beroende på vilken insats det gäller. För personlig assistans uttrycks omfattning med genomsnittligt antal timmar per vecka. Insatserna ledsagarservice, kontaktperson och avlösarservice i hemmet beviljas med ett visst antal timmar per vecka eller månad. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet beviljas i normalfallet med antal dygn per år. Ett korttidsvistelsedygn motsvarar emellertid inte alltid 24 timmar, utan ett dygn innebär antingen ett dygn med övernattning eller en dags vistelse utan övernattning. Övriga insatser uttrycks inte i omfattning.

4.2.6.4 Tidsbegränsning

Utgångspunkten är att beslut om insats enligt LSS inte tidsbegränsas. Detta kan dock göras till exempel om behov föreligger under viss period, om det finns osäkerhet kring hur insatsen och dess omfattning motsvarar behoven, eller om det på förhand ter sig sannolikt att rätten till insats kan komma att ändras över tid. En individuell bedömning av huruvida ett beslut om insats ska tidsbegränsas görs alltid utifrån faktorer i det enskilda ärendet. Eventuell tidsbegränsning av beslut ska motiveras.

Även om ett rekvisit för att omfattas av personkrets 3 är att funktionsnedsättningen ska vara varaktig, är det inte självklart att en person som har bedömts omfattas av denna personkrets fortsätter att göra det hela livet. Beroende på individuella omständigheter kan beslut om insatser för personer som har bedömts ingå i personkrets 3 därför komma att tidsbegränsas.

För barn och unga finns en naturlig utvecklingspotential samt vanligtvis förändrade yttre förutsättningar under uppväxten. Beslut om insatser för barn och unga ska därför i normalfallet tidsbegränsas.

Vad gäller insatsen personlig assistans ska dessa beslut i normalfallet tidsbegränsas första gången en person beviljas insatsen. Syftet är att borga för en mer gedigen uppföljning och på så vis säkerställa att insatsen och dess omfattning svarar upp mot den enskildes behov. Om rätt till personlig assistans kvarstår efter uppföljning och ny prövning fattas vanligtvis ett icke tidsbegränsat beslut om det inte fortsatt finns särskild orsak som motiverar tidsbegränsning. För personer som beviljas personlig assistans och beslutsdatum är mindre än två år innan personen ifråga fyller 66 år görs ingen tidsbegränsning av beslutet. Detta gäller även om det är första gången insatsen beviljas, eftersom det inte är möjligt att bevilja personlig assistans åt en person efter 66 års ålder.

Beslut om insatsen daglig verksamhet ska tidsbegränsas och gälla till dess att personen inte längre är i yrkesverksam ålder, eftersom insatsen är riktad till personer i just yrkesverksam ålder.

Längden på tidsperioden som en insats beviljas bör inte vara kortare än ett år om det inte rör sig om tillfällig utökning av insats under en specifik period, eller det finns andra särskilda omständigheter som talar för att tidsbegränsningen bör vara kortare.

Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att begära insatsen på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd. Om avslutsdatum för beslut överskrids på grund av lång handläggningstid fortgår insatsen oförändrat till dess att nytt beslut har fattats.

4.3 Barnperspektiv

All verksamhet som rör barn ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade. Barnet ska få relevant information och ges

möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets bästa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Kommunikation med barn ska alltid ske utifrån barnets förutsättningar, och vikt ska läggas vid att handläggare har den kompetens som krävs.

Vid utredning och uppföljning som rör barn ska barnets vilja synliggöras och utgöra en del av beslutsunderlaget för att bedöma vad som är barnets bästa. En barnkonsekvensanalys, det vill säga en analys av såväl positiva som negativa konsekvenser av ett beslut och en insats, bör redovisas. Barnets behov kan vara utgångspunkten vid prövning av vad som är barnets bästa, men barnets vilja ska synliggöras och uppmärksammas. Om ett beslut fattas där andra intressen än barnets bästa har vägt tyngre ska detta motiveras.

Ovanstående gäller även barn som är anhöriga, till exempel minderåriga barn med en förälder som har funktionsnedsättning eller barn som är syskon till barn med funktionsnedsättning.

Många barn med funktionsnedsättning har insatser från flera verksamheter och myndigheter. Det är särskilt angeläget att skapa samverkan och samordning kring dessa barn och deras närståendes behov av stöd och service.

4.3.1 Oenighet mellan vårdnadshavare

Om ett barn har två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Detta förutsatt att det gäller någon av insatserna kontaktperson, avlösarservice i hemmet eller korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

4.4 Beslut

En begäran om insats enligt LSS kan beviljas, avslås eller delvis avslås; det sistnämnda vanligtvis gällande omfattning eller specifik verkställighet.

Beslut fattas i enlighet med aktuell delegationsordning. I beslutet, som ska vara skriftligt, ska följande framgå:

- Huruvida personen omfattas av någon av personkretsarna samt lagrum (1 § 1, 2 eller 3 LSS)

- Om personen har behov av insats och om behovet är tillgodosett samt lagrum (7 § LSS)
- Vilken insats som beviljas eller avslås samt lagrum (9 § 2-10 LSS), inklusive eventuell beviljad omfattning
- Information om hur länge beslutet gäller, antingen tills vidare eller under specificerad tidsperiod
- Återkallelseförbehåll
- Eventuell information om avgift
- Besvärshänvisning vid avslag eller delavslag
- Datum för när beslutet är fattat samt vem som är beslutsfattare

Återkallelseförbehåll innebär att det ska framgå av beslutet att en ny prövning kan göras och att beslutet därmed kan komma att ändras under giltighetstiden. Detta vid väsentligt förändrade behov eller förhållanden, eller om det finns anledning att ifrågasätta rätten till insats.

Vid beslut som går den enskilde emot har hen möjlighet att överklaga.

4.5 Verkställighet

I Härryda kommun fattar handläggare endast beslut om rätten till insats som sådan. Handläggare lämnar sedan uppdrag till de enheter som ansvarar för val av insatsform, utformning och utförande av insatsen. Detta innebär i praktiken att en riktad begäran om exempelvis en specifik insatsform eller verksamhet kommer att leda till ett delavslag även om själva insatsen beviljas. Den enskilde får då beslut om bifall på insats, men avslag på den del som rör verkställighet.

För personlig assistans gäller att den enskilde själv får välja assistanssamordnare. Valet står mellan kommunen, privat assistansbolag eller att starta ett eget företag/själv samordna insatsen.

4.6 Uppföljning och ny prövning

4.6.1 Uppföljning

Uppföljning av beslut är en viktig del i en kvalitetsstyrd verksamhet och kan påvisa vad som uppnåtts i relation till uppsatta mål. Såvida inte annat framgår av beslutet ska uppföljning ske årligen för samtliga insatser förutom bostad med

särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna och daglig verksamhet, där uppföljning sker vartannat år.

Kommunen har rätt att utföra oanmälda hembesök för uppföljning av personlig assistans när den utförs av en närstående som inte är anställd av kommunen.

Syftet är att bedöma rätt till personlig assistans eller behov av fortsatt assistans.

4.6.2 Ny prövning av tidsbegränsade beslut

En ny prövning av ett tidsbegränsat beslut som löper ut är att betrakta som en ny och förutsättningslös prövning, vilket innebär att det inte är en självklarhet att insatsen förlängs även om behoven och situationen är densamma som första gången insatsen beviljades.

Även om ett beslut är tidsbegränsat och gäller för en viss period, kan handläggare efter uppföljning och ny prövning göra bedömningen att rätt till insatsen kvarstår.

4.6.3 Ny prövning av icke tidsbegränsade beslut

Utgångspunkten är att icke tidsbegränsade beslut gäller tills vidare. Enligt FL får ett gynnande beslut ändras till den enskildes nackdel endast under förutsättning att någon av följande särskilda omständigheter föreligger:

- Beslutet är försett med ett korrekt återkallelseförbehåll
- Tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart
- Beslutet är felaktigt beroende på att den enskilde har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter

I samband med uppföljning övervägs om det finns anledning att göra en ny prövning. Det kan också vid annat tillfälle framkomma uppgifter som föranleder behov av ny prövning av icke tidsbegränsat beslut.

5. Insatser

5.1 Personlig assistans

Insatsen personlig assistans är ett personlig utformat stöd till den som har mycket stora stöd- och hjälpbehov av personlig karaktär. Personlig assistans ska vara en sammanhållen insats som i sig innefattar andra insatser, vilket ger samordning och kontinuitet.

Insatsen handläggs av två huvudmän; kommunen och Försäkringskassan. Kommunen handlägger enligt LSS som reglerar insatsen för grundläggande behov under 20 timmar per vecka. Försäkringskassan handlägger enligt socialförsäkringsbalken (SFB) för grundläggande behov över 20 timmar per vecka. Kommunen har det ekonomiska ansvaret för personlig assistans upp till 20 timmar per vecka, oavsett huvudman och lag.

Personlig assistans kan utformas som biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans. Vid biträde av personlig assistent är kommunen arbetsgivare och anställer assistenter. Vid ekonomiskt stöd väljer den enskilde annan assistansanordnare än kommunen, exempelvis eget företag eller assistansbolag.

5.1.1 Förändringar i lagstiftningen

Riksdagen antog i juni 2022 två propositioner. Dels propositionen *Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn* (2021/22:214), dels *Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård* (2021/22:244). Riksdagen har även antagit propositionen *Justerade åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande system* (2021/22:SfU25) som påverkar åldersgränser för beviljande av personlig assistans.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2023. Dessa riktlinjer är formulerade utifrån den förändrade lagstiftningen. Utvecklingen av rättspraxis kommer att följas noga.

5.1.2 Grundläggande och andra personliga behov

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av denna insats för sina grundläggande behov.

Med grundläggande behov avses:

1. Andning
2. Personlig hygien
3. Måltider
4. Av- och påklädning
5. Kommunikation med andra
6. Stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom (förebyggande stöd)⁴
7. Stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv, eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa (medicinskt stöd)⁵

Om den enskilde på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser för att han eller hon själv ska klara att tillgodose ett grundläggande behov som avses i punkterna 2–5, ska sådana insatser beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet.⁶

Stöd och hjälp med grundläggande behov ska vara av mycket privat karaktär och insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag, för att ge rätt till personlig assistans. Hjälp med behov enligt punkterna 1,6 och 7 ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär. Detta gäller även måltider i form av sonmatning.

Förflyttningar och överflyttningar som sker i samband med integritetsnära grundläggande behov ska räknas in under grundläggande behov. Behov av hjälp med förflyttningar och överflyttningar i övriga situationer kan ingå i andra personliga behov.

Lagen anger inte någon lägstanivå för antal timmar grundläggande behov som ger rätt till personlig assistans enligt LSS. Det är samtidigt uppenbart att den som bara i mycket begränsad omfattning har behov av stöd och hjälp med något av de

⁴ Ny lagstiftning från 2023-01-01

⁵ Ny lagstiftning från 2023-01-01

⁶ Ny lagstiftning från 2023-01-01

grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans.

Den som behöver hjälp med de grundläggande behoven kan även ha rätt till insatser för andra personliga behov i sin livsföring om dessa inte tillgodoses på annat sätt. I det totala behovet av personlig assistans räknas också in tid som inkluderar städning, inköp och liknande uppgifter, under förutsättning att den enskilde är delaktig när insatserna utförs. Vid gemensamt hushåll ska makars gemensamma ansvar för hushållets skötsel beaktas.

5.1.3 Särskilda villkor och avgränsningar

5.1.3.1 Tillfällig utökning

Tillfälligt utökat behov av insatsen personlig assistans enligt LSS kan uppstå som ett komplement till beslut om assistansersättning enligt SFB eller personlig assistans enligt LSS.

Förutsägbara, kontinuerliga situationer i den dagliga livsföringen ligger till grund för behovsbedömning vid beslut om assistansersättning enligt SFB eller ordinarie beslut enligt LSS. Kommunen har ansvar för tillfälliga utökningar av assistansen utöver vad som beviljats i grundbeslutet. Dessa beslut fattas enligt LSS.

Om en person ofta begär tillfällig utökning kan det tyda på att bedömning i samband med grundbeslut inte har tagit hänsyn till alla förutsägbara och kontinuerliga behov. Grundbeslutet kan då behöva omprövas. Om beslutet är fattat enligt SFB ska kommunen informera Försäkringskassan.

Kommunen har skyldighet att pröva begäran om tillfällig utökning av personlig assistans i avvaktan på Försäkringskassans beslut om assistansersättning, även i de fall det rör en kontinuerlig eller permanent utökning. Kommunens beslut är tillfälligt och gäller i avvaktan på Försäkringskassans bedömning och beslut. Om kommunen i sitt tillfälliga beslut har beviljat mer tid än vad Försäkringskassan beviljar, gäller det tillfälliga beslutet endast i avvaktan på Försäkringskassans beslut.

Vid utredning om rätt till tillfälligt utökad assistans är det viktigt att ta del av den utredning som ligger till grund för det gällande beslutet om personlig assistans eller assistansersättning för att veta vilka behov som är beaktade och redan tillgodosedda. Handläggare ska i bedömningen ta hänsyn till om det finns redan beviljad tid som kan omdisponeras.

Exempel på tillfälligt utökat behov kan vara att den enskilde kortare tid vistas i en miljö som inte är anpassad, tillfällig sjukdom som nedsätter funktionsförmågan, att daglig verksamhet har tillfälligt stängt, etcetera. Den tillfälliga utökningen beviljas utifrån det antal timmar som beviljats i grundbeslutet. Det innebär att en tillfällig utökning inte automatiskt beviljas med det antal timmar som exempelvis daglig verksamhet eller skola är stängt, såvida inte grundbeslutet gäller all vaken tid.

Om ett barn är hemma från förskola eller skola får tillfällig utökning inte automatiskt avslås med motiveringen att behovet är tillgodosett genom att föräldrar har möjlighet att söka tillfällig föräldrapenning från Försäkringskassan. En individuell prövning ska göras i varje enskilt fall.

Vid resor ska behov av tillfällig utökning av personlig assistans för ledsagningsbehov bedömas utifrån praxis för insatsen ledsagarservice. Rättspraxis visar att utlandsresa inte inryms inom ledsagarservice. Praxis säger att utökad assistans i samband med resor kan beviljas vartannat till var fjärde år. En individuell bedömning görs i varje enskilt fall.

5.1.3.2 Dubbel assistans

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt kan under vissa omständigheter ha rätt till två assistenter, så kallad dubbel assistans, endast om möjligheter att få bostadsanpassning eller hjälpmedel har utretts. Om behovet av dubbel assistans föreligger i samband med grundläggande behov ska tiden för den andra assistenten också räknas med i tiden för grundläggande behov.

Behov av dubbel assistans ska kunna härledas till den enskildes behov av stöd och hjälp från två assistenter, och kan inte beviljas utifrån till exempel arbetsmiljöskäl.

5.1.3.3 Förälder med funktionsnedsättning

Omvårdnad av barn till person med funktionsnedsättning ingår som huvudregel inte i personlig assistans.

Undantag kan göras under spädbarnsåret, då assistenten kan hjälpa föräldern med funktionsnedsättning att klara viss praktisk omvårdnad, som exempelvis ges vid amning och blöjbyten, av barnet.

5.1.3.4 Personlig assistans till barn med funktionsnedsättning

Barns rätt till personlig assistans ska bedömas enligt samma kriterier som för vuxna. **Det så kallade föräldraansvaret enligt föräldrabalken ska beaktas vid**

bedömningen av ett barns behov av personlig assistans genom att det görs ett schabloniserat föräldraavdrag. Avdraget blir olika stort beroende på hur gammalt barnet är. Föräldrarnas ansvar är mindre ju äldre barnet är. Föräldraavdrag ska inte göras för hjälpbehov som rör grundläggande behov andning, måltider i form av sonmatning eller medicinskt stöd. Nivåerna för föräldraavdrag är följande:

- För barn upp till ett år görs ett avdrag med 12 timmar per dygn för grundläggande behov
- För barn mellan ett och sex år görs ett avdrag med 2 timmar och 30 minuter per dygn för grundläggande behov samt 30 minuter per dygn för andra personliga behov
- För barn mellan sju och elva år görs ett avdrag med 1 timme per dygn för grundläggande behov samt 1 timme per dygn för andra personliga behov
- För barn mellan tolv till 17 år görs ett avdrag med 1 timme per dygn för andra personliga behov⁷

5.1.3.5 Personlig assistans i andra verksamheter

Barn med funktionsnedsättning har ofta särskilda behov av stöd inom barnomsorg, skola och på fritid. Om barnets behov inte tillgodoses inom ramen för ordinarie verksamhet, är det huvudmannens uppgift att se till att resurser tillförs verksamheten med hänsyn till barnets behov. Endast om det stöd eleven behöver är av sådan art att det faller utanför vad som är rimligt att förskolan eller skolan svarar för, har eleven rätt till personlig assistans i förskolan eller skolan.

I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad. I verksamheten ska det finnas den personal som behövs för att stöd och omvårdnad ska kunna ges. Det åligger alltså verksamheten att ansvara för all omvårdnad för att den enskilde ska kunna ta del av insatsen daglig verksamhet. Det kan undantagsvis beviljas personlig assistans i samband med daglig verksamhet om den enskilde har ett oundgängligt behov av en särskild person knuten till sig. Den särskilda personen ska vara nödvändig för den enskildes kommunikation. Behovet förstärks om den enskilde har behov av täta sjukhusbesök.

På bostad med särskild service ska boendepersonal tillgodose den enskildes samtliga behov i den dagliga livsföringen. Detta innebär att personer med denna insats inte har rätt till personlig assistans. I insatsformen annan särskilt anpassad

⁷ Ny lagstiftning från 2023-01-01

bostad ingår inte service och omvårdnad varför assistansersättning kan vara aktuellt.

Resursbrist i annan verksamhet ska inte lösas genom att personlig assistans beviljas.

5.1.3.6 Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Enligt HSL är all vård, omvårdnad och tillsyn sjukvårdens ansvar under sjukhusvistelse. Den som har beslut om personlig assistans kan dock efter bedömning av särskilda skäl ges möjlighet att ha med sig personlig assistans under sjukhusvistelse upp till fyra veckor. Särskilda skäl kan vara att den enskilde inte kan kommunicera med sin omgivning på ett förståeligt sätt, eller behöver tillgång till någon som känner till dennes hälsotillstånd. Särskilda skäl kan även vara andra omständigheter som medför att den enskilde behöver ett starkt begränsat antal personer i sin närhet.

Det bör framgå av bedömningen huruvida rätt till assistans under sjukhusvistelse föreligger eller ej. För att beviljas personlig assistans vid vistelse på sjukhus krävs alltid läkarintyg.

5.1.3.7 Personlig assistans över 66 års ålder

Rätten till personlig assistans finns kvar när den enskilde fyller 66 år om insatsen har beviljats innan dess, eller begäran inkommer senast dagen före 66-årsdagen och därefter blir beviljad. Insatsen kan inte beviljas eller utökas efter det att den enskilde har fyllt 66 år.⁸

5.1.3.8 Anmälan till Försäkringskassan

Kommunen ska underrätta Försäkringskassan om en person som får assistansersättning enligt SFB beviljas bostad med särskild service, daglig verksamhet eller annan insats som kan påverka rätten till assistansersättning.

Kommunen ska även underrätta Försäkringskassan när behovet av personlig assistans för grundläggande behov bedöms överstiga tjugo timmar per vecka.

⁸ Ny lagstiftning från 2023

5.1.3.9 Merkostnader vid ordinarie personlig assistents sjukdom

Vid ordinarie personlig assistents sjukdom kan den enskilde välja om hen vill begära biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans. En begäran om ersättning för merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom handläggs enligt LSS. Vid avslag kan beslutet överklagas.

5.2 Ledsagarservice

Insatsen innebär att den enskilde ledsagas till och från kultur- eller fritidsaktiviteter, besök hos vänner eller på promenad. Insatsen är knuten till fritidsaktiviteter utanför hemmet och syftet är att bryta isolering samt möjliggöra en mer meningsfull fritid. Insatsen ska underlätta för personer med omfattande funktionsnedsättning att kunna delta i samhällslivet samt att ha kontakt med andra.

Omvårdnad ingår inte generellt i insatsen, men om behov uppstår i samband med aktivitet bistår ledsagaren med det stödet.

Ledsagarservice avser endast vardagliga aktiviteter av enklare karaktär.

5.2.1 Kriterier och avgränsningar

I utredning och bedömning bör framgå om behovet av ledsagning endast omfattar förflyttning till och från en viss aktivitet eller också omfattar insatser under eller i samband med aktiviteten. Vid bedömning ska särskilt beaktas om den enskilde i sin nuvarande situation riskerar att bli isolerad på grund av sin funktionsnedsättning.

Yngre barns behov av stöd och hjälp i samband med fritidsaktiviteter tillgodoses i normalfallet av föräldraansvar. Vid prövning av ungdomars rätt till insatsen ska särskilt beaktas om behovet av ledsagarservice är tillgodosett genom att ungdomen regelbundet kan ta del av fritidsverksamhet oberoende av föräldrars medverkan.

Behovet ska anses tillgodosett om den enskilde har personlig assistans. Insatsen ska inte heller utföras på daglig verksamhet eller i annan verksamhet. Om en verksamhet, såsom exempelvis en skola, bostad med särskild service eller daglig verksamhet, genomför en gemensam resa är detta fortfarande att betrakta som reguljär verksamhet och berättigar inte till ledsagarservice enligt LSS.

I normalfallet är behovet av ledsagning tillgodosett vid boende i bostad med särskild service. För personer som bor i sådant boende görs bedömningen med hänsyn till om den enskilde deltar i daglig verksamhet utanför bostaden, har möjlighet att komma ut i samhället och har tillgång till regelbundna fritidsaktiviteter. Det ska undantagsvis finnas möjlighet att få ledsagning genom beslut om ledsagarservice som utförs av andra än gruppboendens personal, om

det finns särskilda skäl för detta och behovet av individuell ledsagning inte rent faktiskt tillgodoses i boendet.

5.3 Biträde av kontaktperson

Syftet med insatsen är att den enskilde ska få stöd att bryta isolering. Insatsen ska ge stöd och hjälp till fritidsverksamhet. En kontaktperson kan tillsammans med den enskilde genomföra aktiviteter och uppmuntra hen att ta egna initiativ och knyta kontakter. Avsikten med en kontaktperson är främst att tillgodose behov av en medmänniska när anhörigkontakt eller vänner saknas eller behöver kompletteras.

Insatsen innebär att den enskilde får ett icke-professionellt stöd. Kontaktpersonen, som inte har något juridiskt ansvar i sitt uppdrag, kan ge råd och vara en förespråkare för den enskilde i enklare frågor. Kontaktpersonen får inte ta ansvar för frågor som faller inom god mans uppdrag eller som är av juridisk karaktär.

I uppdraget som kontaktperson ingår aldrig omvårdnad.

5.3.1 Kriterier och avgränsningar

Vid bedömning av behov av kontaktperson ska beaktas om den enskilde:

- saknar eller har liten kontakt med anhöriga
- är ensamboende
- saknar arbetsgemenskap
- saknar någon att umgås med på fritiden

Vid prövning avseende barn och ungdom upp till 18 år ska normalt föräldraansvar och kamratkontakter i skola och fritidsverksamhet beaktas.

Skillnaden mellan insatserna kontaktperson och ledsagarservice är att en kontaktperson innebär icke-professionellt stöd och ska tillgodose det vardagliga behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras. Ledsagarservice har mer karaktär av en följeslagare ute i samhället.

Kontaktperson kan i allmänhet inte beviljas i bostad med särskild service eftersom personalen stöttar den enskilde i dennes fritids- och kulturaktiviteter. Finns anhöriga utgör dessa ett socialt nätverk.

Något krav på särskild yrkeskompetens hos en kontaktperson kan aldrig ställas. Detta innebär att insatsen inte kan beviljas när kravet på specialkompetens är alltför omfattande. Om en person med komplex problematik begär insatsen bör det övervägas om behovet bättre kan tillgodoses med annan insats.

5.4 Avlösarservice i hemmet

Insatsen innebär att en person tillfälligt avlöser, avlastar och tar över omsorgen från anhöriga eller närstående. Insatsen utförs i den enskildes hem eller i dess direkta närhet. Insatsen utgår alltid från hemmet, vistelse utomhus innebär inte längre utflykter. I insatsen kan omvårdnad ingå.

Syftet med insatsen är att ge sammanboende anhöriga utrymme för varandra, tid för egna aktiviteter eller vila. Tillgång till avlösning kan också vara en förutsättning för att närstående ska kunna ägna sig åt barnets syskon, delta i kortare utbildning eller medverka i behandling utan att barnet med funktionsnedsättning följer med.

Avlösarservice kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger, och ska kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer.

5.4.1 Kriterier och avgränsningar

Behov av avlösarservice i hemmet föreligger när den enskilde normalt får sitt behov av omvårdnad och tillsyn tillgodosett av föräldrar eller anhöriga i sitt eget hem, och dessa behöver avlösning i omvårdnads- och tillsynsarbetet.

Det ska särskilt beaktas om behovet kan anses vara tillgodosett genom insatser som till exempel personlig assistans eller korttidsvistelse, alternativt genom regelbunden avlastning via privat nätverk. Vidare bör beaktas om barnet bor växelvís hos föräldrarna, och dessa därigenom får avlastning.

Insatsen kan inte beviljas för att tillgodose behov av barnomsorg, tillsyn av syskon till personen med funktionsnedsättning, eller för att anhörig ska kunna förvärvsarbeta eller studera.

5.5 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet innebär att en person med funktionsnedsättning under kortare eller längre tid vistas i ett korttidshem, hos en stödfamilj eller deltar i lägerverksamhet. Insatsen kan fungera både som regelbunden insats och vid tillfälliga behov.

Insatsen finns i tre former:

- Korttidshem är ett boende med anställd personal. Vistelse varar i normalfallet i ett eller flera dygn och är kontinuerligt återkommande under året
- Stödfamilj är ett lekmanuppdrag där en familj, ett par eller en ensamstående tar emot en person i sitt hem i ett eller flera dygn och där vistelsen är kontinuerligt återkommande under året
- Läger innebär en mer tillfällig typ av korttidsvistelse, till exempel under skollov eller kortkurser som vänder sig till personer med funktionsnedsättning

5.5.1 Kriterier och avgränsningar

Insatsen är trehövdad; den ska tillgodose behov av avlösning för närstående, rekreation och miljöombyte för den enskilde, och/eller personlig utveckling och frigörelse från föräldrar. Det är tillräckligt att det föreligger behov av ett av dessa kriterier för att insatsen ska kunna beviljas.

Om den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, utan att anhöriga är i behov av avlösning, kan insatsen ledsagarservice istället övervägas för att tillgodose behovet. Om anhöriga är i behov av avlösning utan att den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, kan insatsen avlösarservice i hemmet istället övervägas för att tillgodose behovet. För yngre barn bör i första hand avlösarservice motiveras och föreslås med hänvisning till barnperspektivet.

Om den enskilde är beviljad insatsen personlig assistans är i normalfallet såväl behovet av miljöombyte och rekreation som behovet av avlösning för anhörig tillgodosett genom assistans. I enstaka fall kan korttidsvistelse ändå beviljas. Om assistansen utförs av andra än föräldrarna kan föräldrar och syskon ha behov av ett ”assistentfritt” hem. En ung vuxens behov av frigörelse från sina föräldrar kan också vara en anledning att bevilja korttidsvistelse.

5.6 Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov

Ungdomar över 12 år med funktionsnedsättning kan behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och efter skoldagens slut samt under skollov. Korttidstillsyn erbjuds i regel under samma tider som för ordinarie skolbarnsomsorg. Insatsen kan ges så länge eleven går i grund- och gymnasieskola.

5.6.1 Kriterier och avgränsningar

Korttidstillsyn kan komma ifråga från 1 juli det år barnet fyller 13 år, om ungdomen behöver tillsyn i samband med skoldagen samt under lov. Insatsen kan även beviljas om ungdomen behöver meningsfulla aktiviteter och träffa jämnåriga på sin fritid.

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen.

5.7 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar

Ett av socialtjänstens viktigaste mål är att skapa förutsättningar för att barn ska kunna växa upp i sitt föräldrahem. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och unga är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots omfattande stödinsatser i hemmet, inte kan bo i föräldrahemmet.

Genom insatsformen familjehem flyttas omvårdnadsansvaret stadigvarande till en annan familj.

Bostad med särskild service är en insatsform för barn med mycket omfattande behov av särskilt och speciellt stöd som ställer krav på tillgång till personal med kvalificerad och särskild kompetens.

Insatsen kan också ges i samband med skolgång på annan ort då ungdomen inte kan genomföra studier utan stöd i boende.

I insatsen ingår omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.

5.7.1 Kriterier och avgränsningar

Insatsen ska ses som ett varaktigt komplement till det egna föräldrahemmet. Den kan endast bli aktuell för ett barn eller en ungdom med omfattande stödbehov till följd av funktionsnedsättning när det inte längre finns möjlighet att bo kvar hemma med andra stödinsatser, och det därför finns behov av särskilt stöd i särskild boendeform. Omsorgssvikt på grund av brister i föräldraförmåga utreds på andra grunder och kan aldrig kompenseras med insats enligt LSS.

När det gäller boende kopplat till skolgång på annan ort förutsätts att den enskilde har omfattande behov av stöd i vardagen samt att skolan ligger på icke pendlingsbart avstånd från föräldrahemmet, det vill säga att dagspendling inte är möjlig. Skolgången måste fullföljas för att rätten till insats ska kvarstå. I Härryda kommun fattar sektor för utbildning, kultur och fritid beslut om skolgång på annan ort.

I utredning och bedömning ska framgå huruvida det är aktuellt med familjehem eller bostad med särskild service. Utifrån barnets bästa och rätten att leva som andra bör insatsformen boende i familjehem alltid övervägas före boende i bostad med särskild service.

Rättigheten avser barn och ungdomar till och med det år barnet fyller 18 år eller fram till dess att skolgången upphört.

5.8 Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna

Syftet med insatsen är att vuxna personer med funktionsnedsättning som inte klarar ett eget boende ska ha möjlighet att skapa ett hem. Människor med funktionsnedsättning ska kunna leva och bo så likt andra människor som möjligt.

För att anses ha behov av insatsen krävs att den enskilde har ett dagligt återkommande behov av stöd inom flera livsområden som inte tillgodoses på annat sätt.

Enligt kommunallagen ska kommuner och regioner behandla sina medborgare lika, om det inte finns sakliga skäl för annat. Det innebär att kommunen inte får bevilja insatsen åt personer med funktionsnedsättning vars huvudproblematik är att de saknar bostad.

Insatsen finns i två former, nämligen bostad med särskild service respektive annan särskilt anpassad bostad.

5.8.1 Bostad med särskild service

Med bostad med särskild service avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. I insatsen ingår omvårdnad och fritidsaktiviteter.

Omvårdnad innebär individuellt anpassat stöd och hjälp i den dagliga livsföringen som tillgodoser den enskildes psykiska, fysiska och sociala behov.

Personalen har som viktig uppgift att ge den enskilde stöd att utveckla egna fritidsintressen. Fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter kan ske utanför boendet men behöver inte alltid ske ute i samhället.

Insatsen bostad med särskild service för vuxna kan verkställas i två olika former, service- eller gruppboende.

5.8.1.1 Serviceboende

Med serviceboende avses en fullvärdig bostad med god tillgänglighet där stöd och hjälp ges av personal som utgår från en så kallad kontaktlägenhet. De boendes lägenheter ligger oftast samlade i samma hus eller i kringliggande hus.

Gemensamma utrymmen och möjlighet till gemensamma måltider saknas i regel, dock kan kontaktlägenheten vid enstaka tillfällen användas för gemensamma aktiviteter.

En serviceboende är i normalfallet lämplig för en person som:

- dagligen behöver hjälp men inte har ständigt behov av att personal finns i närheten
- inte har ett stort behov av spontant stöd
- till viss del kan vara självständig och klarar av att vara själv
- i förväg tillsammans med personal kan planera vilket stöd som behövs
- själv kan kalla på hjälp genom att kontakta personal

5.8.1.2 Gruppboende

Gruppboende är ett bostadsalternativ för personer som har så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I en gruppboende ska det finnas erforderlig fast bemanning som i huvudsak ska täcka de boendes hela stödbehov. Den enskilde bor i egen fullvärdig lägenhet.

Gemensamma utrymmen i form av vardagsrum och större kök i direkt anslutning till lägenheten ger möjlighet till social samvaro.

En gruppboende är i normalfallet lämpligt för en person som har behov av:

- Stöd och hjälp från personal dygnet runt
- Att kunna få direkt och spontant stöd av personal flera gånger om dagen
- Stöd och hjälp med omvårdnad såsom till exempel med personlig hygien, måltider, klädsel och förflyttningar i och utanför bostaden, göra tillvaron begriplig och att kommunicera
- Stöd för att vara tillsammans med andra, som familj och vänner

5.8.1.3 Annan särskilt anpassad bostad

Om den enskilde, med hjälp av övriga insatser och med viss grundanpassning av bostaden, klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning, kan detta vara ett alternativ framför serviceboende eller gruppboende. Det ska i första hand prövas om anpassningar i befintlig bostad kan tillgodose behovet. I annan särskilt anpassad bostad ingår inte omvårdnad, kultur och fritid.

För att få annan särskilt anpassad bostad i Härryda kommun ska den enskilde ha fysiska och/eller psykiska behov utifrån svårigheter att förflytta sig såväl inom- som utomhus, alternativt behov av att bo i en bostad utan lokaler som delas med andra människor. Befintlig bostad ska inte vara möjlig att bostadsanpassa. Den enskilde ska stå i bostadskö under pågående insats. Den enskilde ska ha ett

omfattande behov av hjälp, och assistansersättning enligt SFB ska under hela hyresperioden vara beviljad från Försäkringskassan.⁹

5.8.2 Kriterier och avgränsningar

Insatsen riktar sig till personer med behov av stöd under dygnets alla timmar. Enligt praxis krävs behov av praktiskt stöd med dagliga grundläggande personliga behov, och/eller kontinuerlig tillsyn. Verbalt stöd i form av exempelvis påminnelser och aktivering samt stöd i att skapa struktur och rutiner i vardagen är inte tillräckligt för att beviljas insatsen. Stödbehov av pedagogisk karaktär samt när utvecklingspotential föreligger är inte att likställa med det omfattande behov av stöd och hjälp med omvårdnad som krävs för att ha rätt till insatsen.

Personer som inte är berättigade till insatsen kan få sitt behov tillgodosett genom boendestöd, som beviljas enligt SoL. För en person som saknar egen bostad ska en bedömning göras om behovet kan tillgodoses med stöd i en bostad i ordinärt boende. Den enskilde kan i så fall erbjudas stöd att söka bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

⁹ 2023SOCN31 705

5.9 Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig

Syftet med insatsen är att skapa meningsfull sysselsättning utanför det egna hemmet som ska bidra till personlig utveckling, stimulans, gemenskap samt främja delaktighet i samhället. Verksamheten ska vara av habiliterande karaktär och ge miljöombyte, social gemenskap, självkänsla och självförtroende. Insatsen har som övergripande mål att utveckla den enskildes möjlighet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden, få tillgång till arbetsmarknadsåtgärder eller anställning.

Daglig verksamhet ska inte uppfattas som en anställningsform. Det är inte fråga om ett avlönat arbete och syftet är inte heller att producera varor eller tjänster. Detta hindrar inte att det övergripande målet är att utveckla förutsättningar att utföra arbete.

Omvårdnad ingår i insatsen.

5.9.1 Kriterier och avgränsningar

Den som omfattas av LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till insatsen daglig verksamhet. Personer som ingår i personkrets 3 är inte berättigade till insatsen.

För att definiera yrkesverksam ålder tillämpas lag om anställningsskydd (LAS), utifrån att detta kan likställas med att leva som andra. Där regleras hur länge en arbetstagare har rätt att kvarstå i anställning, det vill säga till vilken ålder en person har rätt att arbeta innan pensionering. Från och med 2023-01-01 kvarstår rätten till anställning till och med slutet av den månad personen fyller 69 år.

Insatsen är avsedd för personer som inte står till den ordinarie arbetsmarknadens förfogande. En person som saknar jobb kan dock inte nekats daglig verksamhet för att den bedöms kunna förvärvsarbeta i viss omfattning, det är inte heller relevant huruvida personen i framtiden skulle kunna arbeta.

Daglig verksamhet tillgodoser inte behov av tillsyn innan och efter verksamheten. Ett sådant behov får tillgodoses med andra insatser.

RIKTLINJER LSS

Beslut VFN 2019-11-06

Dnr: 2019VFN505

Innehållsförteckning

RIKTLINJER LSS	1
Beslut VFN 2019-11-06	1
Inledning	6
Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten	6
Syfte	6
Om LSS	6
Allmänt om vägledande bestämmelser och rätten till insats enligt LSS	6
LSS	6
Annan lagstiftning 4 § LSS	7
Målgrupp	7
Personkrets 1	7
Personkrets 2	7
Personkrets 3	8
Insatser enligt LSS	9
Rätten till insats	10
Begäran om insats	10
Begäran om insatser enligt 8 § LSS	10
Goda levnadsvillkor enligt 7 § LSS	11
Individuell behovsbedömning	12
Förhandsbesked	12
Beslut 12	
Övriga bestämmelser	13
Förmyndare, god man och förvaltare	13
Barnperspektiv	14
Socialnämndens befogenheter vid oenighet mellan vårdnadshavarna	14
Stöd och skydd för barn	15
Föräldraansvar	15
Gemensamt hushåll	15
Avvikelser	15
Lex Sarah	15
Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun	15
Individuell plan 10 § LSS	16
Samordnad individuell plan (SIP)	16
Anmälan till Försäkringskassan vid beslut om insats som kan påverka beslutet om assistansersättning enligt 15 § 9 p	17
LSS och avgifter	17
Personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans 9 § 2 LSS	19
Om insatsen	19
Utredning	19

Särskilda villkor och avgränsningar	20
Uppföljning	25
Verkställighet	25
Rättsfall	26
Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS	28
Om insatsen	28
Utredning	28
Särskilda villkor och avgränsningar	28
Rättsfall	29
Verkställighet	29
Avgifter	30
Biträde av kontaktperson enligt 9 § 4 LSS	31
Om insatsen	31
Utredning	31
Särskilda villkor och avgränsningar	32
Verkställighet	32
Avgifter	33
Avlösarservice i hemmet enligt 9 § 5 LSS	34
Om insatsen	34
Utredning	34
Särskilda villkor och avgränsningar	35
Rättsfall	35
Verkställighet	35
Avgifter	35
Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS	36
Definitioner	36
Handläggning	36
Begäran om insats	36
Beslut 37	
Tillfällig utökning	38
Uppföljning och ny prövning	38
Verkställighet	38
Avgifter	38
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov enligt 9 § 7 LSS	39
Om insatsen	39
Utredning	39
Särskilda villkor och avgränsningar	39
Rättsfall	39
Verkställighet	39
Avgifter	39
Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar 9 § 8 LSS	40
Om insatsen	40

Utredning	40
Särskilda villkor och avgränsningar	41
Rättsfall	41
Verkställighet	41
Avgifter	41

Bostad med särskild service för vuxn

a eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna, 9 § 9 LSS	42
Om insatsen	42
Bostad med särskild service	42
Annan särskilt anpassad bostad.....	44
Utredning	44
Beslut och uppföljning	45
Verkställighet	45
Avgifter	46
Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig 9 § 10 LSS	47
Om insatsen.....	47
Utredning	47
Verkställighet	48
Avgifter och ersättning.....	48

Inledning

Lagar, föreskrifter och allmänna råd som styr verksamheten

- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)
- Förvaltningslag (1986:223) (FL) 2013-02-01 15(15)
- Socialtjänstförordningen (2001:937) (SoF)
- Förordning (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
- Socialförsäkringsbalk (2010:110) 51 kap. assistansersättning (SFB).
- SOSFS 2006:5 (S) Socialstyrelsen föreskrift och allmänna råd vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS.
- Handläggning och dokumentation, Socialstyrelsen, Artikel nr: 2010-6-13.
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete enligt SoL, LVU, LVM, och LSS.
- SOSFS 2011:5 (S) Lex Sarah.
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ds 2008:23)
- Föräldrabalk (1949:381) (FB).
- Personuppgiftslag (1998:204) (PUL)

Syfte

Syftet med riktlinjerna är att skapa enhetlighet i synsättet vid bedömningar. De ska säkerställa att kommunens invånare behandlas lika oavsett handläggare, samt i förekommande fall ange en ambitionsnivå för insatser till vissa personer med funktionsnedsättning.

Riktlinjerna ska även bidra till att uppföljning av beslut ska utföras på ett sådant sätt att det säkerställs att individen får rätt insats och omfattning utifrån den situation som individen befinner sig i.

Riktlinjerna ska ses som en vägledning. En individuell prövning görs alltid utifrån den enskildes behov och förutsättningar, vilket innebär att riktlinjerna kan frångås.

Om LSS

Allmänt om vägledande bestämmelser och rätten till insats enligt LSS

Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ger till den som omfattas av lagen möjlighet att få ett sammanhållet och individuellt utformat stöd. LSS är, jämfört med socialtjänstlagen (SoL) och annan

lagstiftning, en rättighetslag som tillkommer för vissa personer med funktionsnedsättning.

Målet med LSS är att det inte ska vara någon skillnad i levnadsvillkor för människor med eller utan funktionsnedsättningar. Personer med funktionsnedsättningar ska ges möjlighet att skapa ett värdigt liv i gemenskap med andra. Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade.

Insatserna ska, så långt det är möjligt, utformas tillsammans med den enskilde och anpassas efter den enskildes behov, som kan variera över tid. Vidare ska den enskilde ha direkt inflytande över planering, utformning och genomförande av insatserna. Även om den enskilde i största möjliga utsträckning ska ges inflytande och medbestämmande över insatsen, saknar den enskilde ovillkorlig rätt att få en insats utformad på ett visst, speciellt sätt. Detta så länge behoven tillgodoses och den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor i enlighet med intentionerna i lagen.¹

Annan lagstiftning 4 § LSS

LSS utgör ett komplement till annan befintlig lagstiftning inom området, vilket innebär att lagen inte medför några inskränkningar i rätten till insatser som kan tillkomma enligt annan lagstiftning. Det ansvar som åligger annan huvudman ska således beaktas.

Målgrupp

I 1 § LSS anges vilka personer som kan få insatser med stöd av lagen. Det finns tre olika grupper, så kallade personkretsar. För att få insatser enligt LSS måste personen tillhöra någon av dessa personkretsar. Handläggare gör en personkretsutredning efter att en begäran om insats enligt LSS inkommit till kommunen. I personkretsutredningen utreds huruvida den enskilde tillhör någon av lagens personkretsar. Genom denna inledande bestämmelse görs en tydlig avgränsning av vilka personer som kan ha rätt till insats enligt LSS.²

Personkrets 1

Denna personkrets omfattar personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Medicinskt underlag och/eller intyg, i regel från läkare eller psykolog, som styrker diagnos krävs. Handläggare bedömer om intyget behöver kompletteras.

Personkrets 2

Denna personkrets omfattar personer som efter utvecklingsåren³ har fått en hjärnskada och till följd av detta en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning. Utlösande faktorer ska vara sjukdomar av kroppslig art, exempelvis tumörer, hjärnblödningar,

¹ RÅ 2007 ref. 62 II.

² prop. 1992/93:159

³ I allmänhet avses åren före 16 års ålder

demenssjukdomar och inflammationer eller skador som har föranletts av yttre våld, till exempel trafikskador. Till personkrets 2 hör inte personer som till följd av psykiska sjukdomstillstånd eller missbruk av beroendeframkallande medel har begåvningsmässiga funktionsnedsättningar. Medicinskt underlag och/eller intyg, i regel från läkare eller psykolog, som styrker samt beskriver diagnos och/eller funktionsnedsättningen krävs. Handläggare bedömer om intyget behöver kompletteras.

Personkrets 3

Denna personkrets omfattar personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar som inte beror på normalt åldrande. För att någon av handläggare ska bedömas tillhöra personkrets 3 ska samtliga rekvisit vara uppfyllda, det vill säga *stor* funktionsnedsättning, *varaktig* funktionsnedsättning, funktionsnedsättning som *ej tillhör det normala åldrandet* samt funktionsnedsättning som förorsakar *betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* och därmed *ett omfattande behov av stöd och service*. Innebörden i dessa kriterier förtydligas i regeringens proposition 1992/93:159, Stöd och service till vissa funktionshindrade.

Med *stor* funktionsnedsättning avses enligt propositionen att funktionsnedsättningen ska ha en sådan karaktär eller omfattning att det starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt, till exempel boende, fritid och behov av rehabilitering eller habilitering. Det kan vara om en person till följd av sin funktionsnedsättning är mycket beroende av hjälpmedel eller har återkommande behov av annan persons hjälp för den dagliga livsföringen. En tillsynes mindre allvarlig sjukdom eller skada kan också innebära en stor funktionsnedsättning som förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Med *varaktig* funktionsnedsättning avses enligt propositionen att funktionsnedsättningen inte ska vara av tillfällig eller övergående natur. I propositionen ges en allmän beskrivning av LSS och av den framgår att lagen i första hand bör syfta till att tillförsäkra personer med livslånga eller mycket långvariga funktionsnedsättningar det särskilda stöd som de behöver för att bygga upp och bibehålla levnadsvillkor som är likvärdiga med andra människors.

Rekvisitet funktionsnedsättning som *ej tillhör det normala åldrandet* används huvudsakligen vid bedömning av personkretstillhörigheten för äldre personer och används för att skilja funktionsnedsättningar som är relaterade till normalt åldrande från övriga.

Med *betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* avses enligt propositionen att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som t.ex. hygien, toalettbestyr, mathållning, påklädning, förflyttning inomhus och utomhus, sysselsättning eller att utföra träning eller behandling. Det kan också gälla svårigheter att kommunicera med andra eller att sköta sin ekonomi. Om en person löper risk att bli isolerad från andra människor på grund av sin funktionsnedsättning kan även detta innebära betydande svårigheter i den dagliga livsföringen.

Ett *omfattande behov av stöd och service* innebär att den enskilde skall ha ett återkommande behov av stöd för att klara funktioner som andra kan klara på egen hand. Stödbehovet bör föreligga dagligen i olika situationer och miljöer. Stödbehovet kan vara av olika karaktär. Det innebär i allmänhet att den enskilde har ett dagligt behov av långvarigt och upprepat stöd.

Handläggaren bedömer vilka underlag som behövs för att bedöma personkretstillhörighet exempelvis läkarintyg eller ADL-utredning. Den enskilde ansvarar för anskaffning av intyg.

Rättsfall

RR 2008 mål nr 7020	Person med Alzheimers sjukdom har ansetts tillhöra personkrets enligt 1 § 2 LSS.
RÅ 1999 ref. 54	Gravt synskadad och personkretstillhörighet
RÅ 2001 ref. 33	Barn med hörselskada och avlösarservice eller enbart för behov av avlösarservice
HFD 2011 ref 6.	Funktionshindrad förälders behov av hjälp med omvårdnad och tillsyn av barn kan inte beaktas vid personkretsbedömning
HFD 2012 ref 8.	En person med flera funktionshinder har vid en sammantagen bedömning inte bedömts tillhöra personkretsen enligt 1 § 3 LSS

Insatser enligt LSS

Inom ramen för LSS finns följande tio insatser, vilka alla är frivilliga:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder.⁴
2. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.
3. Ledsagarservice.
4. Biträde av kontaktperson.
5. Avlösarservice i hemmet.
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet.
7. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov.

⁴ Denna insats behandlas inte i dessa riktlinjer då huvudmannen är landstinget, det vill säga Västra Götalandsregionen

8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

10. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Rätten till insats

Rätten till insatser regleras i 7 § LSS. Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insats enligt 9 § 10.

Tre kriterier ska uppfyllas för att ha rätt till insats enligt LSS:

- Personen ska omfattas av personkretsen enligt 1 § LSS
- Behov av insats som återfinns i 9 § LSS ska föreligga
- Behovet ska inte vara tillgodosett på annat sätt

Vidare förutsätts att den enskilde är stadigvarande bosatt i kommunen enligt samma regler som gäller för folkbokföring. Är personen inte bosatt i kommunen ska i stället ansökan om förhandsbesked om insats göras.

För utländsk medborgare krävs permanent eller tillfälligt uppehållstillstånd för folkbokföring.

Begäran om insats

Begäran om insatser enligt 8 § LSS

Insatser enligt denna lag kan endast ges till den enskilde om hen begär det.

Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, eller legal företrädare såsom god man eller förvaltare begära insatser för hen.

Den som är mellan 15 och 18 år och har förmåga att förstå vad saken gäller samt kan uttrycka en vilja begär insats tillsammans med vårdnadshavare.

Den som är över 18 år ska endast beviljas insatser på legal företrädares begäran om hen uppenbart saknar förmåga att själv föra sin talan.

När åtgärder enligt denna lag berör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. När en insats rör barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets bästa ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.⁵

När en person begär insats enligt LSS ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning. Begäran kan vara skriftlig eller muntlig.

⁵ 6a § LSS, 8 § LSS

Den som begär en insats har rätt att få information om handläggningsprocessen samt om möjligheten att göra en riktad begäran vad gäller exempelvis insatsform, verksamhet och fördelning av dygn. I Härryda kommun fattar handläggaren dock endast beslut om rätten till insats, medan verkställaren ansvarar för utformningen av verkställigheten. Detta innebär i praktiken att en riktad begäran kommer att leda till ett delavslag även om insatsen beviljas. Den enskilde får då beslut om bifall på insatsen, men avslag på den del som rör verkställigheten. Delavslag kan överklagas till Förvaltningsrätten.

Utredningar enligt LSS omfattas av bestämmelserna i förvaltningslagen (FL). Där framgår bland annat att alla ärenden som rör enskilda ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Om den enskilde behöver någon insats under utredningstiden ska behovet utredas och avgöras genom ett särskilt beslut. Detta kan till exempel bli aktuellt om personkretsfrågan tar lång tid att avgöra, eller under en utredning om rätten till personlig assistans. Under tiden kan beslut om bistånd fattas med stöd av SoL.

För att handläggaren ska kunna hämta in handlingar och underlag i samband med en utredning är det önskvärt med ett skriftligt medgivande från den enskilde och dennes företrädare. Om detta inte är möjligt ska ett muntligt medgivande dokumenteras i personakten. Ger den enskilde inte sitt medgivande ska detta också dokumenteras och den enskilde informeras om att utredningen i så fall kan försvåras eller omöjliggöras. Avsaknad av samtycke får emellertid inte innebära att nämnden underlåter att utreda eller fatta beslut i ärendet.

Goda levnadsvillkor enligt 7 § LSS

Om rätten till insats föreligger ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Vid bedömning om den enskilde har rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL) används begreppet skälig levnadsnivå. Personer som omfattas av LSS har rätt till goda levnadsvillkor. Begreppen skälig levnadsnivå respektive goda levnadsvillkor beskrivs inte närmare av lagstiftaren. För att förstå innebörden av respektive begrepp får istället målen för respektive lag samt rättspraxis studeras.

Goda levnadsvillkor innebär att:

- Insatserna ska ha en skälig nivå
- Insatserna ska vara varaktiga och samordnade
- Insatserna ska anpassas efter mottagarens individuella behov
- Insatserna ska utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem
- Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv
- Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges

Goda levnadsvillkor innebär att personer med funktionsnedsättning inte ska ha sämre levnadsvillkor än personer utan funktionsnedsättning i

motsvarande ålder. Alla medborgare måste dock ibland acceptera att inte kunna uppnå det mest önskvärda, till exempel att få en bostad i ett specifikt attraktivt område eller åka på utlandssemester etcetera. Ambitionen ska vara att tillgodose den enskildes önskemål inom rimliga gränser för vad som är goda levnadsvillkor för alla medborgare.

Individuell behovsbedömning

Efter begäran om namngiven insats enligt LSS sker juridisk prövning av den enskildes behov av denna insats. Vid myndighetsutövning görs alltid en individuell bedömning av:

- vilka konsekvenser som följer av funktionsnedsättningen
- den enskildes behov, utifrån den aktuella situationen
- huruvida behoven är tillgodosedda på annat sätt eller inte
- huruvida den enskildes behov motsvarar den begärda insatsen syfte, i enlighet med lagens intentioner
- i vilken omfattning den enskilde har behov av begärd insats i de fall det rör en insats som beviljas i specificerad omfattning

Bedömningen av en persons behov av och därmed rätt till begärd insats utgår alltid från rådande lagstiftning och aktuell rättspraxis.

Förhandsbesked

Den som tillhör personkretsen och har för avsikt att flytta till Härryda kommun kan ansöka om förhandsbesked om rätten till insats i kommunen. Handläggare ska hantera denna ansökan på sedvanligt sätt och meddela förhandsbesked om rätten till insats enligt 9 § LSS.

Kommunen ska utan dröjsmål planera och förbereda insatserna. Förhandsbesked gäller i sex månader från den dag då insatserna blir tillgängliga för den enskilde.

Ansökan ska göras av den enskilde eller av legal företrädare i enlighet med vem som har rätt att begära insats enligt 8 § LSS. Beslut ska fattas om förhandsbesked. När den enskilde flyttar till kommunen och insatsen varit verkställd i sex månader sker en uppföljning och ny prövning, varefter ordinarie beslut om insats enligt LSS fattas.⁶

Beslut

Utgångspunkten är att beslut om insats enligt LSS inte tidsbegränsas. Detta kan dock göras, till exempel om begäran avser en viss period eller om det finns en osäkerhet kring om insatsen och dess omfattning motsvarar den enskildes behov. För barn och unga finns en naturlig utvecklingspotential samt vanligtvis yttre förändrade förutsättningar under uppväxten, och insatser för barn och unga ska därför i normalfallet tidsbegränsas. Dock bör den beviljade tiden inte vara mindre än 1 år.

⁶ 16 § 2 st. LSS

I övriga fall gäller beslutet tills vidare så länge inte förändringar uppstår. När begäran görs ska det säkerställas om den avser en viss tidsperiod och vilket tidsperspektiv den enskilde tänker sig. Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att begära insatsen på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd.

Det bör framgå av beslutsmeddelandet att en ny prövning kan göras och beslutet därmed kan komma att ändras under giltighetstiden vid förändrade förhållanden eller om det finns anledning att ifrågasätta rätten till insatsen.

Vid beslut som går den enskilde emot (avslag eller delavslag) har den enskilde alltid möjlighet att överklaga.

Uppföljning och ny prövning

Handläggarens uppföljning ska visa att behoven tillgodoses och ger goda levnadsvillkor. Av dokumentationen ska det också framgå om den enskilde har fört fram några klagomål till nämnden på handläggningen av ett ärende eller på genomförandet av en insats, och i så fall vilka åtgärder som vidtagits av nämnden.

Behovet av ny prövning övervägs i samband med uppföljning eller om det finns särskilda skäl.

En myndighet får ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning.

Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock ändras till den enskildes nackdel bara om

1. det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas,
2. tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller
3. felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Övriga bestämmelser

Förmyndare, god man och förvaltare

Kommunen ska enligt 15 § 6 p LSS och 5 kap 3 § SoF anmäla till överförmyndaren när en person som omfattas av 1 § LSS kan anses behöva förmyndare, förvaltare eller god man samt om behovet av förmyndare, förvaltare eller god man inte längre kvarstår.

Barnperspektiv

All verksamhet som rör barn ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning och i FN:s barnkonvention. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade.

Barnet har rätt att få uttrycka sin vilja och har samtidigt rätt att slippa ta ansvar för svåra beslut. Det gäller barn som är berörda av bistånd och insatser från socialtjänsten. Det gäller även barn som är anhöriga, till exempel minderåriga barn med en förälder med funktionsnedsättning/allvarlig sjukdom eller barn som är syskon till ett barn med funktionsnedsättning. Många barn med funktionsnedsättning har insatser från flera verksamheter och myndigheter. Det är särskilt angeläget att skapa samverkan och samordning kring dessa barn och deras närståendes behov av stöd och service.

För att kunna handla utifrån barnets bästa krävs en insikt om och förståelse för hur barn ser och förstår sin omvärld. Det är en förutsättning för att som vuxen kunna hjälpa barnet att uttrycka sin syn på sina behov och förstå sin kapacitet. Det är en viktig grund för att barnet ska kunna vara delaktigt i planering och genomförande av insatser. Ansvaret för att tolka barnets bästa måste alltid vara bundet till det enskilda barnets aktuella sammanhang.

Att omsätta barnets bästa i praktiken innebär att vuxna har ett lyssnande och inkännande förhållningssätt. Det förutsätter att till exempel handläggare eller personal har goda kunskaper om barn, i synnerhet om just det barn man möter i arbetet, respekterar barnet som person och inte skadar barnets värdighet.

Begreppet barnperspektiv är mångtydigt och används bland annat som ideologiskt begrepp. Det finns centrala skillnader som beror på om det är vuxna som uttalar sig eller om det är barnets egen uppfattning som framkommer, det vill säga det är skillnad mellan begreppen barnperspektiv och barnets eget perspektiv.

Vid utredningar som rör barn ska barnets vilja synliggöras och utgöra en del av beslutsunderlaget för att bedöma vad som är barnets bästa. En kartläggning av barnets situation ska göras. En analys av såväl positiva som negativa konsekvenser av ett beslut bör redovisas. En provning av vad som är barnets bästa ska göras och redovisas. Barnets behov kan vara utgångspunkten vid provning av vad som är barnets bästa, men barnets vilja ska synliggöras och uppmärksammas. Om ett beslut fattas där andra intressen än barnets bästa har vägt tyngre ska detta motiveras.

Socialnämndens befogenheter vid oenighet mellan vårdnadshavarna
Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 LSS.⁷

⁷ 6 kap. 13a § Föräldrabalken

Stöd och skydd för barn

Anmälningsplikten enligt 14 kap. 1 § SoL har utökats till att även gälla vid misstanke om att ett barn far illa. Var och en som arbetar inom socialtjänstens verksamhetsområde har en skyldighet att göra en anmälan enligt ovan. En utredning med anledning av en anmälan om att ett barn far illa eller att det finns en misstanke om detta ska omfatta både barnets behov av stöd och skydd. Socialnämnden ska se till så att det finns rutiner för att förebygga och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens stöd och skydd för barn och unga.

Föräldraansvar

Det stöd och den omvårdnad föräldrar ger till barn utan funktionsnedsättning utgör norm för vad som är normalt. Det hjälpbehov och de insatser som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder utgör grunden för bedömning av stödinsatser.

Den enskildes behov av insats bedöms alltid utifrån den individuella situationen. Normaliseringsprincipen ska vara vägledande.

Bedömningen ska göras utifrån en jämförelse med livsföring som kan anses normalt för personer i samma ålder utan funktionsnedsättning.

Gemensamt hushåll

För vuxna personer som lever i hushållsgemenskap förutsätts att viss praktisk hjälp ges mellan de vuxna. Något ansvar för den andres personliga omvårdnad föreligger inte. Detta gäller även för sammanboende par och föräldrar med hemmavarande barn över 18 år. För makar finns detta reglerat i äktenskapsbalken. Några särskilda skäl att göra avsteg från denna bedömning, till exempel med hänsyn till kulturellt betingade traditioner ska normalt inte göras.

Avvikelser

Den som bedriver socialtjänst eller verksamhet enligt LSS ska ta emot och utreda klagomål och synpunkter från bland annat enskilda, närstående och personal i enlighet med 5 kap. 3 § SOSFS 2011:9. Vid avvikelser från gällande rutin ska en avvikelserapport upprättas och avvikelsen åtgärdas.

Lex Sarah

I SoL och LSS samt socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) regleras socialtjänstens ansvar att uppmärksamma och undanröja allvarliga missförhållanden inom verksamheterna.

Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun

En kommun har det yttersta ansvaret för de personer som vistas i kommunen enligt 2 a kap. 2 § SoL. Ansvaret är dock begränsat till akuta insatser om det står klart att det är en annan kommun som är ansvarig för personens stödbehov. Är en person inte folkbokförd i Sverige ansvarar vistelsekommunen för akuta insatser.

Om den enskilde är stadigvarande bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen är det bosättningskommunen som ansvarar för att behovet utreds, beslutar om insats samt verkställer och finansierar dessa. Bosättningskommunen kan dock begära hjälp med att verkställa beslut i vistelsekommunen.

När en person till följd av beslut fattat av bosättningskommunen vistas i annan kommun har placerande kommun ansvar för de insatser som den enskilde kan behöva enligt 16 och 17 § LSS.

För personer som omfattas av lagens personkrets och som tillfälligt vistas i kommunen föreligger enligt 16 a § LSS en skyldighet att ställa resurser till förfogande vid akuta situationer. Som tillfällig vistelse räknas såväl en tillfällig genomresa som upp till sex månaders boende i till exempel sommarbostad. Behovet av insats ska uppkomma under vistelsen och avse tillfälliga stödinsatser som den enskilde behöver omedelbart. Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för kostnader för att verkställa beslut som bosättningskommunen fattat. Sådan ersättning ska betalas enligt bosättningskommunens ersättningsnivå för motsvarande insatser.

Individuell plan 10 § LSS

I samband med att en insats enligt LSS beviljas ska den enskilde erbjudas att en individuell plan enligt LSS. Den som har beviljats en insats ska när som helst kunna begära att en plan upprättas, om det inte redan har skett

Planen ska upprättas i samråd med den enskilde. Planen ska redovisa åtgärder som vidtas av andra än kommun och landsting. Landsting och kommun ska underrätta varandra om upprättade planer.

En individuell plan enligt 10 § LSS ska:

- vara övergripande.
- vara individualiserad (den enskildes individuella planering).
- syfta framåt.
- vara målinriktad, det vill säga ange en strävan/inriktning.
- hjälpa till sortera.
- samordna insatser.
- vara uppföljningsbar.

Samordnad individuell plan (SIP)

Sedan 2010 står det i socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL) att för personer som behöver insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård ska vid behov en individuell plan upprättas. Såväl vuxna som barn som har behov av insatser enligt både SoL och HSL och som har behov av samordning ska erbjudas en SIP.

Planen ska innehålla:

- Insatser som den enskilde behöver.

- Huvudmännens ansvar.
- Vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen och landstinget.
- Vem av huvudmännen som har det övergripande ansvaret för planen.

Den enskildes delaktighet och inflytande är centralt i allt arbete med SIP. Den är den enskildes behov och önskemål som utgör utgångspunkten för planeringen. Syftet med att ta fram en SIP är:

- Att den enskilde är delaktig i sina vård- och omsorgsinsatser.
- Att den enskilde känner till huvudmännens ansvar och vilka krav hen kan ställa på dem.
- Att huvudmännen samordnar sina insatser och ansvar efter den enskildes behov av socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Om allt det som ska finnas i en SIP redan finns i en annan plan, till exempel en individuell plan enligt LSS, behöver ingen ny plan upprättas. En individuell plan enligt LSS kan således vara att likställa med en SIP

Anmälan till Försäkringskassan vid beslut om insats som kan påverka beslutet om assistansersättning enligt 15 § 9 p

Kommunen ska underrätta Försäkringskassan om en person som får assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB) beviljas bostad med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller annan insats som kan påverka rätten till assistansersättning.

Kommunen ska även underrätta Försäkringskassan när behovet av personlig assistans för grundläggande behov bedöms överstiger tjugo timmar per vecka.

LSS och avgifter

Kommunen har enligt 18 § LSS rätt att ta ut en avgift som motsvarar den assistansersättning som Försäkringskassan beviljar den enskilde i de fall då kommunen utför assistansen.

Kommunen får vidare enligt 19 § LSS ta ut skäliga avgifter för bostad samt kultur- och fritidsaktiviteter av personer som har ålderspension, hel garantipension, hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader. Kommunen ska se till att den enskilde får behålla tillräckliga medel för sina personliga behov.

Föräldrar har vårdnad om ett barn till barnet fyller 18 år. Detta innebär också att föräldrarna har underhållsskyldighet till dess att barnet har fyllt 18 år. Efter 18 års ålder upphör föräldrarnas underhållsskyldighet om inte barnet går i skola, till exempel gymnasieskola, då föräldrarna fortsatt är underhållsskyldiga fram till att barnet har fyllt 21 år.

I 20 § LSS framgår att föräldrar är skyldiga att bidra till kommunens kostnader när barnet får omsorg i annat hem. Kommunen får i dessa fall rätt till att uppbära underhållsbidrag som avser barnet.

Personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans 9 § 2 LSS

Om insatsen

Insatsen biträde av personlig assistans är ett personlig utformat stöd till den som har mycket stora stöd- och hjälpbehov av personlig karaktär. En grundläggande tanke bakom personlig assistans är att den ska vara en sammanhållen insats som i sig innefattar andra insatser, vilket ger samordning och kontinuitet.

Personlig assistans kan begäras som biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans, vilket ska preciseras i begäran, utredning och beslut. Vilken form den enskilde har begärt kan ha betydelse till exempel vid begäran om retroaktiv personlig assistans. Vid biträde av personlig assistent är kommunen arbetsgivare och anställer assistenter. Vid ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans väljer den enskilde annan assistansanordnare än kommunen, exempelvis eget företag eller assistansbolag.

Insatsen handläggs av två huvudmän; kommunen och Försäkringskassan. Kommunen handlägger enligt LSS som är det lagrum som reglerar insatsen för grundläggande behov under 20 timmar per vecka. Försäkringskassan handlägger enligt Socialförsäkringsbalken (SFB) som är lagrummet som reglerar insatsen för grundläggande behov över 20 timmar per vecka.

Kommunen har det ekonomiska ansvaret för personlig assistans upp till 20 timmar per vecka, oavsett huvudman och lag. Om beslut enligt SFB föreligger utgår assistansersättning från staten till den huvudman som verkställer beslutet. Rätten till assistanstimmar enligt SFB beslutas av Försäkringskassan och är en prövning på likadana grunder (kriterier) som enligt LSS, med den skillnaden att omfattningen av de grundläggande behoven måste uppgå till 20 timmar eller mer per vecka.

Utredning

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av denna insats för sina *grundläggande behov*. Med grundläggande behov avses sådana mycket personliga angelägenheter som stöd och hjälp med sin personliga hygien, måltider (att äta och dricka), att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personens behov. Stöd och hjälp med grundläggande behov ska vara av mycket privat karaktär och insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag, för att ge rätt till personlig assistans. Förflyttningar och överflyttningar som sker i samband med integritetsnära grundläggande behov ska räknas in under grundläggande behov. Behov av hjälp med

förflyttningar och överflyttningar i övriga situationer kan ingå i andra personliga behov.⁸

Det är enbart den faktiska tiden som den enskilde är i behov av stöd eller hjälp som beaktas vid bedömningen och beräkningen av rätten till personlig assistans. Detta innebär att ju mer delaktig den enskilde kan vara vid ett visst moment, desto mindre tid medges inom ramen för personlig assistans. Aktiverings- och motiveringsinsatser ingår normalt inte i de grundläggande behoven. Undantag görs om det rör sig om aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Påminnelser, praktiska instruktioner och liknande kan inte räknas till sådan kvalificerad tillsyn.⁹

Lagen anger inte någon lägstanivå för antal timmar grundläggande behov som ger rätt till personlig assistans enligt LSS. Det är samtidigt uppenbart att den som bara i mycket begränsad omfattning har behov av stöd och hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans.

Den som behöver hjälp med de grundläggande behoven ska även ha rätt till insatser för andra kvalificerande personliga behov i sin livsföring om dessa inte tillgodoses på annat sätt. I det totala behovet av personlig assistans räknas också in tid som inkluderar städning, inköp och liknande uppgifter, under förutsättning att den enskilde är delaktig när insatserna utförs. Behöver den enskilde praktisk hjälp som service utan att själv vara delaktig kan hemtjänst enligt SoL erbjudas. Vid gemensamt hushåll ska makars gemensamma ansvar för hushållets skötsel beaktas.

Kommunen ska anmäla till Försäkringskassan om en person som har ansökt om personlig assistans eller ekonomiskt stöd till sådan assistans kan ha rätt till assistansersättning enligt kap 51 SFB.

Särskilda villkor och avgränsningar

Dubbelassistans

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt har rätt till två eller flera assistenter endast om möjligheterna att få bidrag enligt om bostadsanpassning¹⁰ eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen¹¹ har utretts. Om behovet av dubbelassistans föreligger i samband med grundläggande behov ska tiden för den andra eller flera assistenter också räknas med i tiden för grundläggande behov.

Behov av dubbelassistans ska kunna härledas till den enskildes behov av stöd och hjälp från två personer, och kan inte beviljas utifrån t.ex. arbetsmiljöskäl.

⁸ RFV:s vägledning 2003:6, version 12, s. 116

⁹ RÅ 2003 ref. 33 och Vägledning 2003:6, version 14, Försäkringskassan

¹⁰ 1992:1574

¹¹ 1982:763

Föräldrar med funktionsnedsättningar

Omvårdnad av barn till person med funktionsnedsättningar är som huvudregel inte en syssla för personlig assistans ("Ett barns behov av omvårdnad är principiellt inte en uppgift för föräldrarnas personliga assistent" enligt Propositionens specialmotivering, s. 176). Under spädbarnsåret, under anknätningsprocessen, är barnet känslomässigt och praktiskt totalt beroende av oftast någon av sina föräldrar.

Föräldraförsäkringen ger rätt för båda föräldrarna att använda dess förmåner. Därefter träder andra samhällsförmåner in såsom barnomsorg. Undantag kan göras under spädbarnsåret, då assistenten kan hjälpa föräldern med funktionsnedsättning att klara viss praktisk omvårdnad (som exempelvis ges vid amning och blöjbyten) av spädbarnet, det vill säga vara en hjälp för föräldern att vara förälder.

Personlig assistans till barn med funktionsnedsättningar

Barns rätt till personlig assistans ska ske dels enligt samma kriterier som för vuxna, det vill säga stöd och hjälp med grundläggande behov och dels med beaktande av vad som sägs i propositionen 1992/1993:159 s. 66 "personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet och på grund av t.ex. hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. Sådana funktionshinder kan vara någon eller flera kombinationer av t.ex. rörelsehinder, utvecklingsstörning, synskada, hörselskada, epilepsi, andningsproblem, hjärtsjukdom eller extrem infektionskänslighet."

För de flesta barn är det bättre att kunna bo tillsammans med sina föräldrar med stöd av personlig assistans än att flytta till en bostad med särskild service.

För att bedöma ett barns behov av insatser enligt LSS och föräldraansvaret görs en jämförelse med vad som är normalt föräldraansvar för barn utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

I de fall en förälder är personlig assistent åt sitt eget barn är det extra viktigt att uppmärksamma frågan om avlastning för anhöriga och hur den kan tillgodoses inom assistansen.

Vårdbidrag och personlig assistans

Vårdbidrag är en statlig ersättning vilket kan beviljas en förälder för merarbete med särskild tillsyn och vård samt för de merkostnader som orsakas av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. Detta bidrag handläggs av Försäkringskassan.

En förälder som har vårdbidrag och som ansöker om personlig assistans kan inte nekas insatsen personlig assistans med hänvisning till att vårdbidrag är beviljat, det vill säga att behovet skulle vara tillgodosett på annat sätt. Rätten till assistans går före vårdbidraget så att det i stället är vårdbidraget som reduceras när insatsen personlig assistans beviljas. Vårdbidragets kostnadsdel kan dock ges parallellt med insatsen personlig assistans.

Vid begäran om personlig assistans ska handläggaren informera om att ett vårdbidrag ofta reduceras som en följs av insatsen personlig assistans. Det är vårdnadshavarens ansvar att informera om de förändrade förhållandena till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan begär uppgifter från kommunen är handläggaren skyldig att svara.

Personlig assistans under vistelse i barnomsorg och skola

Barn med funktionsnedsättning har ofta särskilda behov av stöd inom barnomsorg, skola och på fritid. Om barnets behov inte tillgodoses inom ramen för ordinarie verksamhet, bör det vara huvudmannens uppgift att se till att resurser tillförs verksamheten med hänsyn till barnets behov. Det kan till exempel innebära att personaltätheten höjs eller att verksamheten tillförs specialpedagogiskt stöd. En annan åtgärd kan vara elevassistans.¹²

Insatsen personlig assistans ska alltså inte ersätta den person som krävs för att ett barn i behov av stöd ska få enligt skollagen.¹³ Endast om det stöd och den hjälp som eleven behöver är sådan att den faller utanför vad som är rimligt att förskolan/skolan svarar för har eleven rätt till personlig assistans. Om en elev ofta måste utebli från verksamheten och är i behov av personlig assistans såväl i anslutning till verksamheten som i hemmet kan detta innebära att rätten till personlig assistent även i skola/förskola stärks

.

Personlig assistans i daglig verksamhet

I insatsen daglig verksamhet ska enligt 9 e § ingå omvårdnad.

För verksamheten ska det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges.¹⁴ Det åligger alltså verksamheten att ansvara för all omvårdnad för att den enskilde ska kunna ta del av insatsen daglig verksamhet. Det kan undantagsvis beviljas personlig assistans, såväl enligt LSS och enligt 51 kap. SFB, om den enskilde har ett oundgängligt behov av en särskild person knuten till den enskildes person i daglig verksamhet *och* i bostaden. Den särskilda personen ska vara nödvändig för den enskildes kommunikation. Behovet förstärks om den enskilde har behov av täta sjukhusbesök. Om särskilda skäl ska föreligga ska de styrkas av läkare med specialistkompetens. Resursbrist inom daglig verksamhet ska inte lösas genom att personlig assistans beviljas.

Personlig assistans i bostad med särskild service

I insatsen bostad med särskild service enligt LSS ska enligt 9 e § ingå omvårdnad. För verksamheten ska det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges.¹⁵ Det åligger alltså verksamheten att ansvara för all omvårdnad för att den enskilde ska kunna ta del av insatsen bostad med särskildservice. I insatsen bostad med särskild service, för såväl vuxna som barn och unga, ingår också

¹² Prop 1992/1003:159 sid 65

¹³ Skollagen 2010:800 5-1 §§

¹⁴ 6 § 2 LSS

¹⁵ 6 § 2 LSS

fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.¹⁶ Den enskildes hela hjälpbehov ska täckas av personalen i verksamheten.

Den som bor i en gruppboadad kan inte heller få assistansersättning när han eller hon deltar i daglig verksamhet, även om det skulle finnas särskilda skäl. (RÅ 2004 ref. 90)

I insatsformen annan särskilt anpassad bostad ingår inte service och omvårdnad varvid assistansersättning enligt 51 kap. SFB kan vara aktuellt.

Resursbrist inom bostad med särskild service ska inte lösas genom att särskild insats beviljas utan löses genom personalförstärkning.

Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen är all vård, omvårdnad och tillsyn sjukvårdens ansvar under sjukhusvistelse. Den som har beslut om personlig assistans enligt LSS eller via Försäkringskassan kan dock efter behovsbedömning ges möjlighet att hela tiden eller under del av beviljad tid, ha med sig sin personliga assistent under sjukhusvistelse upp till fyra veckor. Vid begäran om personlig assistans vid vistelse på sjukhus krävs alltid läkarintyg.

Särskilda skäl kan föreligga vid följande situationer:

- Där den enskilde behöver sin personliga assistent för att kunna kommunicera med andra.
- När det med hänsyn till personens hälsotillstånd är viktigt att den personliga assistenten finns till hands.
- Där funktionsnedsättningen gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig.
- Där den enskilde behöver ha någon hos sig som har ingående kunskap om hen och hälsotillståndet, till exempel för att kunna bedöma behov av sjukvård.

Det är lämpligt att handläggaren om möjligt i förväg tar ställning till och/eller samråder med Försäkringskassan om särskilda skäl finns för assistans under sjukhusvistelse. I grundutredningen om assistans bör det framgå eventuella ställningstagande till om assistans utgår om det blir aktuellt med sjukhusvistelse. Om ett sådant ställningstagande har gjorts ska det dokumenteras. Detta för att förhindra att problem uppstår i samband med akuta inläggningar på sjukhus. Har en förhandsbedömning gjorts ska denna övervägas regelbundet utifrån att förutsättningarna kan förändras. Särskilt angeläget är det med en noggrann planering och framförhållning när det gäller barn. Personlig assistans på sjukhus beviljas inte till barn under elva år med hänvisning till föräldraansvaret.

¹⁶ 9 c § LSS

Tillfälligt utökat behov av personlig assistans

Tillfälligt behov av insatsen personlig assistans inom LSS kan uppstå som ett komplement till assistansersättning enligt SFB eller som ett komplement till tidigare fattat beslut om insatsen enligt LSS.

Förutsägbara, kontinuerliga situationer i den dagliga livsföringen ligger till grund för behovsbedömning vid beslut om assistansersättning enligt 51 kap. SFB. Kommunen har ansvar för tillfälliga utökningar av assistansen utöver vad som beviljats inom ramen för den statliga assistansersättningen. Dessa beslut fattas enligt LSS. Ansvaret gäller såväl för att faktiskt tillhandahålla (i egen regi eller genom annan utförare) som att finansiera assistansen. Kommunen har bara ansvar för det utökade behovet av assistansen i situationer av tillfällig karaktär.

Exempel på tillfälligt utökat behov kan vara att den enskilde kortare tid vistas i en miljö som inte är anpassad, tillfällig sjukdom som nedsätter funktionsförmågan, att daglig verksamhet har stängts på grund av planeringsdag med mera.

Vid resor ska en eventuell utökning bedömas utifrån om det är hjälp med grundläggande behov, övriga behov eller ledsagning. Tillfällig utökning av personlig assistans för ledsagningsbehov ska bedömas utifrån praxis för ledsagarservice. Rättspraxis visar att utlandsresa inte faller inom ledsagarservice. Praxis säger att man kan beviljas utökad assistans i samband med resor vartannat till var tredje år, men enligt vissa domar beviljas assistans i samband med resor var fjärde år. En individuell bedömning görs i varje enskilt fall. Begäran bör inkomma i god tid då en planerad resa inte kan anses vara av akut karaktär.

Vid en utredning om rätt till tillfälligt utökad assistans är det viktigt att ta del av den utredning som ligger till grund för det gällande beslutet om personlig assistans/assistansersättning för att veta vilka behov som är beaktade och redan tillgodosedda. Handläggare ska i bedömningen beakta om det finns redan beviljad tid som kan omdisponeras. Försäkringskassans utredning kan begäras ut efter samtycke/fullmakt från den enskilde eller av den enskilde själv.

Om ett barn är sjukt och hemma från förskola/skola, är behovet tillgodosett på annat sätt än genom tillfälligt utökad assistans, genom att föräldrarna har möjlighet att söka tillfällig föräldrapenning från Försäkringskassan fram till att barnet är 23 år.

Om en person ofta ansöker om tillfälligt utökat behov kan det tyda på att kommunen eller Försäkringskassan i sin bedömning av assistansersättning inte tagit hänsyn till alla förutsägbara och kontinuerliga behov. Beslutet om omfattning i timmar kan då behöva omprövas.

Kommunen har skyldighet att pröva begäran om tillfällig utökning av personlig assistans i avvaktan på Försäkringskassans beslut om assistansersättning, även i det fall det rör en kontinuerlig eller permanent utökning. En sedvanlig prövning av huruvida rätt till insatsen föreligger görs. Kommunens beslut är tillfälligt och gäller i avvaktan på Försäkringskassans bedömning och beslut om assistansersättning. I det fall

kommunen i sitt tillfälliga beslut har beviljat mer tid än vad Försäkringskassan beviljar, gäller det tillfälliga beslutet endast i avvaktan på Försäkringskassans beslut. Kommunens yttersta ansvar sträcker sig inte längre än i avvaktan på Försäkringskassans beslut.

Personlig assistans enligt LSS enbart i samband med semesterresa

Personer som i sin dagliga livsföring inte har rätt till eller behov av personlig assistans kan ha ett sådant behov i samband med resa/vistelse på annan ort. Det kan till exempel gälla en person som bor i gruppboende som annars får sina behov tillgodosedda inom ramen för beslutet om bostad med särskild service eller en person som i sin hemmiljö har anpassningar och hjälpmedel som inte finns/fungerar på annan plats. För dessa personer görs en individuell bedömning och skälighetsbedömning. Vid utredning om tillfälligt behov av personlig assistans ska samma prövning av grundläggande behov ske som vid andra ansökningar om personlig assistans.

Personlig assistans över 65 års ålder

Rätten till personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB finns kvar när den enskilde fyller 65 år om insatsen har beviljats innan hen har fyllt 65 år, eller begäran om sådan insats inkommer senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad. Insatsen personlig assistans enligt LSS får inte utökas efter det att den insatsberättigade fyllt 65 år. Ansökan om stöd görs då enligt Socialtjänstlagen.

Uppföljning

I beslutet anges antal timmar per vecka eller månad som insatsen ska verkställas. Regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

När ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 LSS har beviljats och assistansen utförs av någon närstående till eller som lever i hushållsgemenskap med den assistansberättigade har kommunen rätt att besöka den enskilde i dennes hem. Syftet är att bedöma rätten till assistans eller behovet av fortsatt assistans.

Verkställighet

Insatsen utförs av anställd personal. Önskemål om val av personlig assistent ska i möjligaste mån tas hänsyn till. Den enskilde får själv välja assistanssamordnare. Valet står mellan kommunen, privat assistansbolag eller att starta ett eget företag/själv samordna insatsen.

Om uppdraget utförs av annan uppdragstagare än kommunen är arbetsgivare och uppdragsgivare enligt 11 § LSS skyldiga att lämna följande uppgifter till kommunen innan assistansen påbörjas:

- Om assistenten lever i hushållsgemenskap med den assistansberättigade.
- Att assistenten är över 18 år.
- Om assistenten är bosatt inom eller utanför EES-området.

Rättsfall

RR 1997 not. 165	Makars gemensamma ansvar föra varandra ska beaktas vid bedömning av omfattningen av assistansberättigade hjälpbehov.
RÅ 1997 ref. 28	Personlig assistans, motivations- och aktiveringsinsatser.
RÅ 1997 ref. 23	Personlig assistans för barn, hemma och i barnomsorg.
RÅ 2003 ref. 33	En funktionshindrad person med en i vuxen ålder förvärvad hjärnskada avseende främst minnesfunktion och orienteringsförmåga har inte ansetts berättigad till assistansersättning.
RÅ 2004 ref. 90	Assistansersättning i daglig verksamhet.
RÅ 2008 ref. 17	Föräldraansvar för svårt funktionshindrat barn.
RÅ 2009 ref. 57	Fråga om funktionshindrad persons behov av hjälp med de grundläggande behoven är av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans.
RÅ 2009 ref. 61	Skyldighet för kommunen att tillgodose behov av personlig assistans i avvaktan på Försäkringskassans beslut.
RÅ 2010 ref. 17	Vid bedömning av om ett nioårigt barn har rätt till personlig assistans för tillsyn och för att kunna kommunicera har något beaktansvärt föräldraansvar inte ansetts föreligga.
RÅ 2010 ref. 53	Vid prövning av rätten till assistansersättning ska dubbel assistans beaktas vid beräkningen av tiden för behov av assistans för de grundläggande behoven.
RÅ 2010 ref. 69	Ej rätt att dra in beviljad ersättning för personlig assistans vid utlandsvistelse sex månader i Grekland.

HFD 2012 ref. 50	Hjälpbehov i form av varma bad och massage utgör inte grundläggande behov.
HFD 2012 ref. 75	Kommun är inte skyldig att verkställa endast en del av insatsen personlig assistans om kommunen erbjuder sig att utföra hela assistansuppdraget och därigenom tillförsäkrar den enskilde goda levnadsvillkor
KR Gbg 2017;72-17	Ingen tillfällig utökning av personlig assistans för Thailandsresa när den sökande reste året innan

Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS

Om insatsen

Insatsen innebär att den enskilde ledsagas av en annan person till och från kultur- eller fritidsaktiviteter, besök hos vänner eller på promenad. Insatsen är knuten till fritidsaktiviteter utanför hemmet och syftet är att bryta isolering samt möjliggöra en mer meningsfull fritid. Insatsen ska underlätta för personer med omfattande funktionsnedsättningar att kunna delta i samhällslivet samt att ha kontakt med andra.

Omvårdnad enligt 9 e § LSS ingår inte i insatsen, men vid behov kan stöd och hjälp med exempelvis förflyttning, av- och påklädning, måltider samt toalettbesök inkluderas i samband med aktiviteten.

Enligt rättspraxis avser ledsagarservice endast vardagliga aktiviteter av enklare karaktär. För aktiviteter som inte bedöms vara av enklare karaktär ska begäran avslås, den enskilde har då möjlighet att få saken prövad enligt SoL

Utredning

Utredning och bedömning ska ange syftet för ledsagarservice. Det bör framgå om behovet av ledsagning endast omfattar förflyttning till och från en viss aktivitet eller också omfattar insatser under eller i samband med aktiviteten. Vid bedömning av om det föreligger behov av ledsagarservice ska särskilt beaktas om den enskilde i sin nuvarande situation riskerar att bli isolerad på grund av sin funktionsnedsättning.

För barn och ungdomar ska behov som går utöver vad som är normalt för ett barn i motsvarande ålder ligga till grund för bedömningen. Hänsyn ska tas till föräldraansvaret liksom till den unges behov att utföra aktiviteter tillsammans med någon annan vuxen än sina föräldrar. Vid prövning avseende ungdomar 13 till 18 år ska särskilt beaktas om behovet av ledsagarservice är tillgodosett genom att ungdomen regelbundet kan ta del av fritidsverksamhet oberoende av föräldrars medverkan eller genom insatser som möjliggörs av vårdnadsbidrag eller handikappersättning.

I beslutet ska anges antal timmar per vecka eller månad.

Regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

Särskilda villkor och avgränsningar

Behovet ska anses tillgodosett om den enskilde har:

- Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB.

- Behov som faktiskt är tillgodosett på annat sätt, till exempel genom beviljad bostad med särskild service, föräldraansvar, insats av anhörig, barnomsorg, fritidsverksamhet eller daglig verksamhet.

I insatserna bostad med särskild service för barn, ungdomar och vuxna ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Vid boende i bostad med särskild service är huvudregeln att den enskildes hela behov ska tillgodoses genom personal i boendet. Rättspraxis har dock visat på att det undantagsvis ska finnas möjlighet att få ledsagning genom extra beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppboendets personal. För att detta ska vara möjligt krävs att det finns särskilda skäl för detta, exempelvis om den boende är i behov av utökad individuellt anpassade aktiviteter eller när behovet av ledsagarservice rent faktiskt inte tillgodoses i gruppboendet. Behovet av ledsagning i samband med önskan att umgås med jämnåriga utanför gruppboendet ska särskilt uppmärksammas.

Vid prövning avseende personer som bor i bostad med särskild service ska behovet av ledsagarservice normalt anses tillgodosett när den enskilde:

- Deltar i daglig verksamhet utanför bostaden.
- Har faktiska möjligheter att komma ut i samhället.
- Har faktiskt tillgång till fritidsaktivitet minst en gång i veckan.

Om en verksamhet, såsom exempelvis en skola, en bostad med särskild service eller daglig verksamhet, genomför en gemensam resa är detta fortfarande att betrakta som reguljär verksamhet och berättigar inte till ledsagning enligt LSS.

Rättsfall

RA 1995 ref. 47	Bostad med särskild service kombinerad med ledsagning.
RA 2003 ref. 79	Ledsagarservice till Danmark.
HFD 2011 ref. 8	Omkostnader som kan uppstå i samband med fritid och kulturella aktiviteter ingår inte i insatsen ledsagarservice.
HFD 2011 ref. 60	Ledsagarservice har inte beviljats för semesterresa till England.

Verkställighet

Ledsagarservice ska utformas så att den innebär ett personligt stöd och anpassas efter individuella behov och önskemål. Det innebär en strävan efter att tillmötesgå den enskildes önskemål om vem som ska utföra insatsen liksom önskemål om när ledsagarservicen ska ges. Den individuella anpassningen innebär också att ledsagaren ska ha den kompetens som behövs för att ledsagarservicen ska vara av bra kvalitet för den enskilde. Ledsagarservice är en social tjänst och några medicinska insatser med sjukvårdsutbildad personal kan inte tillhandhållas.

Avgifter

Ledsagaren är anställd av Härryda kommun som svarar för sådana av ledsagarens omkostnader som är nödvändiga för att ledsagarservicen ska kunna utföras.

Biträde av kontaktperson enligt 9 § 4 LSS

Om insatsen

Insatsen innebär att den enskilde får ett icke-professionellt stöd av en människa med stort engagemang och intresse för andra människor. Kontaktpersonen, som inte har något juridiskt ansvar i sitt uppdrag, kan ge råd och vara en förespråkare för den enskilde i enklare frågor. Kontaktpersonen får inte ta ansvar för frågor som faller inom god mans uppdrag eller som är av juridisk karaktär.

Syftet med insatsen är att den enskilde ska få stöd att bryta isolering. Insatsen ska ge stöd och hjälp till fritidsverksamhet. En kontaktperson kan tillsammans med den enskilde genomföra olika aktiviteter och uppmuntra hen att ta egna initiativ och knyta kontakter. Avsikten med en kontaktperson är främst att tillgodose behovet av en medmänniska när anhörigkontakt eller vänner saknas eller behöver kompletteras.

I ett uppdrag som kontaktperson ingår aldrig omvårdnad i enlighet med 9 e § LSS.

Kontaktperson är en av de tre insatser enligt LSS där socialnämnden enligt 6 kap. 13 a § FB, i de fall där barnet står under vårdnaden av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa.¹⁷

Utredning

Avsikten med kontaktperson enligt LSS är att tillgodose behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras.¹⁸

En ansökan om kontaktperson kan även prövas som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Kontaktpersonens uppdrag kan utformas lika enligt SoL och LSS men det också ges en annan utformning enligt SoL. Kontaktpersonen kan då ha ett mer omfattande uppdrag att vara stödperson åt den enskilde. Uppdraget kan innebära att hjälpa den enskilde och hans närmaste i personliga angelägenheter.¹⁹

Något krav på särskild yrkeskompetens hos kontaktpersonen kan dock aldrig ställas. Detta innebär att insatsen inte kan beviljas när kravet på specialkompetens är alltför omfattande. Om en person med komplex problematik har behov av kontaktperson där situationen kräver förberedelse och särskild kompetens hos kontaktpersonen kan det vara så att kontaktperson inte är rätt insats. Det bör då övervägas om behovet bättre tillgodoses med annan insats, till exempel boendestöd eller ledsagarservice.

¹⁷ SKL:s cirkulär 12:19

¹⁸ Prop. 1992/93:159 s. 75

¹⁹ Prop. 1992/93:159 s. 75

Skillnaden mellan insatserna kontaktperson och ledsagarservice är att en kontaktperson innebär en icke-professionell insats och ska tillgodose det vardagliga behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras. Ledsagarservicen har mer karaktären av en följeslagare ute i samhället för att den enskilde till exempel ska kunna besöka vänner eller delta i aktiviteter och kulturliv.

Behov av kontaktperson föreligger när den enskilde har ett bristfälligt socialt nätverk och inte själv kan tillgodose behovet av samvaro med andra eller behovet av en meningsfull fritid.

Vid bedömning om behovet av kontaktperson ska särskilt beaktas om den enskilde behöver ett komplement till kontakten med andra genom:

- avsaknad av eller liten kontakt med anhöriga
- ensamboende
- avsaknad av arbetsgemenskap
- avsaknad av någon att umgås med på fritiden

Vid prövning avseende barn och ungdom upp till 18 år ska normalt föräldraansvar och kamratkontakter i skola och fritidsverksamhet beaktas.

En individuell prövning görs beträffande insatsens omfattning. Regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

Särskilda villkor och avgränsningar

Insatsen kontaktperson kan i allmänhet inte beviljas i gruppboende med särskild service eftersom personalen tillsammans med den enskilde deltar i fritids- och kulturaktiviteter.²⁰ Finns anhöriga utgör de ett socialt nätverk.²¹ Vid begäran om insatsen ska dock alltid en individuell prövning göras, som visar om behovet av kontaktperson finns för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Behov anses inte finnas när det är tillgodosett genom till exempel arbetsgemenskap, stöd från anhöriga, fritidsverksamhet eller kamratkontakter i skola.

Verkställighet

Stor vikt ska läggas vid den enskildes önskemål om vem som ska utföra uppdraget som kontaktperson. Alltför specifika önskemål kan dock leda till svårighet att verkställa beslutet. Anhöriga eller personer inom det närmaste nätverket bör inte förordnas som kontaktperson då insatsen i sådant fall inte innebär någon förbättring för den enskilde.

²⁰ Kammarrätten Mål nr 5730-13

²¹ Kammarrätten i Göteborg, mål nr 2052-06

Avgifter

Kontaktpersonen är inte anställd, utan insatsen är ett uppdrag som kontaktpersonen får av kommunen. Ersättningen till kontaktperson ska utgå enligt aktuellt cirkulär från SKL och består av arvode och omkostnadsersättning. Insatsen är avgiftsfri för den enskilde som dock bekostar sin egen del av kostnaderna vid aktiviteter. Kontaktpersonens del av kostnaderna täcks av omkostnadsersättning.

Avlösarservice i hemmet enligt 9 § 5 LSS

Om insatsen

Insatsen innebär att en person tillfälligt avlöser/avlastar och tar över omsorgen från anhöriga/närstående för den enskilde. Insatsen utförs i den enskildes hem eller i dess direkta närhet. Insatsen utgår alltid från hemmet, men om behov finns kan avlösaren delta i den sortens fritidsaktiviteter som föräldrar brukar genomföra med sina barn, till exempel lek, aktiviteter och vistelse utomhus. Dock ska vistelse utomhus ske i hemmets närhet och inte innebära längre utflykter. I insatsen kan omvårdnad ingå.

Syftet med insatsen är att ge sammanboende anhöriga utrymme för varandra, tid för egna aktiviteter eller vila. Tillgång till avlösning kan också vara en förutsättning för att närstående ska kunna delta i kortare utbildning eller medverka i behandling utan att den enskilde följer med.

Familjehemsföräldrar är i detta fall att jämställa med föräldrar. Anhöriga som vårdar vuxna personer med funktionsnedsättning i gemensam bostad kan också behöva avlösning för att få möjlighet att genomföra egna aktiviteter eller få vila.

Avlösarservice kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger, och ska kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer.

Avlösarservice enligt 9 § 5 LSS är en av de tre insatser enligt LSS där socialnämnden enligt 6 kap 13 a § FB, i de fall där barnet står under vårdnaden av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det kvävs med hänsyn till barnets bästa.²²

Utredning

Behov av avlösarservice i hemmet föreligger när den enskilde normalt får sitt behov av omvårdnad och tillsyn tillgodosett av föräldrar/anhöriga i sitt eget hem och dessa behöver avlösning i omvårdnads- och tillsynsarbetet:

- För att få avkoppling.
- För att kunna uträtta sysslor utanför hemmet.
- För att kunna resa bort.
- För att kunna delta i olika aktiviteter som brukaren inte deltar i.
- För att kunna ägna tid åt syskon till ett barn med funktionsnedsättning.
- För att närstående ska få möjlighet att umgås med varandra.

²² SKL:s cirkulär 12:19

Vid bedömning av behov av avlösarservice för barn är det viktigt att beakta barnperspektivet. Det är viktigt att eftersträva en så normal situation för familjen som möjligt. Normalt föräldraansvar ska beaktas.

Särskilda villkor och avgränsningar

Det ska särskilt beaktas om behovet kan anses vara tillgodosett genom insatser som till exempel:

- Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB
- Korttidsvistelse
- Insatser som möjliggörs genom beviljat vårdbidrag
- Insatser som möjliggörs genom beviljad handikappersättning

Insatsen kan inte beviljas för att:

- Insatsen ska tillgodose behov av barnomsorg och tillsyn/omvårdnad av syskon till personen med funktionsnedsättning.
- Anhörig ska bli avlöst för att kunna förvärvsarbeta eller studera.

I beslutet ska anges antal timmar per vecka eller månad. Regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

Rättsfall

RÅ 2001 ref 33

Barn med hörselskada och avlösarservice eller enbart för behov av avlösning.

Verkställighet

Önskemål om val av avlösare ska i möjligaste mån tas hänsyn till. Vid kort varsel är detta ofta omöjligt, vilket i så fall får vägas mot möjligheten att alls få avlösning. Avlösaren ska inte tillhöra den närmaste familjekretsen.

Avgifter

Ibland är det aktuellt att avlösaren gör kortare utflykter tillsammans med den enskilde. Principen är att avlösaren ska ersättas för eventuella utlägg av vårdnadshavaren/den anhörige eftersom avlösaren är dennes ersättare i samband med aktiviteten.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS

Definitioner

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet innebär att en person med funktionsnedsättning under kortare eller längre tid vistas i ett korttidshem, hos en stödfamilj eller deltar i en lägerverksamhet. Insatsen kan fungera både som en regelbunden insats och en insats vid tillfälliga eller akuta behov. Vid akuta behov kan det krävas att handläggaren samverkar internt och externt för att tillgodose behoven. Ett beslut om korttidsvistelse enligt socialtjänstlagen kan behöva fattas i väntan på utredning enligt LSS.

Korttidshem – ett boende med anställd personal. Vistelsen varar i normalfallet i ett eller flera dygn och är kontinuerligt återkommande under året.

Stödfamilj – ett lekmanuppdrag där en familj, ett par eller en ensamstående tar emot en person i sitt hem. En stödfamilj ska ha en stabil livssituation samt ha tid, tålamod och intresse av att ta emot personen i sitt hem.

Läger – en mer tillfällig typ av korttidsvistelse, till exempel i form av läger under skollov eller kortkurser som vänder sig till unga personer med funktionsnedsättning.²³

Insatsen ska tillgodose behov av avlösning för närstående och/eller rekreation och miljöombyte för den enskilde. I begreppet ”närstående” ingår de som den enskilde delar hushåll med, även familjehem. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet utgör ofta en betydelsefull del i den enskildes strävan att så småningom skapa sig ett mer självständigt liv. Högsta Förvaltningsdomstolen har erkänt insatsen som trehövdad, där det tredje rekvisitet, barns behov av frigörelse från sina föräldrar, ska tillmätas stor betydelse.²⁴

Handläggning

Begäran om insats

Insatser enligt LSS är frivilliga och ges endast på begäran av den enskilde. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare eller legal företrädare begära insatser för den enskilde. Om det finns gemensam vårdnad ansvarar båda vårdnadshavarna för begäran om insats, det är dock möjligt att bevilja korttidsvistelse utanför det egna hemmet till barn även om en av vårdnadshavarna inte samtycker till det. Den som begär en insats har rätt att få information om handlägningsprocessen samt om möjligheten att göra en riktad begäran vad gäller exempelvis insatsform, verksamhet och fördelning av dygn.

²³ Socialstyrelsen 2014-1-23, s. 64

²⁴ Mål nr 6920-12, 2013

Vid bedömning av behov av korttidsvistelse utanför det egna hemmet när det gäller barn och unga ska hänsyn tas till ålder och mognad samt vad som är normalt föräldraansvar för barn i motsvarande ålder.

Bedömningen bör innehålla referens till vad som anses normalt för en person i motsvarande ålder när det gäller övriga livsområden.

Om den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, utan att anhöriga är i behov av avlösning, kan insatsen ledsagarservice istället övervägas för att tillgodose behovet. Om behovet av miljöombyte och rekreation inte bedöms kunna tillgodoses med insatsen ledsagarservice, eller om insatsen ledsagarservice inte önskas, kan korttidsvistelse beviljas även då anhöriga inte är i behov av avlösning.

Om anhöriga är i behov av avlösning utan att den enskilde är i behov av miljöombyte och rekreation, kan insatsen avlösarservice istället övervägas för att tillgodose behovet. Om behovet av avlösning inte bedöms kunna tillgodoses med insatsen avlösarservice, eller om insatsen avlösarservice inte önskas, kan korttidsvistelse beviljas även om den enskilde inte är i behov av miljöombyte och rekreation.

Om den enskilde är beviljad insatsen personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt SFB kan såväl behovet av miljöombyte och rekreation som behovet av avlösning för anhörig tillgodoses genom denna insats. I enstaka fall kan korttidsvistelse ändå beviljas utifrån en individuell bedömning. Om assistansen utförs av andra än föräldrarna kan föräldrar och syskon ha behov av ett "assistentfritt" hem. En ung vuxens behov av frigörelse från föräldrarna kan också vara en anledning att bevilja korttidsvistelse. Om assistansen utförs av föräldrarna kan dock inte enbart avlösning vara skäl nog för att bevilja korttidsvistelse då föräldrarna kan anlita andra assistenter och därmed få avlösning.

Korttidsvistelsens omfattning ska alltid bedömas individuellt samt med hänsyn tagen till övriga verkställda insatser. Insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet beviljas i normalfallet med antal dygn per år. I beslutet ska klargöras att ett dygn innebär en övernattnings, men inte alltid 24 timmar. Utgångspunkten är att personen vistas merparten av sin tid i det egna hemmet. Vid större behov av vistelse utanför hemmet bör i stället bostad med särskild service övervägas.

Barnperspektiv

Ett barnperspektiv ska vägas in som en del av bedömningen. Om ett barn på grund av låg ålder och/eller funktionsnedsättning inte själv kan uttala sig, ska utredningen visa på att konsekvenser för barnet har undersökts och utvärderats. Övriga barn som ingår i familjekonstellationen kan också tas i beaktning utifrån ett barnperspektiv.

Är barnet yngre än tre år bör insatsen avlösarservice i hemmet motiveras och föreslås med hänvisning till barnperspektivet.

Beslut

Handläggare fattar beslut enbart om insatsen och dess omfattning, medan Bosamordningen (BOSAM) vid ett bifall avgör vilken insatsform (korttidshem, stödfamilj eller läger) som ska erbjudas.

Om rätt till insats inte föreligger fattar handläggare beslut om avslag. Beslut om avslag kan överklagas. Vid en riktad begäran, där behov av insatsen i sig bedöms föreligga, gör handläggare delavslag gällande insatsform, specifik verksamhet och/eller fördelning av dygn. Beslut om delavslag kan överklagas. Önskemål om insatsform, verksamhet och/eller fördelning av dygn meddelas av handläggare till BOSAM. Handläggare kan också föreslå insatsform utifrån kunskap om den enskilde.

Tidsbegränsat beslut

Insats enligt LSS ska vara varaktig, och beslut bör därför vanligtvis inte vara tidsbegränsat då kan påverka den enskildes behov av trygghet och kontinuitet. Det kan dock vara lämpligt att tidsbegränsa beslut när det kan förutses att den enskildes behov kommer att förändras över tid.

Tillfällig utökning

Om den enskilde bedöms ha tillfälligt behov av utökad korttidsvistelse utanför det egna hemmet under en begränsad period kan en tillfällig utökning beviljas. Tillfällig utökning beviljas i normalfallet endast utifrån anhörigas behov av avlösning.

Uppföljning och ny prövning

Handläggare ansvarar för att beslut är aktuella och överensstämmer med den enskildes behov. Uppföljning av beslut är en viktig del i en kvalitetsstyrd verksamhet och kan påvisa vad som uppnåtts i relation till satta mål. Uppföljning av insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska ske minst en gång per år av handläggare. Vid förändrade behov och/eller förutsättningar görs en ny prövning av rätten till insatsen och dess omfattning. Efter genomförd uppföljning alternativ ny prövning informeras BOSAM om utfallet.

Verkställighet

BOSAM meddelas när korttidsvistelse utanför det egna hemmet har beviljats samt informeras om eventuella önskemål. BOSAM bedömer vilken insatsform som ska erbjudas.

Den enskilde blir erbjuden godtagbar verkställighet. I de fall den enskilde tackar nej innebär det att en ny prövning av rätten till insats görs.

Avgifter

Insats som ges med stöd av LSS är alltid avgiftsfri, men den enskilde står själv för eventuell kostnad för aktiviteter. Kommunen tar ut avgift för mat enligt fastställd taxa. Resor till och från korttidsvistelse utanför det egna hemmet ombesörjs av den enskilde.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov enligt 9 § 7 LSS

Om insatsen

Ungdomar över 12 år med funktionsnedsättning kan behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och efter skoldagens slut samt under skollov. Skolans ansvar enligt skollagen gäller till och med 30 juni det år barnet fyller 13 år. Därefter kan den enskilde/vårdnadshavaren begära insatsen korttidstillsyn enligt LSS.

Utredning

Behov av korttidstillsyn för skolungdom föreligger om den enskilde:

- är över 12 år, dock längst till och med sommarlovet det år ungdomen slutar gymnasiet
- behöver tillsyn på dagarna före och efter skoltid samt under lovdagar
- behöver meningsfulla aktiviteter på sin fritid
- behöver träffa jämnåriga att umgås med på sin fritid

Korttidstillsyn erbjuds i regel under samma tider som för ordinarie skolbarnsomsorg. Korttidstillsyn kan även beviljas på annan tid är de angivna öppettiderna om behov föreligger. Korttidstillsyn kan beviljas under hela den tid elever går i grundskolan och gymnasieskolan.

Särskilda villkor och avgränsningar

Behovet är tillgodosett om den enskildes behov av tillsyn och meningsfull fritidsaktivitet faktiskt är tillgodosett på annat sätt, till exempel genom stöd från anhöriga eller genom deltagande i annan fritidsverksamhet.

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen, men även här ska den unges behov av att leva som andra barn/ungdomar beaktas.

Rättsfall

Exempel på domar där den enskilde har beviljats korttidstillsyn trots att vårdnadshavaren är hemma och/eller att personlig assistans finns tillgänglig:

KR Sundsvall 2004-11-01 mål nr 3304-03

KR Göteborg 2001-04-30 mål nr 2060-2001

Verkställighet

Sektorn för utbildning och kultur ansvarar för verkställigheten.

Avgifter

Insatsen är avgiftsfri. Kommunen tar en avgift ut för måltider som serveras under vistelsen.

Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar 9 § 8 LSS

Om insatsen

Ett av socialtjänstens viktigaste mål är att skapa förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar ska kunna växa upp i sitt föräldrahem. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och unga är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots omfattande stödinsatser i hemmet, inte kan bo i det egna hemmet.

Insatsen kan också ges i samband med skolgång på annan ort då barnet/ungdomen inte kan genomföra studierna utan särskilt boende. Det förutsätts att den enskilde har ett omfattande behov av stöd i vardagen samt att skolan ligger på ett icke pendlingsbart avstånd från det egna hemmet.

Sektorn för utbildning och kultur fattar beslut om skolgång på annan ort.

Familjehem och bostad med särskild service för barn och ungdomar är frivilliga boendeformer. Gränsen mellan olika boendeformer bör vara mjuk med utgångspunkten att med föräldrahemmet som bas hitta den bästa lösningen för barnet/ungdomen.

Syftet med insatsformen familjehem är att vården och omvårdnadsansvaret stadigvarande flyttas till en annan familj på grund av en omfattande behovssituation föranledd av omfattande funktionsnedsättningar. Syftet med insatsen bostad med särskild service är att skapa en god boendesituation för barn med mycket omfattande behov av särskilt och speciellt stöd som ställer krav på tillgång till personal med kvalificerad och särskild kompetens.

Syftet med insatsen är vidare att möjliggöra för barn/ungdomar som studerar på annan ort ett anpassat boende så att de kan genomföra studierna.

I insatserna ingår enligt 9 e § LSS omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.

Utredning

Insatsen ska ses som ett komplement till det egna föräldrahemmet, en kompletterande varaktig uppväxtmiljö. Den kan endast bli aktuell för ett barn eller en ungdom med omfattande stödbehov till följd av funktionsnedsättning när det inte längre finns möjlighet att bo kvar hemma med andra stödinsatser, och det därför finns behov av särskilt stöd i särskild boendeform. Omsorgssvikt på grund av brister i föräldraförmåga utreds på andra grunder och sker aldrig enligt LSS.

I utredningen ska framgå huruvida det är aktuellt med familjehem eller bostad med särskild service. Utifrån barnets bästa och rätten att leva som andra bör insatsformen boende i familjehem alltid övervägas före boende i bostad med särskild service.

I beslutet ska det klargöras att rätten till insats föreligger längst till den tidpunkt då ungdomen fyllt 18 år eller avslutat sina gymnasiestudier.

Särskilda villkor och avgränsningar

Rättigheten avser barn och ungdomar till och med det år barnet fyller 18 år eller fram till dess att skolgången upphört. Ett övervägande bör göras för unga vuxna som fyllt 18 år om det istället är lämpligt med insatsen bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna enligt 9 § 9 LSS.

Rättsfall

RÅ 2003 ref 79	Skolgång och bostad med särskild service för barn i annan kommun
HFD 2013 ref 54	Medger lagens kvalitetskrav att en bostad med särskild service för ungdomar har tolv platser

Verkställighet

En kommun som genom ett beslut placerar ett barn eller ungdom i en annan kommun har ett sammanhållet ansvar för de insatser som barnet eller ungdomen kan behöva. Det inbegriper även ett ansvar för planering av framtida insatser. Däremot omfattas inte regionernas insatser av det sammanhållna ansvaret. Det innebär att kommunen måste bevaka att ett barn som får sina insatser i en annan kommun också får tillgång till hjälpmedel, hälso- och sjukvård, samt tandvård och habilitering. I vissa fall får barnet sina stödinsatser i en kommun som tillhör en annan region.

Avgifter

För barn som bor i bostad med särskild service för barn eller i familjehem ska föräldrarna i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader för omvårdnaden. Kommunen får i sådana fall uppbära underhållsbidrag som avser barnet.

En avgiftsberäkning ska alltid göras. Beslut om avgift ska dokumenteras.

För ungdomar som fyllt 18 år kan denna bestämmelse inte tillämpas.

Barn/ungdomar med egen inkomst i form av pension, aktivitetsersättning eller annan inkomst av motsvarande storlek ska betala skälig avgift för hyra och fritidsaktiviteter. Kostnader för mat betraktas då som egna utgifter enligt 19 § LSS.

Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna, 9 § 9 LSS

Om insatsen

Syftet med insatsen är att vuxna personer med funktionsnedsättning som inte klarar ett eget boende ska ha möjlighet att skapa ett hem.

Att ha en egen bostad är grundläggande för att få en god livskvalitet. Bostaden har stor betydelse för utvecklingen av identitet och självkänsla och det är i bostaden som man normalt tillgodoser flera av sina mest elementära behov.

För att människor med funktionsnedsättning ska kunna leva och bo så likt andra människor som möjligt ska kommunen enligt 5 kap. 7 § SoL inrätta bostäder med särskild service för personer som till följd av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och därför behöver ett sådant boende. Socialnämnden ska medverka till att den enskilde får bo på ett sätt som är anpassat efter hens behov av särskilt stöd.

För att anses ha behov av insatsen i enlighet med lagens intentioner krävs att den enskilde har ett dagligt återkommande behov av stöd som inte tillgodoses på annat sätt.

Insatsen bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna enligt 9 § 9 LSS delas in i två insatsformer, det vill säga bostad med särskild service respektive annan särskilt anpassad bostad.

Enligt 2 kap. § 2 kommunallagen ska kommuner och landsting behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Det innebär att kommunen inte får använda insatsen för personer med funktionsnedsättning vars huvudproblematik är att de saknar bostad. För att insatsen ska kunna erbjudas ska det finnas en omfattande funktionsnedsättning som föranleder ett dagligt återkommande stödbehov som kräver en särskild anpassning av bostaden.

Bostad med särskild service

Med bostad med särskild service avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden.²⁵ I insatsen ingår omvårdnad och fritidsaktiviteter.

I omvårdnaden ligger en skyldighet att stödja och hjälpa personer med funktionsnedsättningar med dagliga personliga behov som de kan ha svårighet med att klara själva. Omvårdnaden är en nödvändig del av insatsen för att tillförsäkra den enskilde goda levnadsvillkor och begreppets

²⁵ SOSFS 2002:9

innebörd har därför stor betydelse. Det innebär individuellt anpassat stöd och hjälp i den dagliga livsföringen med insatser som tillgodoser den enskildes psykiska, fysiska och sociala behov.²⁶

Fritid och kultur är en del av insatsen bostad med särskild service. Personalen har som en viktig uppgift att ge den enskilde stöd att utveckla egna fritidsintressen. Det kan handla om att stödja den enskildes förmåga och intresse, men det kan också innebära att visa på aktiviteter som den enskilde tidigare inte haft möjlighet att prova. Fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter kan ske utanför boendet men behöver inte alltid ske ut i samhället. Stöd kan även behövas för att få tillgång till musik, film, böcker och nyheter i hemmet. Detta kan till exempel ske genom lässtunder eller lyssna på musik etcetera.²⁷

Insatsen bostad med särskild service för vuxna kan verkställas på olika sätt utifrån två former.²⁸

Servicebostad

Med servicebostad avses en fullvärdig bostad med god tillgänglighet där service och vård kan ges av personal som utgår från en närbelägen kontaktlägenhet. Kontaktlägenheten kan även användas vid gemensamma träffar vid jul, midsommar etcetera. Lägenheterna är anpassade efter behov och ligger oftast samlade i samma hus eller i kringliggande hus. Servicebostad kan för vissa personer med funktionsnedsättning vara en lämplig mellanform av bostad mellan ett helt självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende. Gemensamma utrymmen och möjlighet till gemensamma måltider saknas i regel.

En servicebostad är i normalfallet lämplig för en person som

- dagligen behöver hjälp men inte har ständigt behov av att personal finns i närheten
- inte har ett stort behov av spontant stöd
- till viss del kan vara självständig och klarar av att vara ensam
- i förväg tillsammans med personal kan planera vilket stöd som behövs
- själv kan kalla på hjälp genom att kontakta personal

Gruppboende

Gruppboende är ett bostadsalternativ för personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I en gruppboende ska det finnas en erforderlig fast kollektiv bemanning som i huvudsak ska täcka de boendes hela stödbehov. Den enskilde bor i en egen lägenhet, som ska vara fullvärdig. Gemensamma utrymmen i form av vardagsrum och större kök ger möjlighet till social

²⁶ Socialstyrelsens "Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS - stöd för rättstillämpning och handläggning", s. 38

²⁷ Ur Socialstyrelsens "Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS"

²⁸ Prop. 1992/93:159

samvaro.

En gruppboende är i normalfallet lämpligt för en person som har behov av

- personal i närheten dygnet runt
- direkt och spontant stöd av personal flera gånger om dagen
- omfattande stöd med vård och omsorg, vilket kan vara att få stöd med sin hygien, klädsel och att förflytta sig i och utanför bostaden
- stöd för att vara tillsammans med andra, som vänner och familj

Annan särskilt anpassad bostad

Om den enskilde, med hjälp av övriga insatser enligt detta lagförslag och med viss grundanpassning av bostaden, klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning, kan detta vara att föredra framför serviceboende eller gruppboende.²⁹

Det ska i första hand prövas om anpassningar i befintlig bostad kan tillgodose behovet av en anpassad bostad. Anpassningar i befintlig bostad kan inte beviljas som annan särskilt anpassad bostad.

I denna boendeform ingår inte omvårdnad, kultur och fritid. Det stöd och den service som den enskilde behöver ges inom ramen av assistansersättning enligt 51 kap SFB.

I Härryda kommun ska följande kriterier uppfyllas för att insatsen ska beviljas:

”Den enskilde ska ha fysiska eller psykiska behov av annan särskilt anpassad bostad utifrån svårigheter att förflytta sig, såväl inom- som utomhus, alternativt behov av att bo i en bostad utan lokaler som delas med andra människor. Befintlig bostad ska inte vara möjlig att bostadsanpassa. Den enskilde ska stå i bostadskö under pågående insats.

Den enskilde ska ha ett omfattande behov av hjälp och personlig assistans ska, under hela hyresperioden, vara beviljad genom beslut enligt Socialförsäkringsbalken.”³⁰

Utredning

Handläggare utreder behov av och därmed rätten till insatsen bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Utredning och behovsbedömning ska visa på om behovet är omfattande och dagligt återkommande. För att beviljas insatsen krävs att den enskildes

²⁹ Prop. 1992/93:159, s 180

³⁰ 2016KS275 705

behov av stöd och hjälp dels är dagligt återkommande och dels berör flera livsområden. Dessutom ska behovet inte vara tillgodosett på annat sätt.

Enligt flera aktuella domar är enbart påminnelse och motivations- och aktiveringsinsatser inte tillräckligt även om behovet är omfattande och dagligt återkommande. Personen ska ha omfattande behov av stöd och hjälp vid såväl grundläggande behov som för övriga moment i daglig livsföring. Vidare kan en utvecklingspotential på dessa områden innebära att behoven inte kan bedömas som varaktiga.

I utredningen ska tydligt framgå vilka förmågor och resurser respektive stöd- och hjälpbehov den enskilde har inom samtliga livsområden. Om den enskilde saknar behov av stöd och hjälp kring ett visst område ska även detta framgå.

Personer som tillhör personkretsen som avses i personkrets enligt 1 § LSS och har en fungerande bostad på den ordinära bostadsmarknaden kan beviljas insats i form av boendestöd. Detta stöd beviljas som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. För en person som saknar egen bostad ska en bedömning göras om behovet kan tillgodoses med stöd i en bostad i ordinärt boende. Den enskilde kan i så fall erbjudas stöd för att söka bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

Beslut och uppföljning

I normalfallet ska beslut om denna insats inte tidsbegränsas. Undantag görs dock om det bedöms finnas utvecklingspotential hos den enskilde, till exempel förmågor som med tiden och/eller stöd kan utvecklas. I dessa fall ska den enskilde parallellt stå uppsatt i kö till den ordinarie bostadsmarknaden för att ha en boendelösning om ny prövning ger avslag. En ny prövning av beslutet kan påvisa att behoven av en bostad med särskild service eller annans särskilt anpassad bostad ej kvarstår och kommer då att avslås.

I utredningen ska framgå vilken insatsform som är lämplig. Handläggaren fattar dock endast beslut om insatsen bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Uppföljning sker en gång vartannat år om inte annat framgår av beslutet.

Rättsfall

FR Göteborg, 2019, mål 13403-17

KR Göteborg, mål 192-18

KR Göteborg, 2019, mål 6109-18

KR Göteborg, 2018, mål 6133-17

KR Stockholm, 2019, mål 8250-18

Verkställighet

Vid bifall erbjuder Bosamordningen plats på lämpligt boende.

Den enskilde blir erbjuden godtagbar verkställighet. I de fall den enskilde tackar nej innebär det att en ny prövning av rätten till insats görs.

Avgifter

Den enskilde står själv för hyra, mat, resor samt kostnad för fritidsaktiviteter.

Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig 9 § 10 LSS

Om insatsen

Syftet med insatsen är att skapa meningsfull sysselsättning utanför det egna hemmet som ska bidra till personlig utveckling, stimulans, gemenskap samt främja delaktighet i samhället. Verksamheten ska vara av habiliterande karaktär och ge miljöombyte, social gemenskap, självkänsla och självförtroende. Insatsen har som övergripande mål att utveckla den enskildes möjlighet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden, få tillgång till arbetsmarknadsåtgärder eller anställning inom exempelvis Samhall.

Daglig verksamhet ska inte uppfattas som en anställningsform. Det är inte fråga om ett avlönat arbete och syftet är inte heller att producera varor eller tjänster. Detta hindrar inte att det övergripande målet är att utveckla den enskildes förutsättningar till arbete.

Omvårdnad enligt 9 e § LSS ingår i insatsen. Daglig verksamhet tillgodoser inte behov av tillsyn innan och efter verksamheten. Ett sådant behov får tillgodoses med andra insatser.

Deltagaren ska genom inflytande och medbestämmande ges möjlighet att påverka och utforma innehållet som ska anpassas efter var och ens behov, förutsättningar och intressen.

Utredning

Den som tillhör LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, (mellan 18 och 67 år), saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Personer som tillhör LSS personkrets 3 har inte rätt till insatsen.

Rätten till denna insats förutsätter att andra möjligheter till sysselsättning och/eller träning har undersökts. Vid behovsbedömning avseende daglig verksamhet är det viktigt att pröva möjligheten till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller möjligheten till studier. Möjlighet till annan sysselsättning bör prövas regelbundet under pågående insats.

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är viktiga samverkansparter. Deras insatser och beslut har betydelse för hur insatsen ska bedömas. Exempelvis om den enskilde beviljats aktivitetsersättning/varaktig sjukpenning från Försäkringskassan så kan bedömningen bli att den enskilde inte har en tillräcklig arbetsförmåga. Arbetsförmedlingens insatser har betydelse för att pröva den enskildes arbetsförmåga reellt. Dokumentation från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som kan utgöra underlag i kommunens utredning kan inhämtas om den enskilde samtycker.

Beslut om daglig verksamhet ska tidsbegränsas då insatsen är riktad till personer i yrkesverksam ålder, för närvarande 18-67 år. Tidsbegränsningen kan avse kortare eller längre perioder beroende på vilka möjligheter personen som beslutet avser bedöms ha att kunna utveckla/träna arbetsförmåga.

Regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

Verkställighet

I Härryda kommun fattar handläggaren endast beslut om rätten till insats, medan verkställaren ansvarar för utformningen av verkställigheten. Detta innebär i praktiken att en riktad begäran kommer att leda till ett delavslag även om insatsen beviljas. Den enskilde får då beslut om bifall på insatsen, men avslag på den del som rör verkställigheten. Delavslag kan överklagas till Förvaltningsrätten.

Avgifter och ersättning

I Härryda kommun utgår habiliteringsersättning till personer som deltar i daglig verksamhet. Habiliteringsersättningen är inte att likställa med en lön utan är en mindre ersättning som komplement till annan försörjning såsom exempelvis aktivitetsersättning eller sjukersättning från Försäkringskassan. Syftet är att aktivt stimulera den enskilde att delta i verksamheten. Ersättningen utbetalas inte vid semester och sjukdom.

Arbetsresor till och från daglig verksamhet bedöms och handläggs via färdtjänsthandläggare i kommunen. Handläggare informerar om detta i samband med begäran om daglig verksamhet.

Kommunen tar ut en avgift för arbetsresor och för lunch. Om den enskilde bor i en bostad med särskild service och betalar matavgift, utgår ingen extra kostnad för lunch på daglig verksamhet.

§ 16

Ändring av riktlinjerna för handläggning av LSS – samråd

Elisabeth Trenter, planeringsledare, informerar om syftet med riktlinjerna samt om tidsplan för samråd:

- Rådet har möjlighet att lämna synpunkter på de nu gällande riktlinjerna fram till den 30 april till elisabeth.trenter@harryda.se.
- Förvaltningen presenterar förslag på ändrade riktlinjer på rådets sammanträde den 19 september.
- Rådet har möjlighet att lämna synpunkter på förslaget fram till den 31 oktober.
- Ärendet hanteras på välfärdsnämnden den 19 december.

Organisationerna lämnar följande synpunkt:

- Riktlinjerna ska vara ett stöd för handläggare vid bedömning och beslut. Det är viktigt att kommunen arbetar med kvalitetssäkring kring bedömningsgrunder och rättssäker och likvärdig handläggning.

Rådet för funktionshinderfrågors behandling

Rådet för funktionshinderfrågor noterar informationen och organisationernas synpunkt.

Rådet för funktionshinderfrågor delges presentationen med protokollet.

Signatur justerande	Utdragsbestyrkande
---------------------	--------------------

§ 41

Revidering av riktlinjerna för handläggning av LSS – samråd

Elisabeth Trenter, planeringsledare, samt Matilda Rasmussen, metodhandledare funktionsstöd, informerar om förvaltningens förslag på reviderade riktlinjer för handläggning av LSS.

Rådet har möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Synpunkter lämnas till annika.andersson1@harryda.se alternativt elisabth.trenter@harryda.se senast den 31 oktober.

Ärendet hanteras på välfärdsnämnden den 19 december.

Rådet för tillgänglighet och delaktighet lämnar synpunkter om att det är viktigt att insatsen tillgodoser behoven. Rådet anser att det oftast är bättre att ha tillsvidarebeslut, inte tidsbegränsade beslut, eftersom behoven ofta kvarstår.

Rådet för tillgänglighet och delaktighets behandling

Rådet för tillgänglighet och delaktighet noterar informationen och rådets synpunkter.

Rådet för tillgänglighet och delaktighet delges presentationen samt förslag på revidering av riktlinjerna för handläggning av LSS med protokollet.

Signatur justerande	Utdragsbestyrkande
---------------------	--------------------

Synpunkter från Autism- och Aspergerföreningen med förvaltningens kommentarer

2022-11-07

Autismföreningen
Distrikt Göteborg

Kommentarer på synpunkter gällande revidering av riktlinjer för handläggning av LSS

Förvaltningens kommentarer på de synpunkter som inkom från Autism- och Aspergerföreningen i samband med presentation av förvaltningens förslag till revidering av riktlinjer för handläggning av LSS på Rådets för tillgänglighet och delaktighet sammanträde den 19 september 2022.

Synpunkt 1

Samordnad individuell plan (SIP)

Vi instämmer inte i ”En individuell plan enligt LSS kan således vara att likställa med en SIP.”. Dessa planer har olika syften och kan inte ersätta varandra. Individuell plan enligt LSS är den enskildes plan. SIP och genomförandeplaner är verksamheternas planer.

Svar: Föreslagen text är missvisande, och vi ändrar därför enligt följande.

Ändring: Individuell plan (IP) kan vid behov kompletteras med en samordnad individuell plan (SIP). Den senare har till syfte att underlätta samverkan av insatser som ges av olika huvudmän och kan i vissa situationer vara mer omfattande. Den enskildes delaktighet är viktig i upprättandet av såväl IP som SIP.

Synpunkt 2

Tidsbegränsning

Utgångspunkten för alla insatser enligt LSS är att de ska vara varaktiga. Personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga behöver kontinuitet och trygghet. Täta omprovningar skapar stor stress. Det är också väldigt svårt idag att få intyg från en ansträngd vård. En individuell bedömning ska alltid göras och det går att göra en ny provning om förhållandena ändras. Vi anser att tidsbegränsning **inte** ska vara normalfallet för barn, unga eller vuxna. Med uppföljning och återkallelseförbehåll finns ändå möjligheten att justera en insats om behovet förändras.

”Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att begära insatsen på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd.” Här är det viktigt med tydlig, anpassad information i god tid när tiden närmar sig slutet på den beslutade perioden. Bedömningen av när informationen ska ges behöver ta hänsyn till handläggningstider och att den enskilde måste få god tid på sig att ansöka och få fram nödvändigt underlag. Om handläggningen drar ut på tiden måste insatsen fortsätta oförändrad så att inget glapp uppstår.

Svar: Det stämmer förvisso att beslut enligt LSS inte slentrianmässigt ska tidsbegränsas. Emellertid är uppenbart att tillvaron för majoriteten av barn och ungdomar som får ett beslut om en insats enligt LSS förändras påtagligt under uppväxten. Detta beror dels på det enskilda barnets utveckling men även på tillvaron för övrigt. Det kan handla om byte av skola, förändrade familjeförhållande, nya intressen osv, vilket kan påverka behov av avlastning, social gemenskap eller miljöombyte. Det faller sig därför naturligt att handläggaren ska ha möjlighet att fatta beslut som i högre grad speglar de aktuella behoven. Men självklart ska alltid en individuell provning göras oavsett den enskildes ålder även när det gäller frågan om tidsbegränsade beslut. I dagsläget gäller att insatsen fortsätter oförändrat i de fall handläggningstiden drar ut på tiden, men vi gör ett förtydligande av detta i riktlinjerna.

Tillägg: Om avslutsdatum för beslut överskrids på grund av lång handläggningstid så fortgår insatsen oförändrat till dess att nytt beslut har fattats.

Synpunkt 3

Barnperspektiv

Handläggare och personal måste ha goda kunskaper inte endast om barn i allmänhet utan också om barn med ett annat sätt att fungera och kommunicera. Att möta ett barn med autism kräver en djupare förståelse och också kunskap om användning av kommunikationshjälpmedel, anpassning av mötesform och miljö, tydliggörande pedagogik osv.

Svar: Ett förtydligande av detta läggs till i riktlinjerna.

Tillägg: Kommunikation med barn ska alltid ske utifrån barnets förutsättningar, och vikt ska läggas vid att handläggaren har den kompetens som krävs.

Synpunkt 4

Ledsagarservice

Vi vill uppmana till vaksamhet på de begränsningar man riskerar att sätta vid denna bedömning. Ledsagarservice är ett naturligt komplement som främjar aktivitet och hälsa. Boendenas personal räcker ofta inte till för att möta individuella behov av egna fritidsaktiviteter.

Svar: I insatserna bostad med särskild service för barn-, ungdomar och vuxna (9 § 8 och 9 § 9 LSS) ingår fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Som huvudregel ska båda boendeinsatserna tillgodose den enskildes hela behov av fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Det ska generellt sett finnas utrymme för individuellt anpassad ledsagning till olika aktiviteter och fritidssysselsättningar så att den enskilde kan genomföra egna aktiviteter, även på kvällstid och helger. Högsta förvaltningsdomstolen har tagit ställning att det

undantagsvis ska finnas möjlighet att få ledsagning genom beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppbestadens personal, om det finns särskilda skäl för detta och om behovet av individuell ledsagning inte rent faktiskt tillgodoses i boendet. Ansökningar om ledsagarservice som gör gällande att behovet av ledsagning rent faktiskt inte är tillgodosett i bostad med särskild service, ska alltid behandlas individuellt enligt rådande lag, förarbeten och rättspraxis. Om behov av individuell ledsagning finns som rent faktiskt inte är tillgodosett i bostad med särskild service så har den enskilde rätt till ledsagarservice.

Vi förtydligar i riktlinjerna enligt nedan.

Tillägg: Det ska undantagsvis finnas möjlighet att få ledsagning genom beslut om ledsagarservice, som utförs av andra än gruppbestadens personal, om det finns särskilda skäl för detta och om behovet av individuell ledsagning inte rent faktiskt tillgodoses i boendet.

Synpunkt 5

Kontaktperson

”Insatsen kontaktperson kan i allmänhet inte beviljas i gruppbestad med särskild service eftersom personalen tillsammans med den enskilde deltar i fritids- och kulturaktiviteter. Finns anhöriga utgör de ett socialt nätverk.”

Vi upprepar tidigare synpunkter angående denna insats: Vi ifrågasätter lydelsen i förslaget. Skrivningen innebär inskränkning av rättigheterna i lagen. Det handlar om rätten till kompletterande insatser vilket man har rätt till om behov finns även om man bor i gruppbestad. Dessutom är kontaktperson ett icke professionellt stöd, dvs en kamrat. Det är en stor skillnad på kamrat och personal. Den enskilde ska kunna välja sin kamrat (kontaktperson), kunna välja vem vill umgås med och vad man vill göra tillsammans. Den möjligheten finns inte när det gäller personal. Det kan dessutom finnas begränsningar i vart man får åka o.s.v när utflykter sker tillsammans med personal och ofta sker aktiviteter i grupp istället för

enskilt. Kontaktperson ska vara någon utanför personal och familjen. Det handlar om självbestämmande och att kunna delta i samhället som andra.

Svar: Fritid och kultur ingår i insatserna bostad med särskild service för barn-, ungdomar och vuxna (9 § 8 och 9 § 9 LSS), såväl lag som proposition slår fast att den enskilde har rätt till att få detta behov tillgodosett inom ramen för sitt boendebeslut. Det är fullt möjligt att beviljas insatsen kontaktperson även för personer i en bostad med särskild service, men rättspraxis visar att det endast är under vissa förutsättningar. En person som exempelvis har daglig verksamhet och kontakt med anhöriga bedöms inte vara socialt isolerad i den meningen att kontaktperson ska beviljas. Detta innebär naturligtvis ingen inskränkning för den enskilde att söka insatsen och få sin sak prövad, och alla ärenden bedöms individuellt.

Synpunkt 6

Avlösarservice i hemmet

Här är det viktigt att man verkligen ser till familjens behov inklusive syskon. Växelvis boende innebär inte per automatik att avlastning via LSS inte behövs.

Svar: Nej, det innebär inte per automatik att växelvis boende innebär avslag, däremot är det en av faktorer som ska beaktas. Behov av att få tid till syskon har fallit bort i revideringen, och vi är tacksamma för att ni har uppmärksammat detta.

Tillägg: Syftet med insatsen är att ge sammanboende anhöriga utrymme för varandra, tid för egna aktiviteter eller vila. Tillgång till avlösning kan också vara en förutsättning för att *närstående ska kunna ägna sig åt barnets syskon*, delta i kortare utbildning eller medverka i behandling utan att barnet med funktionsnedsättning följer med.

Synpunkt 7

Annan särskilt anpassad bostad

Det finns inget som uttryckligen stadgar att det för den formen av boende måste innebära att man har insatsen personlig assistans.

Svar: Nej, det är korrekt att det inte finns stadgat i lag, förarbeten eller praxis. Dock är utgångspunkten i rättspraxis att varje enskild kommun får forma insatsen utifrån de förutsättningar som finns. Härryda kommun har utifrån det valt att definiera insatsformen annan särskilt anpassad bostad enligt antagna riktlinjer, 2016KS275.

Vi vill återigen tacka för era synpunkter, de har varit till stor hjälp i vårt fortsatta arbete med revideringen!

Med vänlig hälsning

Elisabeth Trenter
Planeringsledare Sektor för socialtjänst
031 724 84 05
elisabeth.trenter@harryda.se

Synpunkter på

Revidering av riktlinjer för handläggning av LSS 2022-09-19

Autism- och Aspergerföreningen Distrikt Göteborg har drygt 1600 medlemmar fördelat på åtta kommuner, varav Härryda är en.

LSS är en oerhört viktig rättighetslag för våra medlemmar. Den är avgörande för att möjliggöra delaktighet och ett bra liv, att kunna leva som andra. Rätt stöd förhindrar ohälsa. Detta är en god investering rent samhällsekonomiskt, förutom de rent mänskliga vinsterna.

Vi ser positivt på att riktlinjerna har kortats ner och att en del begränsande detaljer har tagits bort.

Synpunkter på respektive avsnitt följer:

Övriga bestämmelser

Samordnad individuell plan (SIP)

Vi instämmer inte i ”En individuell plan enligt LSS kan således vara att likställa med en SIP.”.

Dessa planer har olika syften och kan inte ersätta varandra. Individuell plan enligt LSS är den enskildes plan. SIP och genomförandeplaner är verksamheternas planer.

Handläggningsprocess

Bedömning av behov och rätt till insats

Tidsbegränsning

Utgångspunkten för alla insatser enligt LSS är att de ska vara varaktiga. Personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga behöver kontinuitet och trygghet. Täta omprovningar skapar stor stress. Det är också väldigt svårt idag att få intyg från en ansträngd vård.

En individuell bedömning ska alltid göras och det går att göra en ny prövning om förhållandena ändras. Vi anser att tidsbegränsning **inte** ska vara normalfallet för barn, unga eller vuxna. Med uppföljning och återkallelseförbehåll finns ändå möjligheten att justera en insats om behovet förändras.

”Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att begära insatsen på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd.”

Här är det viktigt med tydlig, anpassad information i god tid när tiden närmar sig slutet på den beslutade perioden. Bedömningen av när informationen ska ges behöver ta hänsyn till handläggningstider och att den enskilde måste få god tid på sig att ansöka och få fram nödvändigt underlag. Om handläggningen drar ut på tiden måste insatsen fortsätta oförändrad så att inget glapp uppstår.

Barnperspektiv

Handläggare och personal måste ha goda kunskaper inte endast om barn i allmänhet utan också om barn med ett annat sätt att fungera och kommunicera. Att möta ett barn med autism kräver en djupare förståelse och också kunskap om användning av kommunikationshjälpmedel, anpassning av mötesform och miljö, tydliggörande pedagogik osv.

Ledsagarservice

Kriterier och avgränsningar

”I normalfallet är behovet av ledsagarservice tillgodosett vid boende i bostad med särskild service. För personer som bor i sådant boende görs bedömningen med hänsyn till om den enskilde deltar i daglig verksamhet utanför bostaden, har möjlighet att komma ut i samhället och har tillgång till regelbundna fritidsaktiviteter.”

Vi vill uppmana till vaksamhet på de begränsningar man riskerar att sätta vid denna bedömning. Ledsagarservice är ett naturligt komplement som främjar aktivitet och hälsa. Boendenas personal räcker ofta inte till för att möta individuella behov av egna fritidsaktiviteter. Ledsagarservice är en billig, förebyggande och hälsofrämjande åtgärd.

Kontaktperson

Kriterier och avgränsningar

”Insatsen kontaktperson kan i allmänhet inte beviljas i gruppboende med särskild service eftersom personalen tillsammans med den enskilde deltar i fritids- och kulturaktiviteter. Finns anhöriga utgör de ett socialt nätverk.”

Vi utredde tidigare synpunkter angående denna insats:

Vi ifrågasätter lydelsen i förslaget. Skrivningen innebär inskränkning av rättigheterna i lagen.

Det handlar om rätten till kompletterande insatser vilket man har rätt till om behov finns även om man bor i gruppboende. Dessutom är kontaktperson ett icke professionellt stöd, dvs en

kamrat. Det är en stor skillnad på kamrat och personal. Den enskilde ska kunna välja sin kamrat (kontaktperson), kunna välja vem vill umgås med och vad man vill göra tillsammans. Den möjligheten finns inte när det gäller personal. Det kan dessutom finnas begränsningar i vart man får åka o.s.v när utflykter sker tillsammans med personal och ofta sker aktiviteter i grupp istället för enskilt. Kontaktperson ska vara någon utanför personal och familjen. Det handlar om självbestämmande och att kunna delta i samhället som andra.

Jämför vi detta med våra egna liv som blir det tydligt att detta inte rimmar med tanken att leva som andra. Även denna insats är en billig, förebyggande och hälsofrämjande åtgärd.

Utdrag ur Ställningstagande kring kontaktperson från Funktionsrätt Sverige, Lika Unika, Unga med synnedsättning och Förbundet Unga rörelsehindrade:

”En av de viktigaste uppgifterna för en kontaktperson är att ge ett personligt stöd, för att bryta isolering och för att underlätta ett självständigt liv. Det handlar också om att hjälpa en person med funktionshinder att tillföra kontakter utanför den normala kretsen av familj och personal.

Ett annat viktigt syfte är att hjälpa personer med funktionshinder att komma ut i samhällslivet samt att kunna genomföra fritidsaktiviteter med mera. En kontaktperson fungerar ofta som en god vän eller engagerad medmänniska. För den ordinarie personalen på ett gruppboende eller på en daglig verksamhet är det svårt att samtidigt kombinera rollerna som professionell yrkesutövare och nära vän. Det ligger i sakens natur och är inget märkligt. En person kan möta många medmänniskor på t.ex. ett gruppboende utan att just dessa personer har intresset eller förmågan att bryta en upplevd isolering. Det är heller ingen självklarhet att man vill umgås med sina grannar på boendet trots att man ses dagligen.

Beslutsmyndigheter och domstolar antar ofta en kvantitativ definition av social isolering, t.ex. att det finns ett visst antal individer i ens direkta omgivning, vilket tas som tecken på att den enskilde inte är socialt isolerad. Ett motsvarande perspektiv kan vara att den enskilde har möjlighet att utföra en eller två aktiviteter i veckan, vilket man anser vara tillräckligt för att bryta isoleringen. Kvantitativa bedömningar leder ofta fel och i stället borde en kvalitativ bedömning göras i varje enskilt fall. Vi är alla unika individer med egna personligheter, intressen och behov. De allra flesta människor umgås inte endast med sina grannar eller arbetskamrater utan har även en eller flera vänner som de själva valt att umgås med. En kontaktperson ger den enskilde en egen vän eller engagerad medmänniska som man kan prata öppet med om vad man vill.”

Lagstöd finns. Sid. 48 i

https://www.fub.se/files/bilagor/fubs_rapport_500_roster_om_iss_2018.pdf:

RA 1995 ref. 47 Handlar om rätten till ledsagning för personer som bor i gruppboende (beskrivs i kapitlet om ledsagarservice ovan). I det fallet uttalade rätten att boende i gruppboende inte hindrar att en person beviljas ledsagning i skälig utsträckning. Den enskildes samlade behov av insatser ska vara vägledande. Många avgöranden i underinstanserna hänvisar till denna princip även i mål rörande rätten till kontaktperson (se exempelvis Kammarrätten i Göteborg mål nr 2341-15, 2566-14, 5944-13).

Kammarrätten i Göteborg och i några fall kammarrätten i Jönköping har en hel del domar med positivt utfall, varav några nämns nedan:

2015-03-26 Kammarrätten i Göteborg. Mål nummer: 5297-14: Kammarrätten anser att en kvinna som enligt LSS är beviljad boende med särskild service och daglig verksamhet även har rätt till kontaktperson. Kvinnan har ett fungerande socialt nätverk omkring sig och har en kontaktperson utanför boendet som är den enda person som hon lyckats skapa en god kontakt med.

2015-03-06 Kammarrätten i Göteborg. Mål nummer: 2566-14: En man som varit beviljad kontaktperson under 14 år får ha kvar insatsen enligt Kammarrätten i Göteborg. Mannen bor sedan 2011 i ett boende med särskild service. Hans stora intresse är jakt, djur och natur. Tillsammans med sin kontaktperson har mannen utfört aktiviteter som intresserar honom.

2015-02-18 Kammarrätten i Jönköping. Mål nummer: 360-14: En 30-årig man med utvecklingsstörning får ha kvar sin kontaktperson enligt en dom från Kammarrätten i Jönköping. Mannen beviljades insatsen enligt LSS för att kunna delta i fritidsaktiviteter utanför boendet och den dagliga verksamheten. Framförallt vill han gå på sportevenemang.

Oavsett vilka rättsfall man letar fram måste innehållet i och intentionerna med lagen vara det styrande. Den enskildes rättigheter och behov ska inte inskränkas av gränsdragningar som drivs av ekonomiska åtstramningar där snäva tolkningar av domar blir ett redskap.

Avlösarservice i hemmet

Kriterier och avgränsningar

”Det ska särskilt beaktas om behovet kan anses vara tillgodosett genom insatser som till exempel personlig assistans eller korttidsvistelse, alternativt genom regelbunden avlastning via privat nätverk. Vidare bör beaktas om barnet bor växelvis hos föräldrarna, och dessa därigenom får avlastning.”

Här är det viktigt att man verkligen ser till familjens behov inklusive syskon. Växelvis boende innebär inte per automatik att avlastning via LSS inte behövs.

Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna

Annan särskilt anpassad bostad

Det finns inget som uttryckligen stadgar att det för den formen av boende måste innebära att man har insatsen personlig assistans.

Ur Socialstyrelsens handbok:

"En bostad enligt 9 § 9 LSS kan också utformas som en annan särskilt anpassad bostad för vuxna. Med en annan särskilt anpassad bostad för vuxna avses en av kommunen anvisad bostad med viss grundanpassning men utan fast bemanning. I denna boendeform ingår inte omvårdnad och inte heller fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Om den enskilde behöver stöd och service i anslutning till boendet kan det ges inom ramen för andra insatser enligt LSS – t.ex. personlig assistans och ledsagarservice. Stöd kan även ges i form av hemtjänst eller boendestöd enligt socialtjänstlagen. Insatsen består alltså av en bostad med viss grundanpassning."

Autism- och Aspergerföreningen Distrikt Göteborg

genom Katarina Kasperson och Anne Lönnermark

Synpunkter på

Riktlinjer LSS 2019

Autism- och Aspergerföreningen Distrikt Göteborg har drygt 1600 medlemmar fördelat på åtta kommuner, varav Härryda är en. LSS är en oerhört viktig rättighetslag för våra medlemmar. Den är avgörande för att möjliggöra delaktighet och ett bra liv, att kunna leva som andra. Rätt stöd förhindrar ohälsa. Detta är en god investering rent samhällsekonomiskt, förutom de rent mänskliga vinsterna.

Vi kan inte se att några av våra synpunkter har fått genomslag i de beslutade riktlinjerna så de kvarstår även inför nästa revidering.

Synpunkter på respektive avsnitt följer:

Begäran om insats

Angående goda levnadsvillkor (sid 10) står det att insatserna ska ha en skälig nivå, vilket inte är tillräckligt.

Beslut

Utgångspunkten för alla insatser enligt LSS är att de ska vara varaktiga.

Myndigheten måste ha klart för sig vad syftet med uppställandet av ett förbehåll om tidsbegränsning är och förvissa sig om att det utformas på ett sätt som uppfyller rimliga krav på förutsebarhet och är förenligt med kraven på legalitet, objektivitet och proportionalitet.

En individuell bedömning ska alltid göras och det går att göra en ny prövning om förhållandena ändras. Vi anser att tidsbegränsning **inte** ska vara normalfallet för barn, unga eller vuxna.

Barnperspektiv

Handläggare och personal måste ha goda kunskaper inte endast om barn i allmänhet utan också om barn med ett annat sätt att fungera och kommunicera. Att möta ett barn med autism kräver en djupare förståelse och också kunskap om användning av kommunikationshjälpmedel, anpassning av mötesform och miljö, tydliggörande pedagogik osv.

Ledsagarservice

Sid 28: *"Vid boende i bostad med särskild service är huvudregeln att den enskildes hela behov ska tillgodoses genom personal i boendet."*

Så ser det ofta inte ut i praktiken. Personalresurserna räcker inte till för detta.

”Vid prövning avseende personer som bor i bostad med särskild service ska behovet av ledsagarservice normalt anses tillgodosett när den enskilde:

- *Deltar i daglig verksamhet utanför bostaden.*
- *Har faktiska möjligheter att komma ut i samhället.*
- *Har faktiskt tillgång till fritidsaktivitet minst en gång i veckan.”*

Det går inte att sätta en generell regel på detta sätt. Individens behov ska styra. Som för alla andra människor är detta väldigt olika. En del är nöjda med en aktivitet i veckan, en del behöver fler för att må bra. Att leva som andra och ha goda levnadsvillkor måste innebära en valfrihet för individen.

” Den individuella anpassningen innebär också att ledsagaren ska ha den kompetens som behövs för att ledsagarservicen ska vara av bra kvalitet för den enskilde.”

Vi instämmer i detta. Det är viktigt med rätt kompetens och att den enskilde får inflytande över vem som utför insatsen.

Biträde av kontaktperson

Vi upprepar tidigare synpunkter angående denna insats:

Vi ifrågasätter lydelsen i befintliga riktlinjer och i förslaget. Skrivningen innebär inskränkning av rättigheterna i lagen.

Det handlar om rätten till kompletterande insatser vilket man har rätt till om behov finns även om man bor i gruppboende. Dessutom är kontaktperson ett icke professionellt stöd, dvs en kamrat. Det är en stor skillnad på kamrat och personal. Den enskilde ska kunna välja sin kamrat (kontaktperson), kunna välja vem vill umgås med och vad man vill göra tillsammans. Den möjligheten finns inte när det gäller personal. Det kan dessutom finnas begränsningar i vart man får åka o.s.v när utflykter sker tillsammans med personal och ofta sker aktiviteter i grupp istället för enskilt. Kontaktperson ska vara någon utanför personal och familjen. Det handlar om självbestämmande och att kunna delta i samhället som andra.

Jämför vi detta med våra egna liv som blir det tydligt att detta inte rimmar med tanken att leva som andra.

Utdrag ur Ställningstagande kring kontaktperson från Funktionsrätt Sverige, Lika Unika, Unga med synnedsättning och Förbundet Unga rörelsehindrade:

”En av de viktigaste uppgifterna för en kontaktperson är att ge ett personligt stöd, för att bryta isolering och för att underlätta ett självständigt liv. Det handlar också om att hjälpa en person med funktionshinder att tillföra kontakter utanför den normala kretsen av familj och personal.

Ett annat viktigt syfte är att hjälpa personer med funktionshinder att komma ut i samhällslivet samt att kunna genomföra fritidsaktiviteter med mera. En kontaktperson fungerar ofta som en god vän eller engagerad medmänniska. För den ordinarie personalen på ett gruppboende eller på en daglig

Sidan 2/4

verksamhet är det svårt att samtidigt kombinera rollerna som professionell yrkesutövare och nära vän. Det ligger i sakens natur och är inget märkligt. En person kan möta många medmänniskor på t.ex. ett gruppboende utan att just dessa personer har intresset eller förmågan att bryta en upplevd isolering. Det är heller ingen självklarhet att man vill umgås med sina grannar på boendet trots att man ses dagligen.

Beslutsmyndigheter och domstolar antar ofta en kvantitativ definition av social isolering, t.ex. att det finns ett visst antal individer i ens direkta omgivning, vilket tas som tecken på att den enskilde inte är socialt isolerad. Ett motsvarande perspektiv kan vara att den enskilde har möjlighet att utföra en eller två aktiviteter i veckan, vilket man anser vara tillräckligt för att bryta isoleringen. Kvantitativa bedömningar leder ofta fel och i stället borde en kvalitativ bedömning göras i varje enskilt fall. Vi är alla unika individer med egna personligheter, intressen och behov. De allra flesta människor umgås inte endast med sina grannar eller arbetskamrater utan har även en eller flera vänner som de själva valt att umgås med. En kontaktperson ger den enskilde en egen vän eller engagerad medmänniska som man kan prata öppet med om vad man vill.”

Lagstöd finns:

RÅ 1995 ref. 47

Högsta förvaltningsdomstolen uttalade här att ett boende i gruppboende inte utgör hinder mot att också ledsagarservice enligt 9 § första stycket 3 LSS beviljas i sådan omfattning att den enskildes behov av samlade stödinsatser tillgodoses i skälig omfattning. Även om hjälp av det slag det var fråga om (ledsagarservice) normalt och i första hand bör tillgodoses inom ramen för gruppboendet, kan det i vissa särskilda fall i själva verket framstå som nödvändigt att kombinera de i 9 § första stycket 3 och 9 LSS angivna insatserna. Många avgöranden i underinstanser hänvisar till denna princip även i mål rörande rätten till kontaktperson.

Bostad med särskild service för vuxna...

En gruppboende är i normalfallet lämpligt för en person som har behov av

- *personal i närheten dygnet runt*
- *direkt och spontant stöd av personal flera gånger om dagen*
- *omfattande stöd med vård och omsorg, vilket t.ex. kan vara att få stöd med sin hygien, klädsel, att förflytta sig i och utanför bostaden, **göra tillvaron begriplig och förutsägbar och att kommunicera.***
- *stöd för att vara tillsammans med andra, som vänner och familj*

Angående utredning sid 43-44:

Vi upprepar tidigare synpunkter. Begreppet ”grundläggande behov” används vid personlig assistans.

LSS kom till just för personer som behöver bl a dessa påminnelse-, motivations- och aktiveringsinsatser. Autism är ett livslångt tillstånd och för dem med omfattande behov behövs det stöd som ges i en gruppboende av kvalificerad personal.

Angående beslut och uppföljning sid 44:

Föreningen anser att utgångspunkten måste vara trygghet, långsiktighet och kontinuitet, särskilt när det handlar om någons hem vilket innebär att det i de flesta fall handlar om beslut som löper över lång tid. Det finns ändå möjlighet att ompröva innehåll och utformning av en insats om förhållandena förändras.

Det framgår inte vad denna uppföljning innebär men vi anser att ett beslut om bostad med särskild service ska vara tills vidare men att uppföljning av kvalitet görs löpande utifrån individens perspektiv.

Angående verkställighet sid 44:

Oklart vad som menas med godtagbar verkställighet. Enligt vems bedömning och på vilken grund?

Daglig verksamhet

Sid 46: *"Deltagaren ska genom inflytande och medbestämmande ges möjlighet att påverka och utforma innehållet som ska anpassas efter var och ens behov, förutsättningar och intressen."*

Vi instämmer helt i detta.

"Vid behovsbedömning avseende daglig verksamhet är det viktigt att pröva möjligheten till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller möjligheten till studier. Möjlighet till annan sysselsättning bör prövas regelbundet under pågående insats."

I de flesta fall är denna regelbundna prövning onödig. Autism är en livslång funktionsnedsättning och för många av våra medlemmar som beviljas daglig verksamhet blir inte arbete eller studier aktuellt. Däremot bör ju såklart kvaliteten på insatsen följas för att se till att individen får den meningsfulla sysselsättning som är tänkt.

Autism- och Aspergerföreningen Distrikt Göteborg

genom Katarina Kasperson och Anne Lönnermark